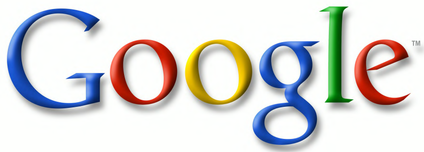
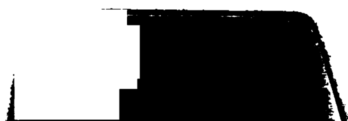

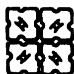

KNUD HJORTØ

KRAFT

GYLDENDALSKE BOGHANDEL

[illegible]

KRAFT

1. No scrip.

KRAFT

Tidligere udkom af samme Forfatter

SYNER	Kr. 3,00
HJEMME FRA EGNEN	— 3,00

KNUD KNUDSEN-HJORTØ

KRAFT

A5

KØBENHAVN
DET SCHUBOTHESKE FORLAG
J. L. LYBECKER OG E. A. HIRSCHSPRUNG
1902

J. COHENS BOGTRYKKERIER
- GEORG A. BACH -

DA herrerne efter middagen var samlede om kaffen inde i doktorens studereværelse, rejste svigerfaeren sig for anden gang og slog på sit glas.

»Jeg vil tillade mig,« sa han, »at komplettere min tale fra før med et ønske, som jeg dengang udelod af hensyn til de mange umyndige. Jeg vil næmlig håbe, at den unge verdensborger, vi i dag har fået døbt, må blie en flink og dygtig fritænker lige som sin bedstefar. Nu ligger han og smiler i sin vugge, som om han gottede sig ved den tanke, at det heldigvis ikke er ham, der har forsaget djævelen, og at han heller ikke har det i sinde. Og jeg vil håbe, at han ikke har det i sinde, for djævelen er fremskridtets ånd. En skål for den vordende unge fritænker, mine herrer! Skål Stendal!« sluttede han og klinkede med doktoren.

Efter en god middag er de fleste mænd fritænkerisk stemte, og den påfølgende tilslutning var så vældig, at den lokkede damerne ind i sigarrøgen og konjaksemmen.

»Er det far, der holder tale?« spurte fru Stendal og kom frem i døren, lysblond og lykkelig.

Gamle Hey lod lommetørklædet gå hen over sit glatbarberede ansigt og gav derefter de korte,

hvide bakkenbarter et strøg. »Ja, min pige, vi *dis*kuterede jer førstefødte, han er jo i alle måder en succes, og så ved I nok, at I har forpligtelse til at få flere, så længe I kan, ti det er en skam, at de mennesker, der duer til noget, ikke forplanter sig, lige så uforsvarligt som det er, at idioter og trøskede fyre umager samfundet med deres ormædte afkom. Men vi drak nu ellers på, at din søn kunde blie en hæderlig fritænker; dem trænger vi til —«

»A, hvad?« indskød doktoren.

»I min tid« — den gamle blev ivrig — »var alle dannede mennesker fritænkere, men nu er der gået vækkelse i dem. Det at et oplyst menneske går hen og får noget mirakkelvæsen forkert i hodet, det kaldes næmlig vækkelse, og når det er blevet til total hjærneformørkelse, kaldes det den rette tro, og når en sølle fyr så hverken ved ud eller ind, da er det sande lys gået op for ham.«

»Skal jeg ønske noget,« erklærede doktoren, »så er det det, at han overhodet aldrig spekulerer over den slags ting, at han hverken vil være fritænker eller troende, men lader, som om ingen af delene eksisterer, og bare sørger for at blie et dygtigt menneske; det er en hel anden kategori end både troende og vantro. Men at gå hen og få store problemer forkert i halsen — —«

»Hm, hm,« sa Hey og skænkede sig et glas konjak til; »ungdommen har ikke længere nogen interesse for ideerne, bare for sager, fakta, realiteter — — — det kan være godt nok, men når vi disputerede, så var det altid om en ide; nu kendes det ord snart ikke længere.«

»Hvad siger du, Ellen?« spurte Stendal og tog sin kones stærke, hvide hånd mellem sine brede hænder, hvis rynkede hud og krogede fingre med de ujævne, korte negle tydelig påviste umiddelbar afstamning fra arbejdsnæver.

»Jeg holder med jer bægge to,« svarede hun og tog sin fars store, bløde hånd; »han skal ligne jer bægge, så blir han nok god.«

»Ja,« mente den gamle, »så blir han måske den rette blanding af ide og virkelighed.«

Der var en påfaldende forskel mellem disse to mænd: Den ene høj, med en rank og festlig skikkelse, skabt til at bære lang, sort frakke, og med fine rynker over hele ansigtet, — ikke særlig mange i panden — med et selskabeligt smil og et forekommende udtryk i øjnene og med et tykt, hvidt hår. Men den anden var bred, hade korte ben, der ikke var lige, nedarvede furer og tidligt tilkomne rynker hen over panden og omkring munden, og allerede en tyndt bevokset plet oppe i issen. Sådan så bondesønnen ud, der hade hutlet sig frem i studenterårene med middagsmad et par gange om ugen, med mange privattimer og uden tid eller råd til at ha interesse for det, der lignede litteratur eller andre lettere nydelser, men udelukkende var henvist til den massive, videnskabelige kost, der ikke er særlig skikket til at gøre ens sind let eller ens optræden rask.

Og imellem de to den unge frue med hvide bryn over de raske, blå øjne. De øjne hade i begyndelsen haft svært ved at fange den medisinske students ubestemte, mørkeblå blik, der altid helst

No. 50-j.

KRAFT

hun blev ikke så lidt fejret af herrerne, der snart blev enige om at sætte hende på misundelsesstolen som den lille købstads interessanteste dame, og dær fik hun lov til at sidde, også af de andre damer, som efter dybsindige undersøgelser ikke fandt andre fejl ved hende end ugudelighed, og dette, som vilde ha været skæbnesvangert på et vakt sted, fremkaldte kun den tradisjonelle, blege forargelse i denne by, hvor præsten selv sa fra prækestolen: Respekt for fritænkerne! Dem kan man lære meget af! — Selskaberne i doktorens hus nød derfor megen anseelse; dær fejrede fruen uden hoveren sine triumfer, og mangen grånet herre forlod politikken og byens bedste, toddyen og sigaren inde i kontoret, for at slutte sig til de unge og drøfte litteratur og andre åndssager med fruen. Doktoren var ikke skinsyg, men når han fra en tør samtale med en gammel byrådsknark så sin elegante og smilende hustru henne ved bordet, omgiet af beundringskrummede herrerygge, mens optagne blikke, der senere på aftenen blev brændende, søgte hende fra nært hold og fra halvmørke kroge, når han så, hvor uskadt hun manøvrerede mellem alle disse mer og mindre eksplosive sager, så tænkte han på de køer og svin, han engang hade vogtet, på de stalde, han hade muget, og han så ængstelig på sine negle, der dog nu altid var ulastelige, og på sine hænder med den nedarvede bondehud indeni, om der alligevel ikke skulde sidde lidt snavs i folderne, og den dygtige og myndige mand følte sig ikke rigtig hjemme i sine egne hyggelige stuer. Så mældte sig trangen til selvhævdelse, og en intet

anende lyriker, der drøftedes med inderlighed ved lampens milde rosenskær, blev pludselig taet i nakken af doktorens næve og pillet som en kogt reje.

»Skal den slags lyrik købes af samfundet, mod at en karakter smuldres hen som melede kartofler, og adskillige kvinder går samme vej, for at digteren kan ha materiale til at lave lyrik af, ikke at tale om, at nogle af læserne også går i vasken, fordi de lar sig bilde ind, at livet er lyrisk, ja så må vi sgu hellere være den lyrik foruden. Vi kan sagtens undvære lyrik, men vi kan ikke undvære karakterer, og det at hælde lyrik på et menneske er det samme som at hælde syre på et metal: det ruster og opløses.«

Når der så opstilledes indignerede modteorier, trak han sig gærne ud af kampen med den erklæring, at han ikke var litteraturkyndig, men det at digterne sprætter sig op og går omkring med deres indvolde på et fad, det har kun en spesiellere, videnskabelig interesse, og dær har ikke ethvert nysgærrigt fjols noget at glo efter. Det var, lige som man vilde holde forelæsninger over anatomi med tilhørende demonstrasjoner midt på Kongens Nytorv, og dær er dog den forskel, at det er noget, man kan se og bevise, digternes anatomi gav han sgu ikke meget for.

Ja, men selv om der også var noget sygeligt i den digtning, så var det dog noget, der hade sin berettigelse, det var en periode, man måtte igennem!

»La dem så skynde sig at blie færdige da og få klemt al den lyriske materie ud af deres væm-

melige filipenser, så vi engang kan blie fri for at ha det skidteri at gå og glo på.

»Men hvordan digtningen end er,« indvendte man, »så hører den dog til de ting, der bær kulturen fremad.«

»Menneskene går ikke frem i dygtighed ved hjælp af poesi. Nej, skulde der være tale om rigtig udvikling, så burde alle de mænd, der duer noget, ha en snes koner hver, og de andre ingen, det vilde hjælpe. Sådan gør man med husdyrene. Fik *de* lov til at indrette sig efter deres private forelskelser, så gad jeg nok vide, hvor vore rene racer vilde blie af. Det kan man se på hundene i en lille by: værre samling køtere kan man ikke tænke sig. Og sådan en samling bastarder er menneskene, fordi deres såkaldte kærlighed får dem til at gøre et dårligt valg; tog de hensyn til fornuften alene, så vilde de bedste vælge de bedste, og så videre. Men nu blir de kvinder, der ingen karakter har, lettest gift, og mangen dygtig mand blir far til et kuld forstyrrede børn. Derfor kommer vi ingen steder, det vil sige, vi blir mere fiffige, men ikke stærkere. Vi er mere fornuftige med vore husdyr end med os selv; lige fra hønseavl til hesteavl er det hele langt mere rasjonelt end menneskeavlen.«

Og så kunde han tit ende i et stejlt paradoks: »De, der udmærker sig frem for andre, moralsk og intellektuelt, burde i stedet for ridderkors og titler ha lov til efter eget valg at slå et eller flere mennesker ihjel, det vilde bidrage voldsomt til hele menneskehedens fremgang.«

Med slige udtalelser skabte Stendal en djærv og usnærpet tone i sit hjem og i sin omgangskres, og i denne atmosfære voksede den lille Henrik op, snart efterfulgt af flere søstre.

Da drengen var gammel nok, blev han sat i byens borgerskole; doktoren mente, han hade godt af at lære jævne folks børn at kende, og det blev udtrykkelig sagt ham, at det var dumt at være vigtig over for dem, der var fattigere eller ringere begavede end en selv, og så faldt det heller ikke Henrik ind at være vigtig, men intet kunde forhindre, at han var på nakken af de drenge, han foragtede: de pjankede og forvrøvlede drenge med deres sødladne uselvstændige godmodighed, dem hånede han med koldblodig udsøgte drillerier, og deres latterlige arrigskab uden ævne til træffende svar, uden mod til at betale spot med prygl, det var for ham både en lyst og en væmmelse. Over for dem var der ikke noget, der hed kammeratskab; ingen, hvem Henrik hade mærket med ordet fjols, fik lov til så meget som at røre ved ham selv i en leg, uden at der øjeblikkelig vankede af hans hårde knoer, så det værkede længe efter. For de andre drenge var han en opfindsom anfører, og han lystredes gærne, han var smidig og slagfærdig, han var højrøstet, og han var den dygtigste i skolen. Henriks bekendtskaber var ellers ikke altid af de fineste; han lærte mange grove ord, som han ikke hade hørt før, og det var ikke uden betænkelighed, at han lod sig indvi i sager, han ikke før hade

skænket nogen tanke, og de nye ord kunde han heller ikke straks genta uden hjærtebanken, men der var noget ad helvede til ved dem, som steg ham til hodet, og skønt disse udtryk jo ikke kunde bringes ind i dagligstuen, så var der dog ikke noget i vejen for at slippe dem løs i hestestalden eller i karlekammeret, og Henrik var stolt som en, der har erhærvet en særviden, som ikke er for den store hob.

Men denne indbildning kom han ud af en dag, han gik sammen med faeren til en pasjent. Drengen hentede insekter og planter undervejs, og et stykke naturhistorie blev gennemgaaet praktisk, men pludselig lod doktoren en afpillet blomst falde og sa:

»Du har nok lært nogle nye ord, Henrik; jeg hørte dig bruge et par stykker forleden dag.«

Henrik blev meget bange og tænkte på, om han nu for første gang skulde ha prygl af sin far.

Doktoren så slet ikke på ham. »Det er vel drengene i skolen, der lærer dig dem. Det kunde jeg også gærne ha gjort; men jeg syntes ikke, det hastede. Men det kan jo være meget godt, du kender dem.«

Henrik var højst forbavset. »Kender du de ord, far? Gør mor også?«

Doktoren smilede ikke. »Det gør hun rimeligvis. Jeg har aldrig hørt hende sige dem. Men når dine forældre ikke bruger den slags ord, så skal du heller ikke gøre det; det er ikke skik og brug. Derfor må du passe på, hvad du siger, ellers synes

folk, du er uopdragen. Nå, Henrik, er der så ikke mere, du har lært?«

Henrik fik hjærtebanken igen.

»Du har jo dog set dyr parre sig; hvad blir der ud af det?«

»Så får de unger!« Det hade han vidst i flere år.

»Nå ja, men du ved jo fra din naturhistorie, at mennesket væsenlig ligner de andre pattedyr i legemlig henseende, det har jeg fortalt dig, så du behøvede egenlig ikke at gå til de store drenge for at få oplysninger om den slags ting. Men det er altså ganske naturligt, forstår du, og ikke noget at spilde megen snak på, så du behøver ikke at tale med dine kammerater om det, for det lærer du ikke noget af.«

Henrik hade aldrig været med til sådan en overraskelse før. Var det hele højtideligheden? Men så forstod han ikke, at man talte om det, som om det ikke var den simpleste sag af verden.

»Nej, såmænd,« sa doktoren, »vort legeme er jo en god og naturlig ting, og det er et meget sørgeligt vidnesbyrd om menneskenes råhed, at de også skal lægge smudsige tanker ind dær som så mange andre steder. Men det vil du erfare, når du blir voksen, at mange mennesker ikke kan forstå det, som i sig selv er rent, førend de har trukket det igennem sølen.«

DA Henrik var elleve år, blev han sendt til den private latinskole i Nørrekøbing, »Den frie skole« kaldtes den, og ejeren var en cand. mag. Nygård, en yngre mand, der tidligere hade været ansat ved en statslatinskole, som hade en troende rektor og lå midt i en varm missjonsegn, hvor man gjorde tilværelsen så hed for de vantro lærere, at Nygård tillige med matematiklæreren, Bajer, drog ud for at grundlægge en egen skole med den frie tanke som åbenbart grundlag. Dertil egnede Nørrekøbing sig fortrinligt; det var et godt, højkirkeligt sted uden religiøst liv og uden ævne til virksom forargelse. Til disse to mænd sluttede sig en bekendt naturhistoriker, Johnsen, der hade været lærer ved københavnske privatskoler, men som af en indflydelsesrig troende var blevet udpeget som fritænker, mistænkeliggjort og siden umuliggjort. Af de oprindelige lærere beholdt Nygård cand. theol. Gerstrup, der besørgede religionsundervisningen; han holdt god disciplin, hade en arrig udskælderstemme og var en nøjeregnende dogmatiker, der ikke påvirkede sine elever i religiøs henseende.

Nygård var en lille mand med et blegt, stort ansigt og en dæmpet gennemtrængende stemme;

der var en kold ro over hans energi, han smilede sjældent og lo aldrig, og han morede sig på en særegen alvorlig måde over de pudsige dumheder, der kunde forefalde. Men det mærkeligste ved ham var, at han aldrig skældte ud eller slog de dovne og uvorne, han undrede sig bare. Det var forbavsende, hvor indtrængende og ubehageligt det menneske kunde undre sig. Det var ham aldeles umuligt at begribe, han kunde slet ikke fatte — — —
»Nar du bare kunde sige mig, hvad fordel eller fornøjelse du har ud af det, dreng, så vilde jeg gærne prøve på at forstå dig —.« Hans forundring borede sig spidst og koldt ind i en, flovt og langt ind, hvordan man så vred sig, hans øjne sad fast i en som to syle, og hans stemme, der altid var ens, dusjede en koldt over det hele. Hr. Nygårds forundring var værre end prygl.

Bajer, der på grund af sit larmende væsen fik tilnavnet »Buldrian«, var klar og logisk som en maskine; han var en fanatisk præstehader og afskyede enhver trådet og svampet tankegang; han hadede uld og flæsk, plejede han at sige. Om ham dannede der sig efterhånden en hel samling anekdoter, og hans religiøse betragtninger, der kunde dukke op midt i en algebraisk formel, gik ind i notebøgerne ved siden af opgaveløsninger og udvidelser af bekendte sætninger.

»Er det rigtigt det resultat, du dær er kommet til?« spurte han engang.

»Ja — det tror jeg da.«

»Tror du? Ja, i religionen så vel som hos de dårlige matematikere dær strides tro og viden; men

medens troen skal ha overtaget i religionen, fordi dær har de ingen brug for viden, så skal viden alene ha magten i matematikken, for her har vi ingen brug for troen. Og selv om troen kan frelse din sjæl, så kan ingen tro frelse dig fra at dumpe til eksamen, ej heller fra det mådelig, jeg nu agter at gi dig. Og der gælder heller ingen forbønner i matematikken som i religionen, ti selv om fandens oldemor kom ned og satte sig på skødet af mig og tog mig om halsen og sa: Ak, kære hr. Bajer, giv denne stymper et tg. for min skyld! så vilde jeg svare: Nej, sandelig, jeg gir ikke denne stymper et tg. for nogens skyld, ti han har fortjent et mådelig. Det kan være nok, lille Petersen.« —

»Har du fået læst på Grammes maskine?« spurte han en dag en konfirmand.

Nej, han hade ikke haft tid for sine præsteleksjer.

»Derimod har du vel sat dig grundigt ind i læren om treenigheden?«

Nej, det vilde han dog ikke sige.

»Nå, så skal jeg forklare dig treenigheden. Når jeg nu gir dig et drag over nakken af spanskrøret og en på kassen og et spark i enden, så føler du smærte på tre steder, men den går alligevel op i een eneste smærte; dær har du et eksempel på, at tre er lig een.« —

En anden gang hed det: »Matematikken er en pålidelig videnskab; når man er vis på sine ting, så falder man ikke. Men i religionen er vished en højst farlig ting, ti når man er mest sikker på, at man har den rette tro, da er man også mest udsat

for fald, så det er ikke godt at vide, om man skal være sikker eller usikker.« —

Under gennemgang af historisk fysik i ældste klasse udtalte han følgende: »Hvis man undres over, at udviklingen er gået så hastigt frem i det sidste århundrede, men så langsomt i de ældre tider, og at den i visse perioder næsten stod stille, da må man huske på, at det, der har stillet sig hindrende i vejen for mennesket, det er krig og teologi. Krigen lamslog ofte en hel stat midt i dens fremgang, og teologien hindrede den frie forskning ved at foreskrive videnskaben ikke alene metoden, men også resultatet. Når bonden dyrkede sin mark, vidste han aldrig, om den ikke næste dag skulde blie skuepladsen for et slag og derved forvandles til en ørken, for krigen lurede alle vegne; videnskabsmanden kunde aldrig vide, om man ikke næste dag vilde ta hans bøger fra ham og brænde eller fængsle ham selv, for teologien lurede alle vegne, den passede astronomen op og slog hans lov ihjel med et skriftsted, den la sin hånd over naturforskerens øjne, når de trængte ind i forklarlige naturlove i stedet for at stanse ved skaberens uforklarlige almagt, og den tog pennen fra historieskriveren, når han ikke vilde påvise guds førelse i historiens begivenheder — det var også en krig, mere farlig og underfundig end den anden, det var en åndelig guerillakrig. Og dog forlanger de, at vi skal respektere dem og deres religion, fordi de næmlig ikke mere gør den slags ting, men der var såmænd mange præster, der gærne så mig brændt

eller spærret inde — lysten er den samme som i middelalderen, men skik og brug har forandret sig.«

Bestyreren var mere forbeholden i sine udtalelser, og eleverne, der snart lærte at sværme for radikalisme, vidste ikke, hvad de skulde tro om hans standpunkt, før han i en historietime gav en udsigt over den lige gennemgåede middelalder. Da skildrede han, hvorledes kristendommen trådte til som en nødvendig hjælp i et afmagtens øjeblik; to folkearter blandedes; den klassiske race, der var træt af oldtidens stærke, reelle sol, og barbarerne, der kom inde fra halvmørket, bægge trængte til skygge, den ene race var udtrættet og behøvede en kultursøvn, den anden var endnu ikke vågnet til kultur, og over dem voksede kristendommen op som et uhyre træ, der overskyggede himlen og dæmpede solens skin; der var fred og halvslummer i dens skygge, men der var ufred for de færre, der ikke hade glemt solen: de måtte slås ned, og det beroligede de øvrige. Og under dette gudernes tusmørke skød sjælene underlige, fantastiske hvidspirer, der endte i blomster med unaturlige farver. Dersom man tog taget af et kloster og så ned, da vilde ens øje møde det samme syn, som når man slår et termitbo itu eller vælter en stor sten til side på en græsmark: man vilde se en mængde lyssky, hvidlige dyr skynde sig bort, fortumlede og halv blinde, længere ned i jorden. Men andre sjæle trivedes vel, skærmede af træet, samlede kræfter, og så skød de op imod solen; der blev brækket store grene af kristendommens træ, sollyset styrtede ned på de

overvældede mennesker, det blege gik af dem, de forstod solen igen, det var renæssansens tid — —

Også naturhistorien bød på overraskelser, for eksempel når der blev talt om den manglende parring hos de lavere hvirveldyr; Johnsen gik ikke uden om sagen med omskrivelser, og det manglede ikke på uanstændige kommentarer i frikvarteret, men på samme tid udviklede Nygård forholdet mellem det nøgne og det rå i anledning af grækernes gymnastikfester, hvor de nøgne udøvere også hade ugifte kvinder som tilskuere, og i en dansktime kunde han påvise forskellen mellem det grove hos Holberg og den finere tilberedte — og derfor farligere — råhed hos senere forfattere, og de slibrige kommentarer indskrænkedes betydeligt.

Omkring i hjemmene var der en del forbavselse over ånden i den nye skole, nogle af eleverne blev også taet ud igen, men man opdagede snart, at undervisningen var god; skolen blev meget omtalt og fik elever rundt om fra i landet, og navnlig var det iøjnefaldende, at så mange læger yndede at sende deres sønner derhen.

APRILSOLEN skinnede med ny forårskraft ind i spisestuen hos doktor Stendal, og alt, hvad der kunde skinne, tog imod sollyset og lod det gå videre. Spejlene kastede blakkede og beskårne firkanter på gulvet og på de modstående vægge, og skilderierne efterlignede dem, så godt de kunde. På loftet stod der hele og halve ringe fra tallerkner og glas, akavitflasken stod midt i en glorie, og prismerne i lysekronen slog om sig med stumper af regnbuer; de slebne saltkar kunde ikke nå så langt, de lå og væltede sig i et stykke koloreret dug, men knivene stod i lys lue, så det brændte helt op på loftet, hvorimod den blanke æggekoger så ganske mørk ud og kun hade et lille aflangt solbillede at opvise paa sin pletfri side.

Fru Stendal gik og dækkede bord, gamle Hey sad inde i dagligstuen og søgte at underholde sig med stedets avis, indtil doktoren og Henrik kom fra stasjonen; men det lokale papir morede ham ikke, han rejste sig og så på datteren, som ordnede noget ved frokostbordet. Solen bredte sig med velbehag over hendes ryg og skuldre, og tog et dybt greb i hendes hår, så det hvidlige pur på halsen og det mere gule over panden så ud som ganske

tynde flammer, og hen over kinderne lå der som en svag, hvid rim. Hun var blevet fyldigere, tænkte han, men kinderne var stramme og næsten uden runding, som de altid hade været, læberne bestemt lukkede, så de blev smallere at se til. De kyssede vist ikke hinanden ret meget, tænkte han videre; allerede som barn hade hun haft disse mærkværdig faste og tørre læber; han hade tidlig vænnet sig til at kysse hende på panden, og det gjorde han endnu ufravigeligt, ikke fordi han nød det, men — sådan hade hendes mor også været, samme læber og kinder; de to lignede ikke den kvinde, han engang særlig hade elsket, hendes kind var lige så blød som hendes mund og lige så sød, og det er en meget sjælden ting! Direktøren blev selv blød om munden og fik af bevægelse flere rynker omkring øjnene.

»Nu må de snart være her,« sa fru Stendal; hun mente, han kedede sig.

»Hvad!« Hey for op af sine tanker om kys og om rester af egen ungdom — »nå, ja klokken er jo halv elleve.«

Hun så hen på ham. »Du er vel snart sulten, far.«

Hun læste nok ikke tanker så let som før i tiden; så han ud til at være sulten? »Er du nu tilfreds, Ellen, helt og fuldt?«

»Ja —«, hun rettede på kyllingerne, »har du fået noget som helst andet indtryk?«

»Nej naturligvis, men du er altså så lykkelig, som du i sin tid tænkte dig, at du skulde blie?«

»Jeg kan ikke længere huske, hvad jeg i sin tid tænkte mig. Det har jo heller ingen interesse længere.«

»Det var den slags ting, vi to plejede at tale om, inden du blev forlovet.« Den gamle skuttede sig; der var kold luft i dette hjem, syntes han.

»Ja, men man behøver jo ikke teorierne længere, når man har fået virkeligheden. Hvis Stendal hørte os, så vilde han trække på skuldrene.«

»Og ikke mer?«

»Det kan jo gærne være, det gik så højtideligt til, at han kom hen og tog mig om livet, men det vilde også være hele hans indlæg i debatten.«

Hey tog det lokale blad op igen og satte sig. Man er gammel fra det øjeblik, man er overflødig, tænkte han, og det at den yngre slægt gærne vil hygge om en, er ikke tilstrækkeligt til at modbevise ens overflødighed, man er lukket ude fra deres åndelige liv og det med en grusomhed, de ikke selv aner; i det højeste kunde man måske stige til at blie en tilbedt husgud i en lænestol, men et menneske, det er man ikke længere i de unges øjne, man er en afdød, der endnu ikke er begravet. Så er der børnebørnene, som man kan få lov at være bedstefar til, men man mærker nok, at der mangler et led, og at ens indflydelse er forbi. Det var især tanken om Henrik, der nagede den gamle; han var over tretten år, og endnu hade ingen oplyst ham om den frie tankes religion, og det var uforsvarligt, så meget mere som drengen læste katekismus og altså var udsat for en religionslærers sjælsnedbrydende indflydelse! Skulde hans unge sind virkelig lægges i tradisjonens døde gibsbandage! Og da Indre Missjon på den tid begyndte at brede sig til skræk for dem fra de gode gamle

dage, så erklærede Hey flere gange: Han blir nok indremissjonær og en skam for hele familien! Men doktoren erklærede, at det måtte der ikke gribes ind i; den religionsundervisning, drengen hidtil hade fået, hade ikke gjort noget indtryk på ham, og det var jo også det heldigste; skulde han finde på at spekulere over religiøse æmner, så var det tids nok at retlede ham.

»Nu kommer de,« mældte fru Stendal og tændte spiritussen under æggekogeren.

»Nå, dær har vi professoren,« hilste den gamle, da Henrik kom styrtende og begravede sin ru drengenæve i hans bløde hånd. »Hvad har du så tænkt, du skal være?« Men Henrik var allerede på vej efter moeren. —

»Læser du noget litteratur, Henrik?« spurte bedstefar, da de var kommet til ro, og hver hade fået hul på sit æg. »Marryat, for eksempel?«

»Nej, ikke mer,« erklærede Henrik; »han er et fjols og skriver prækener i de bøger, der er bestemt for drenge, men når han skriver for voksne, så er han ikke så hellig, det har jeg nok lagt mærke til. Ingemann skal vi heller ikke læse, siger bestyreren.«

»Har I ham i historie?«

»Nej, vi får ham i femte klasse. Nu har vi Gerstrup.«

»Hvad siger han til jer?«

»Han? han siger ingenting.«

»Siger han slet ingenting?«

»Han hører os i leksjerne, men ellers siger han ikke noget, for han kan ikke noget.«

»Kan han heller ikke holde styr paa jer?«

»Jo — — det vil sige, det er dårligt nok, somme tider, i vor klasse; vi er ikke så næmme at styre, vi er nogle af de værste.«

»Er du også med til at lave fest?«

»Å — nu skal vi jo snart ha eksamen, så — —. Nej, hr. Johnsen, i naturhistorie, han er dygtig, og bestyreren, han kan nu alting. Han fortæller os kulturhistorie somme tider, i dansktimerne.«

»Gør hr. Gerstrup ikke det?«

»Gerstrup? Tror du, han har nogen forstand på det? I går fik vi en hel del billeder at se fra Hollands stortid, Frans Hals og Rembrandt og sådan nogen.«

»Virkelig?« sa moeren og stansede midt i ægget. »Forstod I det?«

»Det kunde vi da sagtens forstå, det var jo portrætter, og bestyreren sa, de var gode. Han har også vist os billeder fra Assyrernes og Babylonernes tid; det skulde man ikke tro, de var meget dygtigere, end der staar i Blochs historie.«

»Så interesserer du dig vel meget for historie«, sa bedstefaeren.

»Ja til næste år, når vi får bestyreren, så gør jeg nok,« svarede Henrik og knasede æggeskallen for øret af hunden.

»Hvordan lever I nu hos hr. Gerstrup?« spurte moeren lidt efter.

»Det kan nok gå an omtrent. Vi får så meget hestekød — men det er jo heller ikke det værste,« sluttede Henrik, påvirket af faerens blik.

»Det var da heldigt,« mente doktoren; »du ser jo ellers nok ud til at lide nød.«

»Så meget fedt flæsk får vi da heller ikke her hjemme,« bemærkede Henrik gnaven. »Hun skær frikadellerne over, når de blir sat ind om aftenen, mor, det er, for at de skal tælle noget mere på tallerkenen. En aften fik jeg kun en halv og så ost for resten. De, der kommer for sent, får ikke andet end ost, de kan komme i rette tid, siger Gerstrup, for det er sådan beregnet, at når de halve kommer for sent, så er der nok til de andre halve.«

»Du skal nok få noget hjemmefra,« trøstede moeren.

»Han skal da ikke forkæles,« indvendte doktoren.

»Hvis jeg er forkælet, så vil jeg hellere spise bart brød,« erklærede Henrik krænket. »Der er ikke en dreng i skolen, der tør sige, at jeg er kælen.«

»Fordi så får han klø,« forklarede doktoren.

»Ja og fordi det er ikke sandt!«

Moeren klappede ham paa skulderen og gav ham et stykke kylling, som han spiste i tavshed og med rynker i panden. Men senere vendte han sig pludselig mod sin far og spurte:

»Er det sandt, at der er nogen gud til?«

Alle holdt op med at spise undtagen Henrik selv. Doktoren svarede: »Det ved jeg ikke.«

»Det siger vor religionslærer.»

»Han tror det bare,« sa den gamle.

»Nej, han er sikker på det, siger han.«

»Ja, men den sikkerhed er netop kun en tro.«

»Hvor kan det være en tro, når han siger, han ved det? Så må du jo også vide det, far; han kan da ikke mere, end du kan.«

»Jeg ved det ikke,« svarede doktoren; »ingen kan vide noget om det.«

»Så skulde han ikke påstå det så bestemt, når han ikke ved det.«

»Man har jo lov til at tro.«

»Det har man ikke, siger vor matematiklærer, man skal vide, man skal ikke tro.«

Bedstefaeren hade imidlertid memoreret sit religiøse system og begyndte: »Du må vide, Henrik, at den kristne religion er et menneskeprodukt som andre religioner, og Jesusmyten er et sagn som andre sagn med noget sandt i, men Jesusskikkelsen er en af historiens største, og ham skal du altid højagte og lære ædle grundsætninger af — —«

Gamle Hey blev altid rørt, når han tænkte på de bøger, han hade læst om Jesu ædle ideer og ulykkelige endeligt, men det interesserede ikke Henrik, han la kniv og gaffel fra sig og så bestemt på faeren:

»Tror du, der er en gud til?«

»Det ved jeg såmænd ikke, min dreng, jeg tror slet ingenting.»

»Nå,« sa Henrik og tog mod kaffen, som moeren rakte ham, »så er han naturligvis slet ikke til. Det tænkte jeg nu nok,« nikkede han og kom sukker og fløde i.

Hvad det var, der pludselig hade giet ham sådan en interesse for det spørsmål, talte han ikke om, for det var væmmeligt at genta, syntes han. Sagen var, at han for nylig hade været i kirke, og dær hade præsten udtalt, at det var nødvendigt, at der var en gud til, næmlig for deres skyld, som var

ulykkelige eller i nød eller på anden måde trængte til hjælp. Det syntes han lød forfærdelig skabagtigt. Han vidste da ikke nogen, der rendte omkring og var ulykkelige, og hvis man kom i knibe — i nød, som det hed så højtideligt! — så mærkede man vel ikke til nogen gud, enten man så klarede sig eller ej, og hvad hjælpen angik, så regnede han sine opgaver selv og kløede sine uvenner uden at bede andre om en håndsrækning; de, der ikke kunde klare deres opgaver og deres uvenner, de dumpede til eksamen og fik klø til hverdagsbrug, men det var måske på den måde, Vorherre hjalp dem! Henrik vilde bede sig meget fritaet for den hjælp herovenfra! Uld og flæsk!

»Kan man blie fri for at gå til præsten og alt det?« spurte han, da han var færdig med kaffen.

»Ja,« svarede dokteren, »det er vist ikke værd, du blir konfirmeret.«

»Det er også så dumt!« sa Henrik.

»Så vil dine kammerater påstå, at du er ikke voksen,« spøgede bedstefaeren.

»Det skal jeg nok bevise dem, at jeg er, hvis det behøves,« nikkede Henrik tillidsfuldt.

DA Henrik var omkring ved de sejsten år, lærte han to værdifulde og styrkende følelser at kende, næmlig et fortroligt venskab og en kraftig begrundet foragt.

Hans ven hed Karl Hedelund, de boede ved siden af hinanden og spiste bægge to hos Gerstrup. Karl var en spinkel dreng med et venligt, stille væsen og var ikke af dem, som Henrik tidligere hade sat mest pris på, han hørte ikke til langtsvømmerne eller til opgaveknuserne, endnu mindre til de hårdknoedes udmærkede race, som Henrik satte allerhøjest, han var snarere noget af en kakkelovnsfyr, men dog altfor hæderlig og god en kammerat, til at han kunde henregnes til patternes foragtelige kaste. Han hade længe været en tavs beundrer af Henrik, da venskabet på en spaseretur pludselig blev gensidigt. De kom til at tale om litteratur; Karl, der var et godt år ældre, var langt den mest belæste, men det viste sig, at Henrik heller ikke var hel blank, han kunde for eksempel det meste af »Holger Danske og Skrædderne« udenad. Det blev Karl så glad forbavset over, at Henrik blev stolt af sig selv og citerede adskillige andre fyndigheder af sin yndlingsdigter. Det var måske

ikke særlig Karls smag, men han lod sig gærne belære, og desuden gjaldt det jo om at forøge den velvilje, Henrik åbenbart hade fattet for ham. Men senere vilde Karl også belære den anden og han foreslog, at de skulde læse lyrik sammen. Henrik lod sig uvillig trække med og satte alle fire klove i jorden som en stædig tyrekalv, der skal ind i en anden bås, og så læste de, men da Henrik kom til ordet »liljehøje«, smed han bogen på gulvet og sparkede den hen i en krog. Det skulde han ikke ha mere af. Derpå foreslog Karl »Hjortens Flugt« og andre Winther'ske digte, men på de erotiske steder måtte Henrik tillade sig at overstrege og indklamre og sætte »vrøvl« og »føj for fanden!« ude i margen. Men naturskildringerne måtte han anerkende som gode, og så kom det til en nogenlunde forståelse mellem vennerne, idet Karl på sin side måtte opgi »barmens sne« og »rosenlæber« og andre herligheder, som Henrik ikke på nogen tænkelig måde kunde holde ud. Og meget andet ærgrede ham. »Duftende ånde«, bemærkede han engang, »den tror jeg ikke på. I de tider brugte damerne ikke at børste deres tænder, så de lugtede sgu vist ikke så godt.« Så opgav Karl også den fiksjon. Men det vigtigste var, at de blev gode venner, og at Henrik lærte at holde af en, hvis karakter var en fuldstændig modsætning til hans egen; derved vænnede han sig af med på forhånd at foragte de bløde og sagtmodige, og han fik en klarere forestilling om, hvad det egenlig er, der fortjener foragt.

Og den, som Henrik foragtede fremfor nogen

anden, det var Johannes Levison, den ældste i klassen. Der var gammel kultur i hans familie, og han så finere ud end de andre drenge. Håret lå friseret hen i en blank, brun kage, hvori skilningen gjorde et langt snit, han hade en moden alvor i sine mørke øjne og glat, fejlfri hud. Han lo sjældent og aldrig mod sin vilje, men han smilede desto mere; han var ingen munter kammerat og var hellere spydig end vittig; de naive var imponerede af ham, de modneste søgte hans venskab og blev behandlede med en gentlemans høflighed, og de drillelystne lod ham i fred, de hade færten af finere blod end deres eget, men de yndede ham ikke, han var upåklagelig nok, men han var ingen god kammerat. Han var den eleganteste i klassen; man kunde ikke se, hvor tit han tog rent kravetøj på, for det var lige hvidt altid, ligesom hans skilning altid var uforanderlig den samme, morgen og aften, som om han var født friseret. Henrik betegnede ham straks som den friserede lus, væmmedes over hans smukke hænder og sa pyh! ad den vellugt, der stod omkring ham. Alt hvad der var af godt, groft bondeblod i Henrik, oprørtes ved synet af dette stykke forfinelse, hans smil, hans altid ensartede overlegenhed irriterede ham dybt. Når Henrik var grovkornet, og de andre lo, pointerede Johannes sin finere dannelse ved aldeles ikke at more sig, han stirrede ligegyldig ud i luften, som om han hade opdaget en myg eller et andet uvæsenligt kreatur, mens Henrik følte sig stemplet, tavst men eftertrykkeligt, som rå og alt andet end morsom. Det var harmeligt, og der var ingen lej-

lighed til at gi igen, det var værre. Henrik mærkede, at han her stødte sammen med en kultur, der i visse henseender var hans overlegen, og det glædede ham ikke. Men hans forståelse udvidedes betydeligt, da han en dag — de gik dengang i femte klasse — fik en gengivelse af en historie, som Levison hade fortalt en af de mest udviklede i klassen, en rigtig historie for den moderne ungdom, med pigebørn i, en sovset historie, erklærede Henrik opbragt, udgået fra en sovset fyr, og fra det øjeblik kunde han forstå sin instinktsmæssige modvilje overfor Levison: han var ingen frisk dreng, han var lummer og sødlig på bunden, han var behersket, fordi han var lunken, han var ens altid, fordi han var grå, han kunde aldrig blie hidsig, fordi han var klam, hans dannelse var frisyre, der skulde pynte på nedarvet slaphed, han var en friseret lus og en sovset fyr, han var uld og flæsk på en anden måde, gud fader bevares, hvor Henrik afskyede ham!

Johannes Levison søgte ikke Henriks venskab, han forstod straks, at dette var et fjendtligt element, og omfattede ham med en mands uvilje, men engang inviterede han ham dog til sold hos sig sammen med nogle andre. Henrik tog i overraskelsens øjeblik mod indbydelsen, fortrød det straks, men var altså nødt til at komme. Naturligvis — sådan lød hans fnysende ærgerlige betragtninger næste dag — naturligvis hade han fået for meget, medens den anden kun var halv fuld og viste sig som en overordentlig behagelig vært. De følgende dage så Henrik ikke derhen, hvor

Johannes smilede; dær kunde han gærne ha pådraget sig et venskab med en sovset fyr! Så gik den pinlige tid, indtil soldet og erkendtligheden passende kunde være glemt, og siden den tid stod de atter mod hinanden som før: det blødeste kaninskind mod det krasbørstigste pindsvineskind.

Det overraskede ikke Henrik, at han en mørk efterårsaften så Johannes spasere med dame i byens anlæg; til sin egen skamfuldhed fulgte han efter; de drejede ind ad byen til, gik igennem halvmørke gader, hvor de ikke mødte nogen; det lod til, de skulde hjem til ham, men Henriks stærkt spændte nysgærrighed vakte pludselig hans æresfølelse, han gjorde rask omkring og gik hjem. Pigebarnet kendte han nok af udseende, de ældre kammerater hade snakket om, hvordan hendes øjne var, når man mødte hende alene på gaden. Han vidste alligevel ikke rigtig, hvad han skulde tro, men han var jo nok noget imponeret, og så kom han til at tænke på, hvad en tjenestepige engang hade tilbudt ham. Skidrik! tænkte han og satte sig til at læse analytisk geometri.

Johannes Levison var en begavet dreng; men hans intelligens var meget alsidig, den pinte ham ikke på enkelte steder med trang til at bryde ud. Han blev tidlig vant til at færdes i selskabslivet, og da han var sytten år, aksepterede damerne ham uden betænkning som kavaller; den gang måtte han endnu være alvorlig, ti han vilde ikke le som en dreng, og han formåede ikke at more sig som en voksen mand; han var ikke forseret, han kunde sagtens antages. Han lærte snart at omgås mennesker

og undgå dem, der var ru og usmurte; mellem de glattere gled han udmærket. I sin tidligere ungdom omgikkes han mest damer, og selv lidt ældre unge piger fandt uden vanskelighed behag i denne tidlig udsprungne gentleman; han fik snart en mørkningskæreste at spasere med og erfarede med et skuldertræk, hvor længe den første kærlighed kan vare; så gik han over til den anden, fik indblik i kvindelig falskhed og lærte at fatte sin fortvivlelse i korthed. I næstældste klasse blev hans kundskab fuldkommen, han erhvervede den rette menneskelige overbærenhed overfor sine erotiske regelmæssigheder og betragtede kvinden med dyb, human ironi. Men så hade fremtiden heller ikke mere at lære ham, den kunde kun blie en behagelig fortsættelse af nutiden, skønt behagelig, hvem tør love det? Ti livet er ikke dybt, man er straks kommet til bunden, når man er under overfladen, og hvor skal man så hen? Videre i det samme fladvand? Og så kunde han hensynke i fin og højt kultiveret sørgmodighed over den evige gentagelse i tilværelsen, det vil sige i elskoven.

Når Levison fremsatte disse betragtninger i Nørrekøbings selskabsliv — for sådan noget snakkede man ikke med skoledrenge om — så hørte de unge gærne på ham og spåede ham en stor fremtid i elskovens gærninger, ja men også i de åndelige bedrifter, for der vilde nok blie en digter af ham.

Og så smilede Levison med en moden blanding af skepsis og selvtillid.

I Henriks værelse stod der to ure og snakkede ustanseligt med hinanden; det ene var en høj, kantet bornholmer, der fulgte med tiden i afmålte, konservative dik, det andet var et lille rundt, iltert vækkeur, en radikal hurtigdikker, der gærne vilde lidt forud for tiden. Når Henrik faldt i søvn om aftenen, var de to ure det sidste, han hørte, og de kunde undertiden gå med ind i drømmen og blie til to, der skændtes; den ene sa bare: nå—nå—nå—nå i dump bas, den anden talte.i klinger diskant og fik dikket en hel mængde af sig i en fart, uden dog at bringe den store, fornuftige ud af fatningen. Men om morgenen, når klokken gik til seks, hade den lille sit store øjeblik. Først gav bornholmeren et forberedende hik; derefter blev de ved med hver sin snak i nogen tid, og klokken var endnu ikke på slaget, men så kunde vækkeren ikke længere holde på sit, den spruttede løs i en to minutters kimen, indtil bornholmeren begyndte at snærre som en hveps under en avis og forkyndte den rigtige tid med seks værdige slag.

Henrik vågnede op og så ud efter været, det var den ønskeligste majmorgen. Han trak knæerne op til brystet, stemmede fødderne mod lagen og

overdyne, og med en rask strækning kastede han det hele ud over fodenden af sengen. Så sprang han selv den samme vej og dalede i en stor bue ned på dynen. Vinduerne måtte op, for Henriks hvidhårede hoved og hvidskjortede overkrop skulde straks ud i solskinnet og morgenluften, indtil han foreløbig hade fået nok og kunde begynde toilettet. Sinkballen blev halet ud og svampen hentet fra servanten. Han hade den ide, at stedet omkring mellemgulvet skulde blødes først, derefter blev den øvrige krop vædet, for at vandet skulde falde bedre til, og så kom det rigtige øjeblik med karaflen i nakken; vandet spændte sig over huden som et koldt trikot, dog måtte siderne, fra armhulerne at regne, ha en særlig omgang, for dær vilde vandet ikke ind ellers. Da så badehåndklædet var brugt, kom turen til håndvægtene, de blev jaget omkring i underlige buer af to stærke hænder, indtil det blev for varmt; så gik håndvægtene i gulvet med en behersket buldren og fik hver sit spark af en nøgen fod, den ene flygtede ind under sengen, og den anden brasede på et skrivebordsben. Henrik satte sig ned i dynen og begyndte en yderst grundig undersøgelse af sine tæer; de var sgu ikke synderlig græske, syntes han, når man sammenlignede dem med de klassiske statuer. Lilletåen var væmmelig oppustet på midten og tilskåret i spidsen, med et ynkeligt stykke flis af en negl; de to næste tæer hade form som kogte rejer og pukler på ryggen men den store tå, det er en karl, den lar sig ikke klemme eller krumme, Henrik hade megen sympati for den store tå.

Han gad ikke klæde sig på, solen skinnede så godt ind, det var bedre at gøre gymnastik, mens man hade den rigtige dragt på. Så lavede han baglæns rygbøjning ned ad en væg og gik på hænder, til han atter blev så hed, at han måtte svale sig med at knuse et par opgaver på den sorte tavle. Da det var gjort, slæbte han dynen hen midt i solen og stod på hodet, først den ene vej med solen på maven, så den anden vej med solen på ryggen, og derefter øvede han sig i det vanskelige kunststykke at få skjorten over hodet uden hjælp af hænderne. Han var nået til bukserne, da han opdagede, at klokken var halvsyv, og Karl inde ved siden af rørte sig ikke endnu! Med det ene bukseben på og det andet slæbende efter sig stormede han ind til kammeraten, rev dynen af ham og satte sig på hans stol for at trække det andet bukseben på.

»Ja, du skal op,« sa han som svar på Karls gniden øjne. »Eller vil du ha, jeg skal kalde på skælderisten? Skal vi vente, til han kommer med sine jærnknoer?«

»Næ uha! Han banker så nederdrægtigt. Det er lige som han sparkede.«

»Han har hove på alle fire lemmer,« påstod Henrik, »æselshove, og der sidder æselsspark i dem allesammen. Na — —« vrængede han efter Gerstrup, da Karl blev liggende, »kan I rubbe jer lidt! Æh, hvor de går og kryber!«

»Det er godt, vi ikke har ham at djævles med mer,« gabede Karl.

»Som lærer, ja, men hans mad er heller ikke

grinagtig at spise, især med hans eget skrål til; det blir den sgu ikke mer krydret af. Nå dreng!« Karl hade endnu ikke afgabet; »kommer du snart op? Ellers er det nok bedst, vi tar og får os et stykke klapfinale.«

»Å, nej, nu skal jeg nok stå op.« Karl vred sig, men blev alligevel vendt og fik sit klaps.

»Nu skynder du dig,« formanede Henrik i døren, »ellers får du enden baldyret.«

Klokken var omtrent syv, da de stillede nede i spisestuen til lunken te og rugbrød med margarine. Pigen kom med kopperne og forskellige arbejders og spisevarers snavs på klæer og hænder.

»Hende vilde jeg nødig se nøgen,« bemærkede Henrik, da døren lukkede sig efter hendes bagdel, som var det sidste af hende, der forlod stuen. »Man skulde egenlig sende hendes hud ind til geologisk forening. Jeg gad vide, hvor mange lag skidtformasjoner, hun bær på.«

»Hun skal da ha været nede på anstalten og fået et bad for nylig.«

»Så? Ja, hun er måske også blevet lidt slankere. Det må ellers ha været et drøjt arbejde at få hende ren, især at bryde igennem urformasjonerne med de forstenede lus og lopper i.«

To af børnene sloges med meget forbrug af stemme på den anden side af bordet; den ene blev slæbt ind i sovekammeret til vask, og man hørte den skråle derindefra; så skrålede den anden også, ublufærdigt, uden at dække ansigtet med hænderne, og den skrævede ud med benene for

ikke at vælte under sine egne vræl, men så fik den en bedre ide, tav stille og gjorde forberedelser til noget andet, da så barnepigen, som straks anede ondt, kom til og trak af sted med den i nogenlunde rette tid, ind i sovekammeret, for at få sagen afgjort i mindelighed.

»Puh!« sa Henrik, da de var kommet ud ad skoven til, »her er bedre end derinde.«

»Der skal lyst til at gifte sig,« syntes Karl.

»Føj for fanden,« bekræftede Henrik hjærteligt.

»Nu kommer man ikke med til skolebal mer,« sa Karl lidt efter.

»Ja hvad så? Næste gang blir det i Studentersamfundet; det er da bedre.«

»Det er ikke de samme damer.«

»Skidt med det! Bare de kan danse. — Hvad er det? Er du forelsket måske? Sig det bare!«

»Det er ikke noget at gøre nar af,« mumlede Karl; han anede, at den anden fandt ham latterlig.

»Jeg gør heller ikke nar, dit pjat!« forsikrede Henrik opmuntrende. »Hvem er det, du er skudt i?«

»Det er heller ikke sikkert, hun vil ha mig.«

»Ha dig? Hvem skulde hun så ville ha? For jeg vil da ikke ha hende; det ved jeg på forhånd.«

Karl smilede trist ved denne latterlige tanke.

»Du må naturligvis vente med forlovelsen, til du har fået eksamen.«

Det store ord forlovelse tog i den grad været fra Karl, at han måtte gå over på den anden side af vejen og se på nogle nælder.

»Hun tar dig såmænd gerne, når du først har

fået eksamen,« forsikrede Henrik. »Lad os så klemme på mekanikken!«

Og så repeterede de mekanisk fysik, til klokken blev henad otte.

»Har du lagt mærke til,« spurte Karl på hjemvejen, »at Johannes Levison har begyndt at gøre sig lækker for dig i den senere tid?«

Det var en overlagt løgn.

»Det kan gerne være. Hvad er der i vejen med ham kaske?«

»La du ikke mærke til sidste skolebal, at — — han dansede så meget med din søster?« spurte Karl med møjsommelig tilkæmpet fatning.

Henrik stansede. »Er det sandt?«

Det var sandt. Karl svarede ikke.

»Sådan en lammesut!« sa Henrik og gik videre, og snart var de inde i klasseværelset, hvor Henrik uddelte tavse, barske håndtryk til sine beundrere.

»La være at sidde på mit bord!« sa han til Johannes; »jeg vil ikke ha din uparfymerede mås at sidde og lugte til. Du kan jo anbringe dine røgede bagfjærdinger på din egen plads.«

Johannes gik med et mumlet »bandit«, hen på sin plads; de andre lo, men rynkerne i Henriks pande undergik ingen forandring ved bifaldet; han satte sig, la sine knyttede næver frem på bordpladen og så lige ud.

Klokken otte kom bestyreren ind og satte sig på katedret med en bunke danske stile foran sig.

»Stendal,« begyndte han, »farer noget voldsomt frem mod de gamle nordboer: På deres vikingetog

gik de ofte til værks med list og lumskhed, som det ikke passer sig for mænd. Gik de i land et sted, så stjal de helst ubemærket alt, hvad de kunde overkomme, og bragte det i sikkerhed på deres skibe. Derefter vendte de undertiden tilbage og viste deres heltemod ved at brænde og slå ihjel, hvor de hade stjålet, og så lod de ikke gærne nogen undrende. Blev de imidlertid overraskede midt i deres tyvebedrift, så smed de naturligvis kosterne og tog deres sabler og slog fra sig med for at forsvare, hvad de hade hugget — ordet »hugget« kan virkelig ikke gå an, Stendal — for de var jo ikke bange af sig, men da de risikerede, at de ikke altid vandt i sådan et slagsmål — Stendal kalder det et slagsmål! — så kunde de jo gærne gå glip af rovet, og da de skulde leve af rov, kom det an på, at de fik så meget som muligt uden at blie forstyrrede. — Det er dog måske en vel nøgtern betragtning! Senere står der: De krigere, der ikke faldt i kampen, begik i regelen selvmord, når de ikke duede længere. Livstræthed var altså dengang mindst lige så almindelig som nu; man gjorde det af med sig selv, når man var mæt og ødelagt af et vildt liv. Dog må det ikke glemmes, at de aldrig begik selvmord af ulykkelig kærlighed; i den henseende var de altså mere fornuftige, end vi er. — Ja, Stendal, i dag reduserer De vore forfædre til indbrudstyve i stor stil, den opfattelse får De ikke ug for til eksamen. En anden gang gjorde De det af med Christian Winther, men til eksamen, Stendal, er Christian Winther en af vore største lyrikere, det vil jeg anbefale Dem. Ellers er stilen meget

godt skrevet; den falder lidt hård engang imellem, og så siger De hellere smide end kaste, hellere rende end løbe — nå, for min skyld gærne, men jeg svarer ikke for censor.

Levison — det er i det hele taet klart og let skrevet. Her er en vis følelse, som jeg savner hos Stendal: Tit for de vel frem med frygtelig grumhed, disse skæggede vildmænd, selv efter at der ikke længere blev gjort alvorlig modstand, men så kunde det vel ske, at den blodberuste viking, der rettede sit sværd mod en stakkels værgeløs, pludselig mindedes en høj, blond pige derhjemme, med prægtige bronseringe om de kraftige, hvide arme, og med et gyldent pandesmykke, der holdt de hvedegule lokker tilbage fra ansigtet, og så kunde vel værget falde ham af hånden, og han kunde minde sine fæller om, at nu burde ædle mænd ikke stride længere. Således kunde kvinden, endog fraværende, virke mildnende på de ustyrlige sind. — Ja, der er virkelig noget smukt i denne tankegang. I sammenligning med disse to falder de øvrige jo en del igennem. — —«

Henrik sad og stirrede ned på sine knyttede næver. »Lammehalesuppe«, hviskede han. Der sad den glatte slimål og skrev smukt og gribende om kvinden, og så rendte han selv med en tjenestepige, ikke at tale om, at han blev feteret af byens unge damer og fik lov at kysse dem efter behag. Henrik hade aldrig været forelsket, men han hade dog sin opfattelse af kærligheden; idealet så han i sine forældre, de holdt meget af hinanden, dær var ingen mislyd, og det stod fast i hans kolde

drengehoved, at sådan vilde han være gift, hvis der skulde være tale om det. Hans far hade lov til at bruge smukke, alvorlige ord om kvinden, for i hans mund var de sande, mén at en sovset fyr tog et alvorligt menneskes ord i sin mund, det var oprørende, han hade slet ikke lov til at tale sådan, det var jo lige som han mente det! Det at være letsindig og fræk, og lummer i sine tanker, gav det virkelig ævne til at udtrykke sig så smukt? Johannes skulde ikke mere komme til at tale med *hans* søster!

Så kom frikvarteret. Henrik sad på en bænk nede i gården og gennemgik fysikken med nogle andre af de matematisk-naturvidenskabelige. Johannes kom hen og stillede sig ved siden af. Henrik rettede sig.

»Patte!« sa han lige ind i ansigtet på den anden.

»Hvad for noget? Hvad er der nu?« Johannes var ikke med.

»Det er dig, jeg mener. Du er en kviepatte.«

»Jeg tror, den dreng er tosset. Hvad er der nu i vejen?

»Jeg skælder dig bare ud. Det har jeg nu fået lyst til, og så kunde det aldrig falde mig ind at la være.«

»Du er da en besynderlig tølper til at overfalde folk, der ikke har gjort dig noget!«

»Du har ikke lov til at skælde igen. Så får du klø.«

»Du kan jo passe dig selv. Jeg taler jo ikke til dig.«

»Det morer mig at skælde dig ud, det vil jeg ha lov til. Tror du måske, nogen kan holde ud

at glo på sådan en fersk barnemås, som dit ansigt er, uden at blie gal i hodet? Og hvis du gør vrøvl, din sirupssut, så skal jeg vise dig, hvordan man sætter blåt stempel på oksekød, midt i dit tællede fedtfjæs, hvis det skal være, så du skal se, der går nogen tid, inden tøsene igen holder kys- og klapjagt på dig, som de plejer, når de opdager dig.«

Henrik gik op på sin plads og talte ikke mer til nogen den formiddag. —

»Hvad mon skælderisten har at byde på i dag?« spurte Karl, da de efter endt skoletid gik ned i spisestuen.

Det var underholdningen, han mente, ikke maden, for den var forudbestemt som muhamedanernes skæbne, og når de var kommet til ende med ugens slæb, styrkede de sig i sødsuppe og pandekager.

»Han har nok opsnuset noget godt,« mente Henrik, »han ser så glad ud.«

Pigen bar sødsuppen om. I hver tallerken var der indtil fem rosiner, cirka to svesker og så pigens to tommelfingre.

»Det er mig nogle dejlige fyre, disse herrer pædagoger, der har slugt alverdens visdom,« skrattede Gerstrup; hans stemme lød undertiden, som om den kom ud af en fonograf; »jo mere de har lært, des mindre duer de. Gud, hvor de er vigtige, disse fyre, der lige kommer svedende fra eksamensbordet, med deres overlegne opfattelse af historien og syn for den store sammenhæng. Det er så dejligt med disse grønne fritænkere, de ved nok, hvordan de vilde ha verdenshistorien; kristendommen skulde

slet ikke ha været der, så hade vi for længe siden nået fuldkommenheden med en snes af disse grønskollinger i spidsen! Hu hej, kan bare sådan en fyr sige et par ord om kristendommen som kulturfjendsk, så er han en stor mand, især i konfirmandernes øjne, og så kan de selv lære at gøre det af med kristendommen, og det er de lige så stolte af, som når de kan ryge en sigar uden at brække sig.«

»Er det hr. Lund, De mener?« spurte Henrik. »De har vist fået det forkert gengivet, som han fortæller os i timerne.«

»Hvad snakker De om Lund?« larmede Gerstrup, ubehagelig truffet. »De er vel også fritænker, Stendal?«

»Jeg er ingenting. Jeg ved ikke, om det kaldes at være fritænker.«

»Ja, hanekyllinger får tidlig kam i vore dage,« snærrede Gerstrup, der dog nu var så vidt lettet, at han kunde tie stille nogen tid.

»Jeg kan ikke forstå, at bestyreren gider beholde ham,« sa Karl, da de gik ud i skoven for at læse.

»Der skal jo nogen til at gi de små religion,« mente Henrik, »og det er naturligvis bedst at ha en dum religionslærer. Men en rædselsfuld bede er han; han er lige som en skralde, der går altid, ingenting kan han selv, men vælte arrigskab af sig over dem, der kan noget, det er han svært dygtig til — —«

»Nu taler du lige som han; I har somme tider den samme måde at skælde ud på.«

»Er du gal dreng! Hvad er det for en sammenligning!«

»Nå, Henrik, du kan da nok begribe — —« Karl kunde ikke forstå, hvordan han var kommet til at sige det.

»Jeg vil ikke følges med dig; nu går du derhen, hvor vi plejer at læse. Farvel.« Henrik gik op over skovskrænten.

Karl turde ikke råbe efter ham, heller ikke opsøge ham, han var egentlig lidt bange for ham. Han hade før set Henrik bruse op, og han kendte den stejle foragt, der fulgte ovenpå. Han satte sig melankolsk i græsset og begyndte at læse fysik. Nu hade han måske mistet sin eneste ven, og hvordan skulde det så gå med hans eneste veninde, den sejstenårige frøken Stendal, der altid talte så morsomt lige ind i ansigtet på en? Han repeterede een side, og så spaserede han resten af eftermiddagen op, mens han tænkte på sin sørgelige fremtid uden ven og uden kærlighed.

Ved aftensbordet kom Henrik for sent, men der var dog noget hestekød igen, Karl hade slet ikke rørt det. Henrik bemærkede ikke denne vennetjeneste. Han la uden ødselhed alt kødet på eet stykke smørrebrød og anfaldt derpå osten med vældige hug, men han sa ikke noget, og efter måltidet gik han straks op på sit værelse. Nu vidste Karl, at det ikke engang kunde gå an at bede om forladelse. Han sad og skrev på sin lampekuppel, til klokken blev elleve, matematiske formler og verslinjer mellem hverandre, og da han måtte gå i seng uden at ha nogen at sige godnat til, syntes han nok, at livet var altfor hårdt at gå på. Men over elleve kom Henrik ind og skulde se til ham.

»Sover du?«

»Nej. Er det dig, Henrik? Er du vred på mig?« Karl tog efter hans hånd.

»Skab dig ikke,« sa Henrik og tog hånden til sig. »Nå, det var jo ellers rigtigt nok, hvad du sa om mig og skælderisten. Jeg bruger også kæften noget meget. Men det var jo fandens, at du skulde gøre mig opmærksom på det. Nå, du har vel ikke noget at være gal over?«

»Nej, når du ikke er fornærmet — —«

»Ja vel. Så skulde man nok se at komme i seng.«

»Det haster da ikke. Hør, der er noget ved stødet mellem uelastiske kugler, som jeg ikke forstår — —«

Henrik satte sig på stolen og gennemgik stødets teori, Karl lå på den ene albu og så op på hans profil: opstrittende hår, svagt hvælvet pande, kort, lige næse, smalle lukkede læber og en stærk hage uden kløft — det var godt, de blev gode venner igen! Stødet tog et helt kvarter, Karl trak det ud med spørsmål; klokken var halvtolv, da Henrik rejste sig; Karl rakte hånden frem, for det tilfælde at Henrik skulde blie usædvanlig hjærtelig, men det blev han ikke.

»Godnat«, sa han simpelthen.

»Godnat, Henrik, sov vel.«

»NÅ Henrik,« sa bedstefar og sugede på merskummeren, »har man så haft sin første liebesgeschichte?«

»Nej!« svarede Henrik kort.

»Nå, ikke det. Ja, ja, det kommer nok, det kommer nok, ok ja, hm. Nu skal du jo til København og studere, så følger det altsammen af sig selv.«

»Hvad følger af sig selv?« Henrik sammenlignede harmfuld bedstefaeren og Johannes Levison.

»Du er da ikke naiv,« den gamle så op; »nej, det ser du ikke ud til, og en kraftkarl er du. Ja, ja, ta den nu bare med ro, sådan noget skal man regulere sindigt og ikke rase, men passe sin nattesøvn, navnlig det, men naturens orden skal jo følges. Det gælder bare om at ta sig i agt for dem, der er malede, det er kalkede grave, rådne indeni.«

»Kan man ikke også opsætte det?« spurte Henrik med øjnene fulde af foragt ved tanken om at skulle ta Levison — og bedstefaeren! til mønster. »Skal man absolut ha fat i et pigebarn, så snart man kan stå alene? Haster det så forbandet?

»Du er da pokkers til karl! Men alvorlig talt, Henrik, skulde der komme noget i vejen, så kan du altid betro dig til mig.«

»Har du selv levet sådan?«

»Hm ja, du kender nu så lidt til livet; om et år ved du hundrede gange så meget, det kan jeg forudsige.«

»Og du begyndte også tidligt?«

»Å ja, det mælder sig jo snart, men du har det måske anderledes, så — —«

»Og du kunde ikke la være? Du kunde ikke holde det ud ellers?«

»Nå — så galt var det vel heller ikke, men man skal da være et menneske, spesielt et mandfolk — —«

»Men du var naturligvis mere tilfreds ved at holde pigebørn end ved at la være?«

»Det er voldsomt, så du tar hårdt fat, men senere vil du nok lære at se mere humant på naturlige forhold.«

»Da du nu blev gift, var det så også nødvendigt at holde pigebørn for at være spesielt et mandfolk?«

»Det er ikke værd at tænke så langt frem!« Bedstefaer begyndte at blie utilpas over denne grundighed.

»Jeg vil gærne ha så meget som muligt ud af livet, derfor er det rart at høre, hvad erfarne folk mener. Bestyreren har også talt om det.«

»Jeg ved nu ikke, hvad erfaring han har,« mumlede den gamle.

»Han er gift!«

»Nå ja. Ja, han er jo en udmærket mand, det er klart.«

»Har far også levet sådan — som du vil ha, jeg skal — inden han blev gift?«

»Det ved jeg skam ikke. Det er jo meget muligt.«

»Men det har han ikke!«

»Nå.« Merskummeren var gået ud.

»Det har han selv sagt — til mig.«

»Ja, det er jo også det bedste selvfølgelig.«

»Det sa du ikke før! Men vi har tit talt om det, moer med, alle tre, og de har levet lige godt sammen, selv om far ikke — —«

»Ja, det var da også fanden til tankegang, Henrik, at de ikke skulde — —»

»Det har vi talt så tit om, og vi har nu vore anskuelser. Det pigebarn, der lægger ud efter mig, hun skal ikke få noget at gratulere sig selv for!«

Henrik gik. Imellem to ribsbuske stod Karl og hans søster og hade det godt. Henrik anvendte uvilkårlig den gamles humane prinsipper på dem, så rynkede han panden vredt, tog botaniserkassen og skyndte sig ud i skoven, idet han tænkte: »Følger det med at være fritænker, så skulde satan være fritænker.«

Bedstefaeren sad ydmyget og med kold merskummer inde i lysthuset. Man vidste da ellers nok, hvilke tanker der plejer at røre sig i det unge blod, og hvor gærne hører de ikke et frisindet og vejledende ord! Men her genfandt han den samme afstand, der skilte ham fra datteren, den var blot blevet større. Tre slægtled: hustruen, datteren, dattersønnen, kolde allesammen, ligesom svigersønnen — andre tider!

JOHANNES LEVISON trådte vel forberedt ud i livet. Han hade ingen horn at løbe af sig, de vokser kun på hårde pander; han vidste, at han gik ingen sindsomvæltninger i møde, overraskelser var det højeste, der kunde være tale om. Ingen skulde narre ham, ikke kvinderne for eksempel, især ikke kvinderne, han hade lært at smile og trække på skuldrene, hvilket kun de, der er af nedarvet kultur, kan gøre til fuldkommenhed; hans lidenskaber var læmpelige, ti hans blod, der var af god gammel blanding, hade fået alle de grovere bestanddele afsiede, slægtskultur gir tyndt, forsigtigt blod. Han kendte sig selv, han kunde ved første øjekast forudse, om han vilde komme til at attrå den og den kvinde, og allerede på et tidligt standpunkt kunde han beregne, hvor længe hun vilde være i stand til at holde ham fast. Ingen mennesker kunde narre ham til eller fra noget, som kun de selv hade fordel af, ti han stolede lige så lidt på en mands gode hensigter som på en kvindes kærlighed, og når det lod til, at han ingenting så, var det kun, fordi han kneb øjnene sammen for at se endnu bedre. Han var pessimist, men i al magelighed, han hade ikke store tanker om menneskenes slethed, men han

vidste, at de ved passende manipulasjoner kan gøres godmodige og brugbare, og at man ved hensigtsmæssige kløninger kan få dem til at sætte ryggen til rette som trappestige for en driftig ung mand, der vil opad. Han smilede skeptisk ad alle menneskelige følelser, kun ikke ad den sympati, der i afgørende øjeblikke forbinder de egennyttige. Han var en ringe menneskekender, men hade stor manuel færdighed i at behandle folk, han var en virtuos i elskværdighed, hans forekommenhed var i teknisk henseende ulastelig. Han gjorde indtryk af at være klog, fordi han var selvbehersket; han blottede sig aldrig, for hans væsens overflade var så elastisk, at den kunde strække sig over alle hans fejl, og da hans sind var lunkent, kunde han efter behag synes kold eller varm. Han forstod at få noget ud af sig selv, han ågrede vindskibeligt med sit lille fjerdingspund, og for de betydelige mennesker, som han hade brug for, var han farlig, fordi de anså ham for ubetydelig; han var lige som visse svagt organiserede dyr, der slår sig igennem og lever på de størres bekostning, mest af den grund, at de synes uskadelige, samtidig med at de forstår at kombinere deres små behændigheder på en udspekuleret måde.

Men der gik nogle år, inden der blev brug for denne smidige lille stræber. Foreløbig læste han litteratur og gjorde bekendtskaber. De ledende ånder fandt ham elskværdig, men ænsede ham ellers ikke; de, der gik lige efter lederne, tog sig varmt af ham, ti der var brug for alt, hvad der talte, og da de opdagede, at han rimeligvis hade noget talent, betegnede de ham straks offisielt som

talentfuld, for at han skulde tælle for mere end een. Han hade imidlertid snart opmærksomheden henvendt på publikum: det skulde hjælpe ham frem; han kendte ikke menneskene, men han studerede publikum med omsorg, publikums forkærligheder, publikums yndlingslaster; han skulde nok komme frem, og så sad han og småskrev og gik sit lille talent efter med sandpapir og med pudsepomade, hans tid kom nok!

Så kom halvfemserne.

Hidsigheden var kogt over og blevet til spildedamp; der var ikke mere igen i gryden. Folk begyndte at udveksle Danmarks riges valgsprog: Hvad kan det nytte? De kloge fik anfald af skuldertræk, flertallet gik til forlig, det var Godmodighedens Renæssance. Det ser ud, som om der er løver i Danmarks våben, men mon det ikke egenlig er pudler? Pudlen er for resten et meget fornuftigt dyr, og den har så langt to, at den kan klippes à la løve.

Også de litterære og religiøse spørsmål begyndte at brænde ned i stagerne; realismens mænd var man nogenlunde enige om, og den frie tanke var man så vant til, at rasende modstandere begyndte at blie mindre røde i hoderne og gjorde tegn til at ville udveksle forsonlige håndtryk over et stort navn, der i lang tid hade været omringet af skrig og skrål og voksne drenges piben i fingrene, men nu kunde man dog nævne det, uden at hele landet straks stod i våde; kun engang imellem blev der livligt mellem teologer og skriftkloge, ti så snart manden med det store navn gav sig en blottelse,

da så man straks et par dusin glædestrålende undermålere komme halende med tungen langt ude af gabet, for at åle ham.

Men ellers begyndte der at blie stille i landet, især på litteraturens område; vi hade haft en genial periode, og nu var det snart på tiden, at vi tænkte på at komme nedad. Det går ikke i længden med de betydelige mænd, ti så længe de huserer, er der så mange fattige i ånden, der ikke har noget at blie salige over; desuden har vi lænestolene, chæselongerne og middagssøvnene, de stiller deres særegne fordringer til litteraturen.

Publikum var ør af betydelige mænds tanker, det hade drukket sig en kæfert i store ideer, og nu længtes det efter mælkevandet til at skylle den beske smag af halsen. Og manden med mælkevandet han kommer altid, når der er brug for ham, han hilses i en landejubel af tørstig stakkelshed, han feteres, han tjener penge, lænestolene og chæselongerne slides med ny vellyst, middagssøvnene blir krydrede; han slår ti tusinde med begejstring, hvor de store kun slår tusinde. — Men hvor var han nu? Hvor fandt man noget litteratur, man kunde la gå ned uden at hoste og få vand i øjnene, og som dog smagte af nyeste mode?

Manden var færdig; han og publikum fandt straks hinanden.

Han var ikke for stor og heller ikke altfor lille, han hade publikums middelhøjde, han var menneskelig, flertalsmenneskelig. Han var hverken radikal eller konservativ, han besad den sammenrørthed, som betegnes ved ordet moderat. Hans slib-

righed var moderat, hans vid var måske lidt for moderat; dertil ejede han en fin sørgmodighed — noget, der dengang stod i meget høj kurs, hænger for resten sammen med tyndslidt rygrad, stueluft og megen liggen på chæselong — og denne fine sørgmodighed var også moderat. Han gik altså ikke til yderlighederne, for det er ikke flertalsmenneskeligt. Han skyede sort og hvidt, for de fleste mennesker er grå; han dyrkede ikke hedt og koldt, for vi er i almindelighed lunkne; han blandede sødt og surt til vammelt og mængede i hob spøg og alvor, så det blev pjat, der ikke er nogen af delene og dog bægge dele. Således præsenterede gennemsnitsdigteren sig for gennemsnitspublikum: grå, lunken, vammel, pjattet. Og publikum erklærede: Dette er en rem af min hud.

Sin litterære løbebane — og det var, som om et forsyn asfalterede den for ham — begyndte han ved det radikale dagblad »Århundredet«. Denne avis, der i politisk henseende var en god forkæmper for radikalismen, blev besynderligt nok en udmærket støtte for litterær moderasjon, det vil sige pjat og lunkenhed. Dette kunde se ud som skæbnens ironi, men var i virkeligheden beregning. Radikalisme alene fylder ikke meget i abonnementsprotokollen; der skal mere moderat underholdning til, og dette var Levisons spesiale; damerne fandt ham sød, han blev deres ven, og de begyndte nu også at læse avis. Levison slog an; en komiker, der også var nyerhvervet, slog an, og snart dukkede den ene lette og smidige pen op i bladets spalter efter den anden, een mere alvorlig, een mere

spøgefuld, men alle udrustede med et bestemt sarkastisk skuldertræk.

De ældre, alvorlige — radikalerne — hade fundet sig i Levison, for de unge skal også ha noget at læse, og dermed sprang de ham over, men snart syntes de, der blev mere og mere, som de måtte springe over. Mon der dog ikke blev taet urimelig meget hensyn til de unge? Og som årene gik, fik den lette stil flere professionals, stilsportsmænd, som man ikke hade tænkt sig magen til, og samtidig begyndte bladets betydelige mænd at blie tavsere. De grånende læsere blev gnavne og indsendte protester mod den lette oversvømmelse, og i næste nummer grinede den dertil udsete komiker dem lige i ansigtet. Da blev de rasende og prikkede ved bladets gode kræfter og forlangte forklaring, og bladets gode kræfter kom frem, trak smilende på skuldrene — omtrent ligesom de unge — og udtalte nogle blakkede strøtanker om ungt og gammelt og om tidernes forandring. Men så blev »Århundredet« afbestilt i adskillige hjem, så at sønnerne og døtrene måtte skyde sammen og holde det i stedet for, og nu kunde bladet kun læses i køkkenet og i værelser, der blev aflåset indefra, mens far selv — ikke uden et suk — nød et mindre radikalt blad inde i dagligstuen. Men de fleste steder gik det ikke så strængt til, ti det er dog de færreste mennesker, der ikke vil følge med tiden, når det er dekadense, der er tale om.

I »Århundredet« mødtes Levison og publikum i gensidig kærlighed. Han var den, man hade ventet, han var ikke anstrængende, han var en nyde-

lig blomst, der var som skudt op af selve asfalten, hvis pikante røgede duft han også hade. Hans stil var klar og gennemsigtig som vand, den gled ned uden protest, og han kendte kvinderne! Han vidste, hvordan de blir klædt af, og hvordan de hengir sig, og det glemte danske kvinder ham aldrig.

Og mændene læste ham, trætte mænd læste ham, han var jo kød af deres kød. Man hade fået nok af strømninger i litteraturen, nok af den stærke kuling; var det ikke anderledes hyggeligt at ligge og dase i en lille lavvandet vig, hvor der ingen blæst stod på, og solen lunkede vandet lige ned til bunden! Han var lunken og uden strøm, det er noget for kælne nærver. Han hade opdaget den sande erotik, han drog ikke på lange rejser efter den, han gik bare lige ind i sovekammeret, og tusender fulgte ham med al den jubel, de nu kunde præstere: det var jo så genialt og simpelt, historien med Columbus og ægget om igen. Ja vel, litteraturen hade jo været i sovekammeret før, men aldrig hade der af nogen dansk poesi stået en så tæt sovekammeratmosfære, en så tyk lagen-odør som af hans. Skørteregimentet holdt sit indtog i dansk litteratur. Mange sluttede sig til det, Levison fik efterlignere, han dannede skole, blev mægtig og magtsyg, han okkuperede en påviselig brøkdel af offentlig mening i »Arhundredet«, han blev farlig, og de større blev nødt til at ænse ham. Senere fik han en tilslutning, han ikke kunde ha håbet: forfattere, der var betydeligere end han, begyndte at gå i forfald, de opgav — nødtvungent — de større æmner og nærmede sig alkoven, de flettede skørte-

motivet rigeligt ind i deres digtning og så sig dernæst om efter bifald. Men det kom sparsomt, ti der er stor forskel på den fødte dekadent og den blevne dekadent, den sidste synker for dybt, han kommer højere oppe fra, og han blir let altfor rå, han ævner ikke, hvad det kommer an på: at være moderat dekadent. Levison kunde med selvbevidsthed se på, hvordan mænd, der var bedre end han, sank under hans nivo og mistede publikums gunst; han holdt sig i den højde, hvor han var født, og var der nogen forandring ved ham, så hævede han sig, han faldt ikke i klodset fjasko ned på jorden.

Levison begyndte at få storhedsvanvid. Nu da sanseligheden blev udråbt til dronningen for al inspirasjon, faldt det ham ind — skønt han aldrig hade været synderlig beskeden — at han dog måske hade undervurderet sig selv; han blev derfor anmælder ved »Århundredet« og en af bladets mægtigste mænd, nu sad han på halvdelen af dansk mening om litteratur, pavelig ufejlbarhedsånd kom kraftigt over ham; når forfatterne skrev, mærkede de hans tag i den øverste ende af penneskaftet, og de mange, der ikke turde andet end være hans venner, mumlede i kor om uvisnelig fortjeneste af dansk litteratur.

Men hvor dybt forfaldet egenlig var, det fik man først rigtig at se, da en flok mænd — der sandsynligvis var overvejende velsindede — stod op og protesterede mod forfaldet i sædelighedens navn. Disse moralens dekadenter, der var nøjagtig lige så slappe og kraftløse som de andre, trådte med den frimodigste mangel på komisk sans frem på torvet,

så man kunde grine ad dem fra alle sider, og søgte med deres træsværd at nedsable deres brødre i dekadensen, hvilket lykkedes, som man kunde vente sig. Ja de fyldte endog litteraterne med et rævnende hovmod, idet de bildte dem ind, at de var forargelige, hvilket ingen hidtil hade opdaget, undtagen nykonfirmerede pigebørn og gamle jomfruer. At de nu også forargede mænd, smigrede dem i en ublu grad. Nogle af moralens dekadenter holdt foredrag, andre skrev i aviser; en teolog søgte at bestemme de litterære dekadenter æstetisk, og troede, at han gjorde sine sager bedre, når han til den afmægtige moralist føjede den uvidende videnskabsmand. Da nåede dansk pjat sit kulminasjonspunkt; det var kraften, vi trængte til, og slapheden, der blev budt os både i litteratur og moral, og den blir ikke mere værd, fordi den stemples med moralvenlige hensigter; vi hade snaskende sød alkovelitteratur, og vi hade moraliserende, veltalende bævreflæsk, kort sagt, vi hade dekadense i bægge ender, både i den kunstneriske og i den moralske.

HENRIK STENDAL sad ved sin lampe og studerede, med den ene næve begravet i kinden. Han hade taet eksamen for et halvt år siden — naturhistorie var hans fag —; så fik han nogle timer ved en skole, men kunde ellers ikke straks finde på, hvad han skulde ta sig til med al den energi og den foragt, han efterhånden var blevet ladet med. Efter eksamen vendte han tilbage til studenterlivet, trådte op med sædvanlig glubskhed og »knækkede lus i den danske litteraturs skindpels«, som det hed, og det gjorde han efter sådan en målestok, at »Århundredet«, der lige straks hilste hans krigerske fremtoning med velvilje, for længe siden hade hørt op med at klappe ham på skulderen i sine små notitser. Men det at holde taler tilfredsstillede ham ikke længere; der måtte noget mere til, og nu hade han endelig fået en god ide. —

Det bankede. Ind kom medisineren Randlev og fik en hånd stukket bagud til godaften, hvorefter han foretog en synsforretning over piberne.

»Den halvlange,« sa Stendal.

Randlev tog den halvlange, skruede mundspidsen af, tog sin egen op af lommen og satte den på, stoppede, tændte og slog et par slag gennem det

store, halvtomme værelse. Derefter kom han hen til skrivebordet, bøjede sin lange person ned over den læsendes skulder og fulgte med i den sidste side af kapitlet, mens den ene røgsky efter den anden skrånede ned til lampekuplen, krøb sindig ind under den, gik til værs langs glasset og pludselig splittedes ad og forsvandt.

»Har du ikke læst den før?« spurte han, da Stendal lukkede.

»Nej; man må gemme morskabslitteratur til efter eksamen.«

»Jeg vidste ikke, at Häckels Schöpfungsgeschichte hørte til morskabslitteraturen.«

»Det er en naturhistorisk roman. Den viser, hvordan en uorganisk slimklump blir til en organisk slimklump, hvordan denne spalter sig i dyr og plante, og hvordan vi pr. evolusjon ender i mennesket. Alt dette ved man næsten ingenting om, altså er det en roman. Vi mennesker kan ikke tåle opdagelser; alting blir bedærvet af poesi og dogmatik.«

»Næ Stendal!«

»Jo, det gør sgu så. Vi kan ikke tåle ateismen. Nu skrives der historisk-lyriske romaner om Jesus af Nazaret, og fritænkerne har allerede deres dogmatik færdig, for at vore ideer straks skal blie forplumrede. Vi kan ikke tåle darwinismen, vi laver udviklingspoesi af den, som vi ikke kan påvise, vi laver dogmatik, der forkyndes som en åbenbaring og *skal* tros. Den rene videnskab får ikke lov til at være ren; vi har det ligesom slangerne, alting skal oversavles med pjat, for at det kan glide ned. Nu

ved enhver skomagerdreng, at vi nedstammer fra aberne, og at Jesus var et menneske som du og jeg, kun noget mere begavet vel nok, og den skomagerdreng — det er netop publikum. Og for dette publikum laver de såkaldte videnskabelige deres dogmatik: Kom bare her, vi kan forklare det altsammen; i det første kighul ser De en livløs slimklump, i det næste den samme slimklump, der er blevet til et plantedyr — der er klistret en seddel på under hullet, som forklarer, hvordan sådan noget går for sig —; så ser De plantedyret spaltes i plante og dyr, og i de sidste huller ser De gorillaen hitte på at tale og tænke og blie til et menneske. Ja, så længe man gir publikum ikke videnskaben, men videnskabens roman, så lærer man pjat fra sig, ikke udvikling. Men fastslå mere, end vi kan, det skal vi nu engang.«

»Sja — vi går jo allesammen med en lille pavespire i maven.«

»Nej, la dem belægge deres vej med beviser, de fyre, lige så tæt som brosten, så er der ingen fare for, at de render gal efter åbenbaringer. Jeg kan blie rasende —«

»Ja det kan du. Det er der for resten mange, der roser sig af i de senere år, at de kan blie vrede, det er vist ved at blie moderne. Men det er nu bare pral og sludder, der er såmænd ingen nævneværdig vrede i de fyre.«

»Vor litteratur holder siesta. Det har den gjort siden engang i firserne.«

»Jeg tror alligevel, der er ved at vågne en kraftigere ånd,« mente Randlev.

»Det tror jeg ikke. Endnu er det kun en længsel efter den.«

»Allerede trangen dertil er et tegn på kraft.«

»Så er pengetrang også et tegn på velstand,« sa Stendal og gik hen og lukkede op for Karl Hedelund.

De tos venskab holdt stadig ud, skønt deres fælles interesser stadig blev færre; Karl studerede jura og tænkte mest på embede og giftermål, efter at han var blevet forlovet med Henriks søster. Henrik kunde ikke undvære hans blide, stilfærdige nærværelse; under fire øjne med ham var han ikke højrøstet, og så småsnakkede de velbehageligt om ingenting; der var noget feminint over Karl, men Henrik kunde ikke lide, at nogen sa det. Karl måtte tit komme hen til ham om aftenen; så læste han paragraffer og forordninger ved det ene bord, mens Henrik studerede sit ved det andet, og når han fulgte svogeren hjem klokken elleve, og de passiarede om de samme æmner som altid, så syntes han, at han hade haft en udmærket aften. Skønt han ikke led ordet hyggelig, fandt han netop, at Karl var hyggelig, men flere bekendte af den slags hade han ellers ikke; Karl repræsenterede al den blidhed i omgang, han trængte til.

»Noget mærkeligt?« spurte Stendal og nikkede i retning af avisen i Karls lomme.

»En artikkel om ministeriet,« sa Karl.

»Flabet?« spurte Randlev og rakte efter bladet.

»Jeg har ikke læst den helt; den kunde ha været morsommere.«

»Ikke af redaktøren selv.« Randlev foldede

bladet ud. Stendal så over hans skulder: »Skvalderkål! Andet vokser der snart ikke i den urtehave.«

»Hvad er da bedre?« spurte Karl.

»Nej, naturligvis. Det er altid fortjenstfuldt at være nummer en i en tarvelig presse!«

Derefter kom københavneren, således kaldet, fordi han var den eneste indfødte københavner i Stendals nærmeste omgang, samt jyden, Palsgård, der var berømt for sine håndvægte og jærnstænger; han var forfatter, men blev modtaet af de litterære meningshavende med stor mistænksomhed på grund af mangelfuld erotik.

»Nu koger vandet, Stendal,« sa københavneren, da hele selskabet var samlet; »hvad er det så for planer, du har lagt?« spurte han, mens vand, sukker, citron og rom gik rundt; »din venstre næve er knyttet et nummer strammere end sædvanligt, og rynken mellem dine øjenbryn er et par tommer dybere end ellers.«

»Har du læst den sidste ladning skørteduft, som feministerne har fjærtet ud over os, jeg mener: »Danske sommernætter?« Gør det ikke akkurat samme indtryk, som når man ser et menneske sidde og forrette sin melankolske diarré i måneskin?«

»Jo. Jeg har også skrevet et lille uddrag af den, som kan benyttes til en anmældelse, moderne sindstilstande, hedder det: Helten sidder i sin elegante ungkarlebolig og venter på sin bedste vens kone. Hovedstemning: dovent-længselsfuld, endvidere: vemodighed over kærlighedens blændværk, medfølelse med den gode ven, som det uimodståelige tilfælde vil, at man skal bedrage; overbærenhed over for

den stakkels trofaste kvinde, som man for længst er ked af; mild resignasjon over, at heller ikke dette var den store lidenskab, som man stadig venter på; blid sørgmodighed ved at leve dette liv, som vist heller ikke næste gang skænker en det attråede; skånsomhed mod andre mennesker, der løber den samme forgæves jagt — men bag al trætheden en fast og mandig bestemthed: at man altid overfor plebejerne vil hævde og forsvare den store Eros, som er det eneste saliggørende, det eneste begejstringsgivende (mens man i virkeligheden kun kender ham som en lille træt og snottet fyr, der har engelsk syge) —«

»Rigtigt,« sa Stendal og lod næven falde tungt i bordet, »det er de åndstilstande, vi skal slås med.«

»Skal vi slås?« Københavneren sprang op.

»Ja. Hør nu her! Vi vil ikke længere la dekadenterne sejle deres egen søl. De er mandfolk — det roser de hverandre for — men vi vil vise, at vi er mænd. Skal vi se, om vi kan skylle det døde hav ud, det kvalme brakvand og brækvand! Skal vi prøve at lukke et øje op paa det store dyr, publikum, og vise det, hvad der er slaphed, og hvad der er kraft, hvad der er sandhed, og hvad der er kunstpjat! Skal vi forsøge en kamp mod alt det uklare og det laskede, mod uld og flæsk!«

»Det vil sige, vi skal lave et blad?« spurte Randlev.

»Et ugeblad. Et vredt blad skal det være, med hårde knoer og salte tærsk. Palsgård skal være vor kulturhistoriker, han gennemgår de forskellige dekadenseperioder og belyser dem ved

sammenligning med den nuværende. Københavneren er anmælder, Randlev er det forholdsvis retfærdige prinsip, men jeg skal være næven og sparket. Jeg skal vise, hvad hensynsløshed er, når det gælder om at ramme og slå ned, og folk skal stå stille og lægge mærke til de slag, jeg uddeler. Jeg vil ikke kende nuanserne, jeg vil la de halv rådne gå samme vej som de hel rådne! Jeg vil ikke diskutere med dem, sparke dem vil jeg!«

»Det er en god sag,« erklærede jyden, »det er grønsværen, der opponerer mod asfalten. Jeg er med.«

»Det er vi alle!«

»Jeg har een betænkelighed,« sa Randlev, da der var blevet stille igen; »der er mange veltænkende idioter, som vil stille sig på vor side, og det vil ikke være nogen reklame for os; det ser ilde ud at dele anskuelser med fæhoder.«

»Dem skal jeg nok holde på afstand,« lovede Stendal. »Men for at I kan ha en forestilling om ånden i det ny blad, skal jeg læse et stykke for jer, det er ikke een artikkel, det er spiren til adskillige. Altså:

Det lader til, at de enfoldige også engang imellem skal ha ret, hvis det ellers er dem, der først har lagt mærke til og gjort anskrig over det litterære forfald; vist er det, at alle retsindige dumrianer og moralvenlige østers, med eller uden præstekjole, holder et hus, så man snarere skulde tro, at de selv var i levebrødsfare, end at samfundet var i livsfare. Men det er rigtigt nok: Der er noget i vejen.

Man skulde for resten ikke tro det; den danske

hr. Sørensen er jo en ganske vågen fyr, men det er rigtignok heller ikke så længe siden, han er kommet op af sengen, det er formiddag her i landet. Sagen er den, at hr. Sørensen i sin tid var meget tidligt oppe og rumsterede ude omkring i Europa, men han gik snart i seng igen, og mens det øvrige Europa bar udviklingens byrde og hede, tilbragte Danmark det meste af tiden i sin seng og vågnede kun engang imellem for at modta kristendommen eller reformasjonen, eller hvad det nu var, og slumrede så videre i sin himmelseng, som han antog for himlen, fordi den var så rig på teologer, og halvt i drømme hørte han, hvad en Griffenfeldt, en Holberg og en Bernstorff råbte ind i hans sovekammer, hvor en ikke særlig vågen konge sad og blundede ved hovedgærdet med kronen som en nathue nede over ørene. Men kom hr. Sørensen op, så var det gærne for at gi prygl eller få prygl, og de sundeste af de modtagne prygl var dem fra 1864; efter denne beske morgensnaps vågnede hr. Sørensen næmlig ganske, og i det par timer, der nu er gået af hans formiddag, har han arbejdet som en vågen mand. Men nu er der som sagt noget i vejen igen, manden er ikke slumret ind på ny, men det er, som om hans ene ben sover. Vor kultur halter på det ene ben, næmlig litteraturens, Det kan vi for en stor del takke »Århundredet« for, det blad, som i sin tid støttede litteraturens store mænd, og som nu har udnævnt sig selv til ufejlbar pave over dens dekadenter. Vi har nu en avispave med dogmatik og forkætring og alt til pavefaget henhørende, og hvad der skal tros litterært, reli-

giøst og politisk, det er slået fast, som om det gjaldt i al evighed, amen. Og der er tilhængere i tusendvis, ti der er intet, folk hellere vil end tro; bare de kan få katekismen udleveret, så skal de nok lære alle paragrafferne lige indtil: Det er visseligen fuldt sandt. Men så er det gået paven, lige som det går med dovne guder: Når de ser, at troen på dem er stærk og levende, så sætter de sig til at småsnorke i deres himmel og lar mirakler og verdensstyrelse passe sig selv. Desværre, vor litterære pave han har forlængst ophørt at gøre mirakler, og hans styrelse, især af litteraturen — ja, den pavelige litteratur den er nærmest at betragte som det danske åndslivs ekskrementer: hvad der er brugt, og hvad der ikke duer, det går den vej.

Men hvad der er udenfor, det sættes helst i ban, hvis det kan gå an; ellers omfortolkes det, så det ser ud, som om det i virkeligheden hørte med til den hellige natstols litteratur.

»Århundredet« er efterhånden blevet en regulær gringøringsanstalt. Dær er ærlig mands mæle snart en sjælden vare, dær er dansk pjat blevet rendyrket til en fuldkommenhed, som fortidens grinebidere næppe har drømt om. Det er ingen ærlig latter, men kun en fed fnisen, og det har gjort gringøringsanstalten til vort mest underholdende blad. Anstalten har naturligvis forskellige slags pjat: der er det morsomme pjat, når det gælder om ingenting, det frisindede pjat, når det drejer sig om moralske spørsmål, og så det salvelsesfulde, religiøse pjat. Man skal bare høre »Århundredet« omtale Jesus fra Nazaret, ti bladet har bragt denne mand på

moden; det er nok anti-kristeligt, og dets læsere er nok fritænkere, men må de bare bede om religiøse rørelser! Hvad for noget, tror man, at fritænkere kan undvære prækener! Jo, bladet har sine prædikanter, flere endda, både lægfolk og fagmænd; hvad kan man så forlange mer? Ingenting.

Udsøgt katolsk er det også, at pavedømmets biskopper med deres stigende rigdomme, vanskøtter menigheden og lar tjenesten besørge af kapellaner, af folk fra gærder og vejskel, krøblinger, halte og blinde, men morsomme. Sjælesorgen består væsenlig i gringøring. For øvrigt er disse substitutter endnu mere ufejlbare end deres herrer, der har købt og betalt dem; de er langt krassere til forfølgelser og henrettelser af anderledes troende, og selv om nogle læsere skulde misbillige det og falde fra, det bekymrer dem ikke, for de ved, at de frafaldne alligevel senere vender tilbage igen til det eneste saliggørende, det eneste grinagtige skød, lige som børn, der har fået ondt i maven af at æde sirup, kan undvære den i nogen tid, men de er klistrede til, og de kommer igen; her er læserne også klistrede til af klæbrigt grin, og det er ikke så let at vaske af, derfor husker de det og kommer igen efter mere. Det er en slem fejl ved pavedømmet, at dets bedste mænd mere og mere trækker sig tilbage, og at der kommer sådan et løjserregimente i stedet for.

Naturligvis har ufejlbarhedsdogmet fremkaldt opposisjon, og der er sket angreb mod pavevælden. Ved sådanne lejligheder oplever man den mærkelighed, at det en dag højtideligt erklæres, at de om-

stridte dogmer aldrig skal rokkes eller ændres, og så er de praktisk set sat ude af kraft: grinet blir sagtere og kniber sig ind mellem store, alvorlige artikler. Kun varer disse forbedringsanfald aldrig ret længe. Sådan erklærer også en pryglet skoledreng, at fra nu af vil han aldrig lære sine leksjer mere, og næste gang kan han dem til *ug*. Men heller ikke hos ham er forbedringen varig.

Og hvad er det ikke for en mærkelig litteratur, dette blad beskytter? Dersom man tænker sig, at en dannet kineser læste den, så vilde han få følgende indtryk af dansk åndsliv:

Hvilke stadier på livets vej gennemløber den unge dansker? Besiddelsen af de og de kvindfolk. Hvilket Enten—eller danner den afgørende krise i hans liv? Om han skal efterstræbe denne gode vens kone eller hint løsgående pigebarn. Hvad forbereder den voksne mand til livet? Den store Eros d. v. s. skøger, professjonelle eller private. Hvilken er hovedstrømningen i dansk ungdoms åndsliv? Fruentimmerstrømmen. Hvad betyder de tit anvendte ord som trods, vildskab o. s. v.? (Ti slapsvanser ynder stærke ord.) Trods, det vil sige at bemægtige sig en kvinde, som man ikke har lovlig ret til. Vildskab? Det er at indta små supéer efter varietétid i selskab med chantøser og tilbringe natten hos dem. Hvad betyder stormfuld ungdom? Den vane at komme hjem henad morgenstunden, halv fuld og helt forhoret. Hvad er et bevæget liv? At ha soldet mange — egne og lånte — penge op i fruentimmers selskab. Og ungt blod? Det er den stadige, pinende lyst til alt det oven-

nævnte. Og hvad tar den fine, unge kvinde sig til? Hun går rundt og hengir sig til alle de mandfolk, hun kan godt lide.

Det lyder noget fransk. Sagen er, at vore litterære Jean de France'r har været i Paris og opdaget, at dær kender man ikke stort andre æmner, og det bør vi så heller ikke gøre; men dette, som er natur hos franskmændene, er dekadense hos os, og Jean de France'rnes litteratur er ikke andet end gebrokkent fransk-dansk.

Et slemt tegn til forfald er det også, at vreden er rejst ud af landet. Tilbage har vi grønskollingsgalheden, oldingespyttet og anden slags arrigskab, men vreden er gået i forfald, den er erstattet med det moderne skuldertræk og med blegfedt grin. Det hænger sammen med de hæslige udslag, som den politiske dekadense har fået i vort offentlige liv; der er så meget, at vor harme ikke kan overkomme det. Vore ministerier har været halvrådne træstubbe, der frembringer flere paddehatte end grønne blade, og den politiske moral er sunket med en fart som en sten, der ruller i dybet; det er ikke godt at vide, om vi nogen sinde får fisket den op igen. Ti det er forfærdeligt, så der hugges i sig her i landet! Og hvor er vreden, hvor er svøberne og skorpionerne? Der grines bare. På samme måde stopper uforstandige forældres barn i sig: syltetøj og kager, mens de voksne vender ryggen til, og hvad gør han, når de voksne opdager det? Hugger i sig med dobbelt gevaltighed, for han ved, at nu varer det ikke længe, før han blir slæbt væk, og da han kun blir læmpeligt skammet

ud, ikke pryglet, så er der jo ikke noget at være bange for. Og vore politiske slughalse de blir kun skammet ud med grin, det gør ikke ondt, det pletter ikke sin mand. Vi ser dem guffe i sig, disse mennesker, der har mistet ævnen til at rødme, der har forlist al skam, og hvad bryder de sig om grin? De har kagerne og syltetøjet vel forvaret nede i deres grådige bug, og velsmagen sidder dem endnu på ganen og over hele deres tunge. De blir ikke erklæret fredløse, så langt dansk harme når; offentlig piskning, moralsk kagstrygning er gået af moden, men hvis der var knostærk vrede i det danske folk, hvis der var noget, der hed landeharme, da vogtede disse embedsslugere sig nok. Nu står de frem på torvet og foreviser, hvor meget der kan være i dem, og vi undrer os med rette, men de må jo tro, det morer os, siden vi griner. Vi ser den ene gang efter den anden, hvordan de slår alle ti hummerkløer i fadet, og de lar sig ikke drive bort, før de har gabet og grabberne fulde — det er ikke længere fingre, de har, det er kløer, for vi lever nu i gramseperioden — vi ser på det, selvfølgelig, det er let nok at se, de lægger ikke skjul på noget, og vi gør det ikke umuligt for dem at være her i landet, vi blir ikke rasende, for det er tegn på ungdommelighed, og vi tør ikke være ungdommelige, vi er nødt til at være åndsoverlegne, derfor smiler vi og trækker på skuldrene.

Vokser der ikke længere knyttede næver i Danas have?

Der er for megen usaltet godmodighed i danskernes karakter. Hvad kan det hjælpe, at norden-

vinden en kort tid blæser på os og fylder os med kold strænghed? Snart efter kommer sydvestvinden som et fugtigt kys og gør os skikkelige igen.

Jeg vil ikke bebrejde vore digtere noget; de har nok at bestille, de klæder deres elskeder af til særken og tæller fodfingrene på deres foreløbige ideal, men jeg retter min anklage mod det blad, der har ført os an i kampen for radikalismen, det har ikke i tilstrækkelig grad været den hvasse nordenvind, altfor meget har det været en lunken, vammel sydvestvind, ti *det* fordrede publikum, og »Århundredet« har fulgt abonnenterne et langt stykke på vej i deres dekadense, og således fremskyndedes den store slaphed, hvori vi ligger og roder som halvdøde fluer i sirup. Farten er gået af os, vi er en flok tredje klasses passagerer i et bumletog med et søvnigt lampelys over os.

Hvorfor er der gået pjat i »Århundredet«? Kunde det ikke nøjes med det halve abonnentantal og den dobbelte agtelse? Det sætter jo faktisk sin opgave i at udvikle skvadderhoder, og alle af samme vækst, for dets mænd ligner hverandre, det er pickles; man kan nok se forskellen paa blomkål, agurker og løg og så videre, men de smager ens, for de har alle ligget i samme lage. De skal næmlig alle være ens, lige til uniformen, og ingen udenfor geleddet, sådan ser det frisind ud! Det gods »Århundredet« kender ikke til menings-selveje, dets mænd er ikke andet end fæstebønder, som har at gøre deres pålagte hoveri, og deraf følger også, at når fæstebønderne blir aflægs, når deres litterære plove begynder at slå sludder ned over

bladets agre, så er det bladets forbandede pligt at gi dem husly, disse usalige skribent-invalider, og det lige til deres salige ende.

Mangel på alvor og mangel på frisind. Om det sidste er dansk: at et blads medarbejdere står opmarsjerede i retstilling i et geled uden lov til egenbevægelse, det ved jeg ikke, men jeg betvivler det. Men det første er temmelig dansk: pjattet og grinet, og det må vi ha sat en dæmper på, for derfra kan begyndelsen til al demoralisasjon udledes; men fremfor alt vil vi ikke tåle den lumre litteratur; vi har så megen god blæst i landet, og sovekammeratmosfæren skal drives ud. Bort med disse vævere, der ikke kender til at fabrikere andet end dameunderbeklædning! La dem flytte hen i en krog; hvorfor skal de sidde og opta al den gode plads midt på gulvet? Ja, væk med de stinkende, litterære sengetæger! Ud med kammerpoeterne! De har længe nok stået og lugtet ilde i den danske litteratur!«

Da Stendal hade endt oplæsningen af dette aktstykke, var to piber og fire sigarer for længe siden gået ud.

»FALDØKSEN« forvirrede folk til at begynde med. I hvilken lejr står I? spurte man. De radikale aviser tav først stille om det nye blad, og siden, da det fik en aksje med i den offentlige mening, hentydede de til det som »et herværende skandaleblad.« Publikum brugte et år til at forstå, at »Faldøksen« stod uden for skandalebladene, og efter det andet års forløb begyndte »Århundredet« at føle sig betydelig forulæmpet og la ud med en alvorlig artikkel om ungdom og råhed, og om god tone; det kom der intet svar på, og bladets humorister gjorde sig lystige over »Faldøksen«, der nu svarede med en knaldende artikkel om alvor og spøg, og den vakte en sådan opsigt, at »Århundredet« forstummede.

De konservative blade tog straks venligt mod »Faldøksen«, talte om altfor ungdommelig ilterhed, men slog ellers kærligt på sådanne strænge som fælles idealer og samarbejde. Det fik de svar på i en artikel, der begyndte sådan: Hvad kommer I her efter med jere sødmælksdryppende spædekalvemuler? Tror I, jeg vil gi jer broderkys! — Og et gammelt blad, der også hadede den moderne litteratur, rakte en hjælpsom hånd frem, men efter

at samme blads litterære værdi var blevet betegnet som »savlesmæk for litterære hankællinger«, forvandlede den hjælpsomme hånd sig i en forbløffende fart til en sparkende fod. Så var bladets stilling blevet publikum nogenlunde indlysende. »Spark fra alle sider,« erklærede redaktøren, »det er det rigtige tegn.«

Det var en lykkelig tid for Stendal. Han syntes, at han hade mange flere ævner, end han hade brug for; han studerede og optog tanker fra alle sider; han kunde lære alting, syntes han, endnu var han ikke i nogen retning nået til et punkt, hvor ævnerne stoppede op. Han blev ved at sprede sine interesser, og han mærkede ikke noget til sin egen begrænsning. Han blev overmodig, beskedenhed forekom ham den unaturligste af alle egenskaber; han hade ikke forelagt sig en opgave, hvor ævnerne svigtede, og han hade ikke truffet en mand, der var ham så overlegen, at han følte sig ydmyget ved det — hvad var beskedenhed så for noget?

Ligeledes måtte han være hensynsløs overfor alt, hvad der stred imod hans natur: slaphed af enhver art. Den hadede han med et animalsk instinkt, som en livsfarlig modsætning, som det, der for ham var lig med døden, som livet må hade tilintetgørelsen. Han virkede ikke især for at forbedre menneskene, men ud af had: alt det kraftløse var et hånligt slag i ansigtet på ham, den stærke; han vilde helst udrydde al slaphed, og med al sin lidenskab vægrede han sig mod at forstå, at slaphed også er et element, hvori man kan leve, så at ikke alt kan være kraft; og det at han levede

så udmærket i det element og ikke kunde trives andetsteds, det gjorde det til en utålelig pine for ham, at de fleste lever i slaphedens element. —

Stendal sad og skrev på en politisk artikkel — politikken optog ham efterhånden mere end litteraturen — da det bankede på døren.

»Hr. redaktør Stendal?« spurte den indtrædende, en ældre herre med en blank silkehat og et lige så blankt kranium. »Mit navn er Hauberg, dr. med.«

Stendal nikkede. »Zoologi og moral«, sa han, »værsgo og ta plads.«

»Akkurat — tak. Nå, De har læst den. Se — jeg har megen lyst til at gøre Deres bekendtskab, hr. Stendal, oprigtig talt; det har De måske ikke noget imod.«

»Det antar jeg ikke. Med hvad formål? I hvilken bestemtere hensigt?«

»Der kunde jo være tale om selve den fornøjelse at lære hinanden at kende.«

»Jeg kender så mange. Man kan ikke overkomme alle. Det virker som bekendt sløvende at se altfor mange afstøbninger efter samme original. Det skal ikke være nogen ubehagelighed mod Dem,« tilføjede Stendal, da doktoren uvilkårlig rakte efter silkehatten, »eftersom jeg ikke ved noget om Dem personligt.«

»Vel! Dette her er i det mindste noget, man kan forstå. Men jeg vil spørge Dem, om De ikke kunde ha lyst til at se lidt nærmere på de mennesker, som De så flittigt fører krig imod. Det kunde

måske interessere Dem at gøre nærmere bekendtskab med Deres — —«

»De har muligvis lyst til at vise mig frem? Hvorfor ikke? Det kan jo blie meget morsomt — også for Dem. Bataljer, hvad? Tyrefægtning? Jo. De har hørt tale om mig, kan jeg mærke.«

Doktoren lo. »Deres ligefremhed har man i alt fald ikke overdrevet. Men hvis De altså har lyst til at komme i mit hus og se på, hvad dær er, så er De inviteret med det samme.«

»Tak. Men når jeg skal vises frem — som en anden bjørn — så må jeg ha lov at gøre de kunster, jeg selv har lært mig. Den, der inviterer en bjørn, må finde sig i, at den tar tænder og kløer med i selskab. De er næmlig ikke forlorne, hr. doktor, og det er mig ikke muligt at la dem blie hjemme i en skrivebordsskuffe.«

»Det glæder mig virkelig, hr. Stendal, det gør det minsandten. Jeg inviterer Dem altså med kløer og tænder og det hele iberegnet. Jeg har ikke aflagt ed på nogen overbevisning, jeg tilhører først og fremmest min videnskab og min praksis, jeg kan tåle at høre alle slags meninger.«

»Deri ligner vi ikke hinanden. Der er mange anskuelser, jeg ikke kan tåle at høre.«

»Ja vel. Sådan har jeg også været. Men når man med nogenlunde energi har stået på en to—tre forskellige standpunkter, så lærer man til sidst at løsne sig fra overbevisningernes altfor kvælende favntag; man får dem på afstand og ser på dem.«

»Den visdom kender jeg. De går omkring og ræsonnerer over fænomenerne. De botaniserer

mellem ideerne, undersøger dem og kommer dem allesammen i kassen med lige interesse, men De føler Dem intet øjeblik varmere end i et andet, det hele kommer Dem ikke personligt ved. Den slags mennesker kender vi, de er vist ingen videre nytte til. Når vi kæmper for, hvad vi anser for rigtigt, da kommer de og føler på vore muskler, følger vore slag med øjnene og siger: Højst interessant. De sætter lorgnetten i øjet og tar vyer i den hule hånd, så at ingen af vore bevægelser undgår dem, og så går de hjem med den overbevisning, at nu har de set det. Men disse ræsonnører vedkommer os aldeles ikke; hvis der var mange af dem, kom udviklingen nok ingen steder, for de folk vil ikke ta parti, det er ensidigt næmlig, de vil ikke gøre noget, af bare åndsoverlegenhed — men uden ensidighed kommer vi nu engang ingen steder; handling er meget bedre end grublen; mens kokkepigen ræsonnerer, svides grøden.« Stendal rejste sig. »Deres visdom interesserer mig ikke, hr. doktor. Vi har ikke — nu for tiden da — brug for botanikerne, der plukker alle væksterne, tørrer dem og klassificerer dem; det er gartneren, vi trænger til, som rykker op og smider væk, hvad der ikke duer, og freder om det, der kan bruges —«

»Til menneskehedens bedste,« supplerede den anden.

»Deres satire er mig ligegyldig. De tror måske, at De med disse ord har giet mig indtrykket af at være naiv. De er vel også æstetiker nok til, at den vending lyder banal i Deres ører, men sagen blir aldrig banal, mærk Dem det! En æstetiker kan

man kende derpå, at han ikke vil arbejde for en sag, uden når den har en ny og interessant tittel. Jeg bryder mig ikke om æstetikerne, der sidder i magelige stole og skriver kønne ord om den begejstrede og troende ungdom. Vi interesserer os kun for dem, der er med eller imod, ikke for dem, der vil lægge os under mikroskopet!«

»De er en skarp traver, hr. Stendal,« svarede doktoren. »Når De får fart på, så kan De jage et ganske godt stykke forbi målet, for i Deres rasende firspring gir De Dem ikke tid til nærmere undersøgelser af foran og bagved; De blir beruset af Deres egne gevaltige hovslag og overhører alt andet. Derfor lar jeg mig heller ikke smide ud endnu — skønt det var meningen med Deres ord. De skal se, vi har meget fællesskab i politiske anskuelser; det er det, der interesserer mig, og nu vil De jo stille Dem til næste valg?«

»Ja. Der er mange på min side.«

»Og flere imod Dem. Det er derfor, jeg siger: Lad os gøre hinandens bekendtskab! Det kan ha sin nytte. Og det kan more Dem at træffe en kres af mennesker, som De ellers ikke omgås.«

»Jeg er bange for, at jeg vil bringe så megen uopdragenhed ind i Deres hus — —«

»Å, de skændes såmænd ganske godt i forvejen. Så snart politik og litteratur kommer på tapetet, blir den selskabelige tone overordentlig fri. For resten var De forud indtaet imod mig. Vil De sige mig, hvoraf det kom?«

»Jeg synes ikke om Deres »Zoologi og moral«. Deres materialisme er fantasteri, og at vore

etiske prinsipper er udviklede af dyriske instinkter, det kan De ikke bevise.«

»Tror De ikke, at mennesket er et humaniseret dyr?«

»Jeg ved ikke, hvad jeg tror; jeg er lige glad; det spørsmål skal ikke besvares endnu. Lad os dog resignere og i al ydmyghed samle på kendsgærninger. Lad os ikke bygge huset, før vi har alle stenene, så vi er sikre på, at vi kan få taget med. Det hus, som fremtidens slægter skal bo i, må ikke jaskes op letsindigt med stilladser; lad os ikke fly vore efterkommere altfor meget at rive ned, så får de ikke andet at bestille.«

»Denne skepticisme er vist meget moderne —«

»Tjen mig i ikke at bruge ordet moderne! Der hænger så meget pjat ved det.«

»Hm. Er De snart ked af Deres »Faldøkse« for resten? De synes vel også selv, at De kunde bruge Deres kræfter til noget bedre?«

»For mig er der vist udveje nok.«

»Ja. Nå, jeg vil ikke trænge mere ind på Dem, ellers risikerer jeg vel en korporlig udsmidning oven på den moralske, ha, ha. Nå, men så tillader jeg mig at sende Dem en indbydelse inden ret længe. Farvel hr. Stendal, det har været mig en fornøjelse at gøre Deres bekendtskab, De — — De hader naturligvis komplimenter.«

Stendal stod på trappeafsatsen og bukkede for sidste gang ned til en blank silkehat, der endelig definitivt blev siddende på et blankt kranium. »Han er vist ikke så ilde,« tænkte han. »Han har i alt fald forstand på at tale med folk. Han er vist

ikke så meget dilettant, som man skulde tro efter den bog. Lærde folk har jo deres underlige æstetiske øjeblikke.«

»Hm, hm,« mumlede den berømte læge ned ad gaden, så optaet af samtalen, at silkehatten fik lov til at blie siddende til trods for flere andre, der fløj hilsende af. »Skulde ungdommen nu til en forandring se sådan ud? Han er både mere begejstret og mere nøgtern, end man var i min tid. Egenlig moderne er han just ikke,« sluttede han foran et boghandlervindu, fuldt af ny litteratur.

»DET er min datter — hr. redaktør Stendal!«

Frøken Julie Hauberg sad og passiarede med Levison, da der blev præsenteret. Det var første gang, de to skolekammerater hilste på hinanden efter artium. Stendal førte sig stift og koldt, så at Levisons selskabelig fuldendte hilsen traf ham som en irettesættelse, og han lindede derfor lidt på sig selv. Det var latterligt at være uopdragen i det små, fik han tid til at overveje, hvorimod det gjaldt om at være grov i det store. Hans forestillinger om den hårde kno, han skulde repræsentere, svandt noget ind, og gamle Løndrup, hvem han hade spottet så indtrængende, trykkede han i hånden med al foreskreven hjærtelighed, dog uden at besvare hans grin.

Julie Hauberg la han ikke mærke til; hun hade dog hilst på ham med et særdeles energisk håndtryk, der betød, at hendes far hade giet hende en meget fordelagtig beskrivelse af ham; hun blev stående op foran ham, og de vekslede nogle bemærkninger, som hun forgæves søgte at gøre til en samtale, men så kaldte Levison hende med en egen fortrolig gestus tilbage til pladsen ved siden af ham, og hun adlød straks. Da opdagede Stendal

hende, han mærkede sig nøje, hvordan Levison bøjede sig imod hende for at høre eller gi en halvhøj bemærkning, der så kunde efterfølges af et smil til hende og et sideblik ud i stuen. Stendal mindedes optrin fra skoleballerne; Levison hade endnu den ejendommelighed, at hans hoved kom til at sidde skævt, når han hade en dame ved siden af sig; smilet var også det samme, derimod var det forlængst blevet til alvor med latinskoledrengens forsøg på overskæg. Ellers ingen forandring, tænkte Stendal, mens han under en ligegyldig samtale holdt øje med Levison, ubemærket, troede han. Skilningen sad på det sted, hvor den var født, overskægget karakteriserede ham: han var selv altid nyvikset, lige opsat med brillantine. Dekadenter ældes ikke, de er født, som de skal være; hans produksjon er også forblevet den samme, hverken værre eller bedre; han fandt sin plads straks, og dær dør han engang. Vi andre skal lære at høre og se og krybe og famle os frem; han er som ællingerne; så snart de er kommet ud af ægget, spaserer de omkring, til de opdager deres element, så springer de i det. Han slimer sig frem til alt, hvad han vil ha, også til hende dær, ser det ud til; det ligger vist i lugten; mon ikke den slags mandfolk har en odør, som — —

Han kom til sig selv, ved at den ældre overretssagfører, der hade stået og fortalt om sine egne og gamle Stendals studenterdage, pludselig holdt op og gik sin vej, og senere så Stendal sig oftere betragtet af et misbilligende blik, der udgik under

buskede bryn, men dets ejermand opsøgte ham ikke mere.

Man skulde til bords. Værten hviskede noget til sin datter, hun så forlegen ud og rystede på hodet, Levison stod ved siden af, udeltagende, men da hun så tog hans arm, smilede han noget til sig selv, sådan at det knap kunde ses på ham.

»Må jeg bede Dem ta fru Hassing til bords, hr. Stendal?« Doktoren præsenterede, og man gik til bords.

Fru Hassing var enke. Hun hade meget udprægede former, og når hun talte med et menneske, vendte hun sig inderligt om imod ham og så ham ind i øjnene, så dybt hun kunde nå. Hun var omtrent tredve år og forklarede helst alle fænomener ved hjælp af kærligheden. Hun gav sig af med blæk, hendes bøger var bekendte for deres hede hengivelser, og de hade opnået at blie stemplet som usædelige af en litterær teolog, der netop i den sæson hade overdraget til sig selv at ha forstand på umoralsk litteratur.

Hun spiste meget og drak gærne vin, og han så hende udfolde sig, men alligevel holdt han samtalen løselig slentrende hen over ligegyldige ting, og når den kom ind på noget altfor bestemt, vristede han den ud igen. Han fandt det svagt komisk at se hende sætte i trav med ham ind på et terræn, hvor hun åbenbart ønskede at sondere ham, og så afbrød han det hele med en bemærkning i en anden retning. Nej, han vilde ikke tale om noget med dette stykke eroticum.

Fru Hassing ærgrede sig; hun hade håbet at

se ham blie vild, højrøstet, skandaløs, kort sagt: interessant, og nu sad han dær som et menneske, der har øvelse i at være kedelig på en beleven måde, og hvor hun end snakkede henad, så indhegnede han hende på de mest alfare veje og tillod ingen interessant galopperen om på vilde marker, men så brød hun resolut over hegnet og gik løs på ham i en ret linje:

»Nå, sådan ser altså vor frygtelige modstander ud! Jeg hade tænkt mig Dem noget mere glubende.«

»Hunpjat,« tænkte han. Nu skal man straks trækkes op og aflevere, hvad man har på valsen. »Jeg ved ikke noget om, frue, at vi skulde være modstandere.«

»Da synes jeg ellers, at De tit nok har udtalt Dem om vor retning.«

»Tilhører De også en retning, frue? Det har jeg slet ikke lagt mærke til.«

»Så har De ikke læst, hvad jeg skriver i »Århundredet«; ellers måtte De jo kende mine anskuelser.«

»Jeg har nok set, at De har ytret et og andet, henkastet noget for at underholde publikum, men at det skulde gælde for en anskuelse, det er aldrig faldet mig ind, dertil var det altfor tyndt vævet, eller rettere løseligt sammenflettet; man kan ikke hædre ethvert tilfældigt påfund med det fine ord anskuelse, og jeg kan ikke sådan gå hen og blie modstander af noget ingenting. De må ikke ta Dem selv så alvorligt, det er usundt.«

»De er meget uforskammet!« udbrød hun højlig interesseret.

»Det hade jeg ikke tænkt mig,« svarede han ærgerlig; »men lad os så tale om mindre oprivende æmner.«

Dermed drev han af, men han slap alligevel ikke for en række små anfald, der blev mere dristige, efterhånden som retterne og vinene skred frem; hun vilde lukkes ind til hans fortrolighed, og hun dundrede på med fine spydigheder, med grovheder, med komplimenter og med øjne — hele arsenalet, i den grad var hun blevet indtaet i ham, og hvor koldt han end parerede, så drev hun det dog til, at han behandlede hende med en vis, uforskammet åbenhjærtighed. Hun benyttede sig glad af retten til at gøre gengæld, og ved desserten var de nået til at sige hinanden ubehagelige sandheder, det var et langt stykke fremad. Fru Hassing stod i lys lue af munterhed og erotik, så det blev umuligt for hendes anden sidemand, journalisten Falberg, at opfylde sine konversasjonspligter mod sin dame. Lige overfor sad Bryrup, forfatteren, og morede sig uden anstrængelse over fru Hassings gøren kur til Stendal. Han hade aldrig selv været forelsket i hende.

»Puh,« sa Falberg og kastede sig i en stol ude på verandaen, »lad os blie her, så længe vi kan få lov til det! Jeg er aldeles ør af fru Hassing. Har man kendt mage til elskovsos! Gloende ovn!«

»Skønt det ikke var i retning af dig, hun glødede,« bemærkede Bryrup.

»Å, en ung enke er såmænd ikke herre over, i hvad retning hendes udstrålinger går.«

»Kold stråle, min ven, det hører til oven på hed damp.«

»Ja tak, men hvor kommer den fra? Og så se hende sidde og indhylle dette — denne Stendal i de mest fortærende elskovsflammer!«

»Ja, det blir du ganske vist ikke koldere af.«

»Hvad i det hele taet sådan en ferskvandstorsk skal her efter — —«

»Og snappe varme enker bort, lige fra panden, for næsen af andre folk! Ferskvand smager han for resten ikke af. Men oprigtig talt, hvis du kan tænke på andet end nybagte enker — ham skulde I se at få klaret; jeg er vis på, at dr. Hauberg vil støtte hans kandidatur.«

»Å, sådan en bølleskribent og — koldtvandspadde!«

Bryrup lo. »Nu er han gal over, at Stendal er utilgængelig for blussende enkeerotik. Nej, du er sgu storartet! Nå — men Stendal?«

»La mig nu være fri! Jeg gider ikke tænke på ham.«

»Det lader til at være et meget alvorligt enketilfælde!«

»Nu vil jeg for resten sige farvel. Jeg skal tidlig hjem i aften.«

»Så? Hjem og arbejde?« spurte Bryrup med uskyldig røst.

»Ja! Jo. Jeg kom netop i tanker om —«

»Hør — er du blevet forligt med Katrine siden?«

»Hvad — hvad er nu det for noget!« Falberg for op som en, der har sat sig i en hvepserede.

»Dær snuppede jeg dig! Men det er meget praktisk, gå bare hen til hende, det er den kolde stråle.«

»Hør, der er nu grænser, vil jeg sige dig —«

»Halløj! Er vi allerede kommet til grænserne? Ja, ja, ras bare ud, men ikke over mig. Godnat, gamle ven!«

»Det er nu ikke praktisk at drille mig, det har du vist glemt!«

»Den skal Løndrup min salighed ha,« tænkte Bryrup og gik ind bag efter den anden, »det er noget for ham.« —

»Kan De så se, her er ingen.« Det var fru Hassing, der endnu ikke hade sluppet Stendal.

»Var det måske af vigtighed for Deres formål, at her ingen skulde være?«

»Sig mig: hvor lang tid har De egenlig opholdt Dem hos hottentotterne?«

Stendal satte sig og så ud i haven. Hvorfor pokker blev han i dette kvindfolks selskab?

»For det er vel dær, De har hentet denne strænge, sædelige alvor og denne urokkelige karakterfasthed, der minder om Jerikos mure.«

»De har måske lyst til at gå og trutte udenfor, i forventning om at muren skal falde ned? Værsgo!«

Mange tak. Ja men har De ikke været i det mørke fastland?«

»Ikke i noget mørkere end det herhjemme, hvor der hænger skyer af pjat over vore hoder, så vi ikke kan se solen.«

»Er det sandt! Jeg har også undertiden tænkt —«

»Nej, det er løgn.« Stendal gabede. Risikerer man nu at få en tilhænger i hende?

»Ved De hvad? Deres foragt tiltrækker mig.«

»Da kan jeg ikke sige, at Deres —«

»— Beundring tiltrækker Dem, nej.«

»Beundring, nå. Uha. Jeg ved ikke hvad jeg har fornærmet Dem med, siden De sådan — Puh, De står jo ligefrem og nyder mine grovheder, fru Hassing!«

»De er ikke som andre mænd, De er mere rå og mere uskyldig —«

»Det skal De sgu holde op med! La være at rage på mig med Deres væmmelige — — erfarne — menneskekenderi! Det er af en tarvelig art. Der er noget, De ved om mænd, een ting, og nu mener De straks, at De kan se på mig —«

Stendal tav, ydmyget og opbragt.

»Jeg tror, De kender mindre til verden —«

»End Levison, hvad? En tyndslidt karl, der er mere forfaren i pigebørn. Men De er jo også kyndig, De gir måske leksjoner!«

»Hvor tør De sige det til mig!«

»Fordi der fra Dem udgår en opfordring til ethvert mandfolk om at være fræk.«

»De er nederdrægtig, men morsom. De tar på alting med grovsmedenæver; der er ingen poesi i Dem.«

»Min poesi sidder i næven, og det yndigste, jeg kan tænke mig, er en pande, der ikke straks gir efter for et næveslag; men hvor er mine modstandere — folk, der kan stå imod — og hvor er deres pander! — Hvordan i al verden kan De få mig til at vrøvle alt det af mig?«

»De er en helt, hr. Stendal! De er jo stor.«

»Nu trækker pjattet op. Så snart man har slået et dunderslag i bordet, kan man være vis på at træffe det skæbnebestemte fjols, der udbringer et leve for en. Udskælderpjat og beundringspjat, det er ens lod. Ta Dem i agt for mig, fru Hassing; De skal ikke søge mit selskab, for dær taber De hele den erotiske atmosfære, der ellers står om Dem, og som gør Dem så uimodståelig i andre mandfolks øjne. Det er Deres dyreste eje, som det hedder i Deres sprog, pas derfor på. I dette øjeblik er De for eksempel aldeles ikke forførerisk, og hvad er De så, tror De? Hvad er der igen af Dem, når erotikken er borte? Deres venner vilde ikke genkende Dem; De vilde ikke være attråværdig, tænk Dem det. Sådan blir De i mit selskab, farvel.«

Løndrup kom ud gennem døråbningen med sit bekendte grin, Bryrup bagefter.

»Nå, det var derfor, han pludselig fik så travlt! Det er storartet. Jeg kunde godt se, at han var vældig opsat på et eller andet, men at det var det! Erotisk oplagthed og intellektuel oplagthed det ligner hinanden, men det er jo også beslægtet, kære. Ak ja, ungdommen raser, heldigvis.«

»Vil de herrer nu lægge mærke til mig, inden

udtrykkene blir altfor fri! Men så kan De for resten gærne gå videre.»

»Nej, er De dær, fru spilopmagerske? Går De her og ser uskyldig ud, som om De ikke vidste, hvad De har gjort? Nej, genier og skønne kvinder de gør mest deres genistreger ubevidst.«

»Hvad vil det sige i oversættelse?«

»Det vil sige, at vor fælles ven, Falberg, er blevet så benauet over Deres dejlige naboskab ved bordet, at han kom i tanke om et stævnemøde, han ellers vilde ha glemt. Deres påvirkning gjorde ham oplagt.«

»De er rigtignok slem, hr. Løndrup, men De har jo privilegiet.«

»Og jeg gir det ikke fra mig. Jeg er en gammel mand, og det er min største glæde at betragte den fyrige ungdom; jeg var selv mellem de villigste og stod altid på springet — ha, ha — efter det skønne vildt. Ungdommens ild brænder aldrig ud trods alle moralister, nej, den flammer ud over alle de opstillede brandmure, så de sprænges. Jeg kan ikke forstå, at de herrer gider stille dem op igen, men når det morer dem! Jeg er en frisindet mand, jeg kan tåle at læse en moralsk bog, og jeg tar ingen skade af en præken, ungdommen heller ikke gudskelov. Ok, den Falberg, som nu er henne at rase ud!«

»Så kommer der en bidende artikkel en af de første dage,« sa Bryrup. »Jeg kender ham; bagefter er han knusende.«

»Er der nogen for tiden, der skal henrettes?«

»Stendal vel sagtens. De ser nødig hans kandidatur.«

»Stendal,« sa fru Hassing, »ja ham kunde han vist ønske at slå ned, men han står ham for højt.«

»Dejlige, slemme frue, er De allerede inde i dette pindsvins — meget ugalante pindsvins — hemmeligheder? Vi så jo nok, De forsvandt, men vi antog, De hade skønnere ting at drøfte end døgnets kævl.«

»Stendal er en tølper — mod mig, men hvad han egenlig er for et menneske — —«

»Han er en meget kedelig fyr; han er vist nærmest grøn, men han mangler alligevel ungdom. Jeg kender jo ungdommen, fru Hassing, men ham forstår jeg ikke, han er slet ikke ung. Når man fortæller ham en morsom historie, så glor han på en som nogen indremissjonær. Forstår ikke spøg, forstår ikke ungdommen, en fanatiker, der har fanatikernes ustyrlige selvfølelse og mangel på kritik. Ak ja, ham skulde De omvende, fru Hassing, De kunde gøre det, så kunde vi måske endnu få glæde af ham.«

»De skal ikke lade hånt om Stendal,« sa Bryrup. »Han har den gave, at han kan blie vred; sådan en mand kan også blie forelsket, fru Hassing. Han kan blie farlig nok; vred mand høres langt.«

»Jeg frakender ham såmænd ikke et vist udskældertalent. Folk, der ikke kan blie til noget, er gærne arrige.«

»Er De vis på, at De kender ungdommen? På erotikkens område går det ganske vist til som i gamle dage, det forandres ikke; men derfra kan

man ikke slutte, at ungdommen ikke har forandret sig i andre henseender.«

»Er De nu også blevet stukket af denne bræms, der måske nok kan sætte en smule korumpe i bevægelse, men når man så har viftet ham bort —. Vi er meget uskønsomme, fru Hassing, vi sidder og snakker om kedelige sager i Deres henrivende nærværelse. Og sådan en nat — ah, der er erotik i luften, og så er man en gammel stabejs, der frækker sig op til at lægge beslag på Deres selskab; det er et skammeligt skønhedsspild, men De har jo nok af det; solen skinner også på møddingen, ha, ha.«

Fru Hassing lænede sig over karmen og så ud. Han var en vild vækst, bitter og kras, ikke som det, der vokser i haver. »Hvad er det, der dufter så stærkt?« spurte hun så.

»Ikke blomster her fra haven. Det er det stærke blod, der river i næsen som champagne; der trækker farlige dufte omkring, der er grøde i dem, elskovsgrøde; dem skulde Stendal se at få spærret inde; han skulde desinficere luften, især om sommeren, for den altfor vilde rosenduft, blodets vilde rose. Ak ja, ak ja, jeg er en gammel mand, og nu griner de unge af mig, når de ser mig snuse efter denne bedøvende — ah! Lugter han ikke af karbol og klor, denne hr. Stendal?«

»Det tror jeg ikke,« svarede fru Hassing irriteret, »men heller ikke af vin, snarere af malurt.«

»Å, hun er også ramt! Af moralisten! Ja, ungdommen nu om stunder har svage maver, derfor strammer den sig gærne op med moralske bitter-

snapse — jeg er liberal, jeg kan tåle at se på det, men i min ungdom, da nød vi livets søde drik, uden at vi behøvede at hjælpe på fordøjelsen med restorativer og aperitiver — nu kan det jo altsammen være mig lige meget, jeg gamle, spattede stridshingst.«

»Ja, men når De er så gammel, så hører De jo heller ikke med mere; De kan kun snakke med Dem selv.«

»Det er rigtigt. Den dag da ens arme falder matte ned i stedet for at omfavne den elskede, da burde man straks, sporenstregs fare til himmels pr. strikke. Ja, men De grusomme sandsigerske, man har jo dog den stedseglødende ungdom at se på, men det er sandt nok, at den bryder sig fanden om en. Herregud, at Falberg hade så travlt med at komme af sted! Og i stedet for sidder jeg gamle trillebør her og knirker erotik ud af mit tørre hjærte, mens det fuldt brusende orgel svigter Dem. Næ — den dag ungdommen hører op med at rase, den samme dag skal uopholdelig se mig hænge langhalset på et søm.«

»Det kunde jo være, at ungdommens rasen tog en anden vending,« sa Bryrup.

»Herregud, der gives egenlig kun een slags rasen. Moralister og indremissjonærer og andre skindmagre parodier på mennesker regner vi ikke til ungdommen. Det er blege kælderspirer, der blir til ingenting, selv om de når op til solskinnet.«

»De har kun een eneste erindring om, hvad ungdom er,« spottede fru Hassing, »det er det, De selv har tabt —«

»Min masculine sexus, for at sige det rent ud, og det regner De ikke længere for noget, ha, ha! Stendals ånd er faret i Dem. Vel, ta Dem af ham; drej halsen om på denne moralske hanekylling, som står dær på sin mødding af idealer og basker med sine reformatorvinger; ta pippet fra ham, stop ham midt i hans indignerede hanegal; ak ja, det skulde more en gammel humorist at høre hans indbildske kykeliky pludselig slå over i en smægtende erotisk kurren. Og så vil vi andre udbringe et leve for en pervers moralist, der falder for naturlovene.«

»Pervers?« indvendte Bryrup.

»Ja, vil han ikke forbyde litteraturen at beskæftige sig med erotikken! Har han ikke udtalt sig med foragt om de unge mænd, der ikke er afholdende før ægteskabet! Det kalder jeg perversitet. Det kuriøse er, at manden er fanatiker, og al fanatisme er jo ikke andet end opstemmet og omdannet drift, som jeg har påvist det i min sidste bog om Indre Missjon, og i den historiske roman, der omhandler middelalderens askese. Driften er jo det centrale i mennesket, og alle andre ævner stråler ud fra den, til forskellige sider, men allesammen derfra, Shakespeares dramaer og Wagners musik og så videre. Se, Stendal han er en fanatiker, altså et driftsmenneske, og den vil nok bryde igennem hos ham — la renaissance du sexe! Nå. Jeg skal ind og se, om doktoren har noget koldt, man kan drikke.«

»Ved De, hvad han minder mig om?« sa fru Hassing, da Løndrup hade lukket døren efter sig. »Hu-

sker De det maleri af Rubens, hvor nogle fauner slæber af sted med den drukne Silen? Løndrup minder mig om Silen — men på et *lidt* mere nøgternt tidspunkt.«

»De har dog ellers altid fundet ham morsom. Det er han også. Men hans morsomheder er ikke tidssvarende længere; han hører egenlig til en uddød generasjon. Det er der mange af vor — klike, der gør. De herrer erotici, som Stendal kalder os.«

»Ja Stendal! Skal vi gå ind?«

Senere kom Levison ud med frøken Julie Hauberg. Han hade netop brug for verandaen, for det er et godt sted at drive visse forhandlinger på, især en sommeraften.

»Hvad skal vi herud efter?« spurte Julie. »Hvad vil De mig egenlig?«

»De er så utålmodig, frøken Hauberg, men De har jo også den alder; mangler bare erfaringen.«

»A, jeg er slet ikke så uerfaren. Jeg ved meget godt —«

»De ved meget godt ingenting. Tror De, alverdens erfaring ser sådan ud? Nej, sådan ser alverdens nysgærrighed ud — i en kvindes skikkelse.«

»Jeg ved godt, at De er en frygtelig en.«

»Ja, det har De nok hørt, men De ved ikke, hvad det vil sige.«

»Og at jeg ikke kan være bekendt at gå alene herud med Dem.«

»Det er netop det pikante — for Dem.«

»Skønt De er naturligvis ikke værre end andre mænd. De vil allesammen more sig med os kvinder.«

»Det er morsomt at høre Dem sådan i al uskyldighed bruge udtryk, som De ikke forstår noget ved.«

»La nu være med at sige det hele tiden!«

»De er alligevel kun en lille pige, og det blir De ved at være, så længe endnu ingen mand har stjålet et kys fra Dem.«

»Nu vil jeg slet ikke være her længere!«

»Så, frøken Julie. Nu kommer alvorligheden straks. De så meget vist på mig, da jeg talte det øjeblik med fru Hassing.«

»Det ved jeg ikke. Hun er vel dejlig.«

»Hun er meget smuk.«

»Uimodståelig?«

»Det er en attråværdig kvinde.«

»Hende har De kysset?«

»De er sød, frøken Julie.«

»Uf, De er ækel.«

»Ja, jeg er så ækel klog.«

»Å, ti nu stille med det.«

»Nej, fru Hassing, hun tiltrækker alle mænd.«

»Ikke Stendal. Han kan ikke lide hende. Det har jeg set.«

»Å, den tølper! Taler De også om ham!«

»Nu ser De helt anderledes ud. Hvad er der i vejen med ham?«

»Jeg kan ikke lide sure mandfolk; allermindst kan jeg tåle at høre ham blie nævnt af Deres friske og søde mund.«

»Det blev De i dårligt humør over, hr. Levison. Hvad var det ellers, De vilde ha sagt om fru Hassing?«

»Kan De ikke forstå, at det gør et ækelt indtryk på mig at høre sådan et menneske blie nævnt af Dem? Det virker som en disharmoni i hele det søde indtryk, jeg får af Dem.«

»Hvordan virkede det så, da fru Hassing nævnte ham? For hun talte om ham!«

»Å, fru Hassing. Hvad bryder jeg mig om hende! Jeg vil kun tænke på Dem. De er ung og frisk, fru Hassing er en afplukket blomst, der er sat i vand. Tror De ikke, jeg kender kvinderne så godt, at jeg ved, hvem der er mest værd. De er jo dog den eneste, jeg bryder mig om.«

»Er jeg virkelig? A ja, det tror jeg også. De er i alt fald den eneste, der forstår mig.«

»Ja ikke sandt, Julie, vi to hører sammen.«

»Jo. — Hvad ler De af!«

»Jeg ler jo ikke. Er det underligt, jeg ser glad ud — —«

»Nej, bli stående dær! Jeg kender det smil igen. Jeg ved ikke, hvad det betyder, men jeg har set det før.«

»Men Julie, vær dog ikke så vild.«

»De må ikke kalde mig med mit fornavn! Jeg har set en aften, De sad og hviskede med fru Hassing. Hun sa noget, og så smilede De netop sådan.«

»Og De var skinsyg, frøken Julie.«

»Da syntes jeg, De så styg ud. Sådan skal De ikke smile til mig. Jeg ved godt, hvad De aftalte!«

»Nej, nu må jeg le ad Deres verdenskundskab. Men alvorlig talt, er det virkelig en uskyldig, uprø-

vet kvinde, der taler sådan? Hvor skulde De kunne vide —? Hvad har De allerede erfaret?«

»Nej, det har De slet ikke lov til at sige om mig!«

»Så var det kun skinsyge. Men lad ikke Deres lyse, friske sind blive fordærvet af den frygtelige last! Den gør gammel og bitter før tiden; den gør den dejligste kvinde hæslig og ukendelig, selv i dens øjne, der elsker hende.«

»Det var heller ikke skinsyge alene. De så ud, som om De tænkte — nej!«

»Skulde jeg virkelig ha taet fejl af Dem! De er i stand til at anstille betragtninger, som man kunde vente af en erfaren kvinde, men ikke af en uerfaren —«

»Å, sig nu ikke det! Men er det sandt, at De holder så meget af mig?«

»Ja, det er sandt. Men når De kun nærer mistillid til mig, så er det jo ingen nytte til at genta det. Skinsyge, Julie, det er —«

»Ja, ja, ja, jeg skal nok huske det. Er De vel vred på mig?«

»Vil De komme hen og besøge mig?«

»Besøge Dem — i Deres lejlighed?«

»Naturligvis ikke, hvis De nærer den allermindste frygt.«

»Jeg er ikke bange; jeg skal nok komme.«

»På Fredag klokken otte.«

»Det er så snart — — jeg kommer bestemt.«

»Nu beder jeg Dem om et kys, Julie.«

»Ja — nej, ikke førend på Fredag. Nej, nu tør

jeg ikke høre mer; der kommer vist også nogen; farvel. På Fredag klokken otte.«

»Ih, De velsignede lille julegris,« råbte Løndrup i døren, overrasket ved at få Julie i favnen, »løber De nu af Dem selv lige i armene på en gammel mand, og det endskønt der sidder en ung mand bag ved Dem. Nu raser ungdommen min sjæl den forkerte vej.«

»Om forladelse, men slip mig, jeg har travlt!« Hun gjorde sig løs fra hans fedė omfavnelse og løb.

»Det var sgu en meget mærkværdig travlhed,« sa Løndrup og satte sig leende. »Ellers har de unge damer nok mest travlt i den modsatte retning, næmlig henad Dem til.«

»Det er ikke noget at le af,« mumlede Levison gnaven.

»Ikke det? Da kan jeg forsikre Dem, at De ser meget pudsig ud.«

»Det tror jeg ikke. Jeg har i det mindste ikke for nylig oplevet noget pudsigt.«

»Nå, ta nu ikke en ældre vens spøg ilde op. De skal vel ikke til at være alvorsmand endnu. Det blir man sgu først, kan De tro, når man ikke længere kan alke med ørene, som bønderne siger.«

»Er De måske alvorsmand?«

»Ved De hvad, det er skam en meget alvorlig sag, når man ikke længere kan nyde livet.«

»Så? Og den lille bekendte historie med miss Clarke, De ved nok.«

»Ha, ha, har De også hørt den? Ja, men det er bare løgn desværre, desværre, nej det var ikke

mig, der snappede hende, ak nej, man kender jo sin begrænsning, den tid er forbi.«

»Ja ja da, skidt være med det.«

»Tak for medfølelsen. Jeg kom for resten for at tale med Dem om alvorlige sager, ja for det er sgu nødvendigt at gøre noget.«

»Er det denne her — såkaldte — Stendal?«

»Vort parti kan ikke være tjent med hans kandidatur. Han er samfundsfarlig. Alt det dyrekøbte frisind, vi har skaffet ind her i landet, det vil han udrydde, jeg stoler slet ikke på hans politik, han har alle de symptomer, der tyder på den fremtidige reaksjonære, og han forstår at tale til mobben. Der må gøres noget ved ham.«

»Hvad ved De om, hvad vi har gjort eller ikke gjort? Hvor har De for resten den visdom fra?«

»Fra Bryrup, og hans mening tør jeg ikke ignorere; han er inde i meget, som jeg ikke kender til — og De heller ikke.«

»At der er meget, De ikke kender til, det —« Levison fuldendte ikke sætningen, han foretrak at gabe.

»Hør, hvis De er gal på mig, så let Deres hjærte, og skæld mig ud i bladet, værsgo, jeg kan tåle det. Men pas på partiet; vi har ikke stunder til at være krakilske på hinanden. Jeg ved heller ikke, hvad jeg skal tro om Bryrup længere; denne Stendal og hans ideer står ham ud af halsen.«

»Nå, han vil rende sin vej. Overløbere plejer der ikke at være lykke ved.«

»De tar det min salighed altfor døsigt. Jeg forstår ikke ungdommens flegma nu om stunder,

især ikke Deres; De, som nylig har skrevet denne varme, agiterende artikkel om frisind.«

»Ja, den var god.«

»Frit og stort syn på tingene. Det var, som jeg kunde ha skrevet den. Sådan var jeg i min ungdom, og jeg har ikke slået af siden. Jeg misunder ikke andre, hvad jeg må nægte mig selv, blir ikke moralist, fordi jeg er blevet afmægtig.«

»Næ—æ!«

»Men jeg vil vække futtet i Dem. Nu går jeg ind og henter Stendal, så skal vi snart se Dem i fyr og flamme.«

»Nej, la dog være med de tossestreger — å, den gamle pjatmås!« sa Levison hen til den lukkede dør.

»Gu skal De så,« lød Løndrups stemme i døren, da han kom igen med Stendal; »modstandere bør hilse på hinanden, inden de krysser klingerne. Sådan var det i min ungdom.«

»Jeg ved ikke, om den herre har nogen klinge at krysse med nogen. Jeg har i alt fald aldrig set den.«

»Nå ikke det,« sa Levison tvært.

»Men det kommer vist af, at den ikke er synderlig blank. Den skinner ikke. Den eksisterer ikke engang.«

»De skal nok få den at føle.«

»Det kan jeg ikke tro. Den neglerenser, De håndterer, stikker nok ikke dybt.«

»Man kan nok høre, De har fået et blad at regere over. Det går til hodet. Man får enehersker-

nykker. Vi har en indbildsk bladmand til, men det kan vi såmænd nok holde ud.«

»Ja ja; lad os se, hvordan Deres klike ser ud, når jeg er færdig med den.«

»Deres udskældersprog gør muligvis indtryk på mængden. Jeg har ikke erkyndiget mig om det.«

»Ja jeg skælder ud. Mænd, som man agter, diskuterer man med, og mænd, som man ringeagter, dem fugtler man. Sådan skal det være.«

»Nu skal De min salighed vogte Deres mund! Vi kan knuse Dem, hvad øjeblik vi vil.«

»De taler vist om politik,« sa Julie, der kom ud sammen med Bryrup. »De er så højrøstede.«

»Det lader til det. La Dem ikke forstyrre, de herrer. Det er vel ikke hemmeligheder.«

»Jeg har i det mindste ingen hemmeligheder. Vi, siger De. I hvor manges navn taler De egenlig?«

»Det turde være tilstrækkeligt,« svarede Levison og så hen på Julie. »Jeg ønsker ikke at drøfte dette spørsmål med Dem. Jeg har en vis forkærlighed for at tale med gentlemen.«

»Når De siger »vi«, kommer man nærmest til at tænke på Deres publikum, disse matte fedtblærer, hvis elegant lakerede skidenhed De så udmærket forstår at skildre.«

»At De er en litterær sjover, det har jeg nok vidst; hvad De er som menneske, det viser Deres opførsel tydeligt nok.«

»Litterært set er jeg en næve; den er både solidt knyttet, og den er ren. Desværre er De ikke den tilsvarende pandeskal.«

»Hør nu, mine herrer —« mæglede Løndrup.

»Nej, ungdommen skal ha lov til at rase,« protesterede Bryrup, »det er vort fælles prinsip.«

»Jeg skal vise både Dem og Deres udskælderblad —«

»Men samme næve er også en hånd, der kan ta et hjælpende tag andre steder, som vi nok skal få at se.«

»Hvad magt jeg har, skal De komme til at føle. Vi har slået folk på panden, der var mere tykhodede end De.«

»Dette her, ser De,« sa Stendal og pegede, »er en tyrepande, og om De med Deres femfligede fedtlapper skulde få lyst at prøve Deres kræfter på den, det er ganske vist ækelt, men det er ikke farligt. Den slags hænder, der er vant til at rode på fruentimmer og nedkrasse sirligt sminket livstræthed på det uskyldige papir, der ikke kan gøre det — de er ikke farlige for mænd.«

»De glemmer, at her er damer til stede!«

Stendal vendte sig.

»Det gør ikke noget,« sa Julie, »bli De bare ved; det lyder rigtignok frygteligt, men det er så morsomt.«

»Jeg vil ikke høre på, at Deres ører blir besudlede af hans råheder,« råbte Levison rasende og rejste sig. »Men Dem skal jeg nok huske!«

»Ja, det skal jeg sørge for. Jeg slår efter hodet, for det er det, der interesserer mig; De sigter efter benene, De udspænder Deres underfundige strikker langs med jorden; på den måde søger De og Deres klike at holde igen på det, som ikke passer i Deres kram. For resten skal De ikke være bekymret for

Deres jammerlige litteratur, den gider jeg ikke røre ved mere; nu har jeg vigtigere planer for.«

»Går De med ind, frøken Hauberg?«

»Nej — jeg blir her lidt endnu, tror jeg.«

»Unge mand,« sa Løndrup, da Levison var gået, »jeg forstår slet ikke Deres litterære dannelse. Hvor kan De være så blind for den mands talent? Tænk på sådan en bog som »Hjærtets Fred;« ved De hvad, det er virkelig ægte og ædelt altsammen, det er blomsterduft.«

»Ja, gu er de godt lavede, hans tøjroser, og min salighed om de ikke også lugter af noget! Men det er eau de Cologne.«

»Nu har jeg aldrig hørt mage! Der er jo et rent pust af kærlighed over den bog, som man sjældent ser i vore dage.«

»Ja. Når man ser sådan en forfatter, hos hvem sindets naturlige friskhed slet ikke findes, bruge en mængde kraftige og højtidelige ord for at skildre det stærke og ukunstlede, da kommer man til at tænke på de mennesker, der søger at skjule deres stinkende ånde med peberkager og andre stærke ting; de tror, de lugter frisk, fordi de lugter stærkt, og under den blaserede forfatters fremtvungne naturlighed — den kan ikke fremtvinges! — mærker man stanken fra hans dekadente sjæl.«

»Jeg tror slet ikke på Dem, det skal De høre af en gammel mand. De er ikke uden en vis energi, men De mangler det frie syn på tingene, De har ingen smidighed. De har ingen fremtid for Dem; om ti år, når frisindet er trængt igennem hos alle de intellektuelle, så står De mellem de mest stok-

reaksjonære, og når De dør, vil De blive omtalt som et kuriosum. De hører helt og holdent hjemme i den vælling af moralister, der netop i dette forår har væltet sig som en skiden strøm ind over vort land; De er af samme ånd, De ved det måske ikke, derfor siger jeg Dem det.«

»Ja, her står jeg mellem to slags pjat, det blakkede, frisindede pjat, og det miksede, moralskreligiøse pjat, men jeg skal vide at finde et standpunkt mellem bægge.«

»De dunster jo af moral. De skulde ikke spotte Deres meningsfæller.«

»En fyr som Levison hører til den slags litterære svampe, der bør ryddes væk, fordi han er rådden og fordærver luften; dær har De et eksempel på min moral.«

»Herregud, hvilke tider vil der ikke komme over vort stakkels land, hvis den slags mennesker skal regere i aviser og litteratur! Gid jeg nu var ung igen. De er jo ligefrem en udløber af Indre Missjon, unge mand. Men det er mig en stor trøst, at De er gal; derfor vil ingen høre, hvad De siger. De ved ikke, hvad den store Eros er for en magt.«

»Jeg ser kun en mængde små, snottede og meget uappetitlige Erosser, og min salighed, om jeg ikke vil gøre mit for at dreje halsen om på dem.«

»Uha, nej nu kan jeg ikke mer. Når man hører på ham, så ved man sgu ikke, om man er i et galehus eller i en kirke!«

Løndrup skyndte sig ind til værtens kolde drikkevarer.

»Ja, gå De bare,« sa Stendal efter ham, »og se om De snart kan finde det hul i jorden, De så længe har gået og ledt efter!«

»De skulde alligevel ikke lægge Dem ud med Levison,« sa Bryrup; »han har sine tråde ude overalt, og der er mange, der må lystre hans træk.«

»Jeg skal nok tænde den ild, der kan brænde de tråde over.«

»Foreløbig vil De nu finde mange veje spærrede og mange mennesker utilgængelige, som De har brug for. Levison har ikke så få venner, han har mange, der frygter ham, og endnu flere, der har brug for ham, og alle disse er Deres modstandere. De må endelig ikke tro, at alle de, der afskyr ham, er på Deres side.«

»Levison har båret sig dumt ad; han har vovet sig for højt op, så højt, at alle kan se ham og forvisse sig om, at han er lille; da han var ved foden og begyndte at kravle opad, da lod det sig endnu tænke, at han var stor; nu er der ingen, der tar fejl af ham.«

»Ja—a? Hør, De har endnu ikke udtalt Dem i den standende litterære strid; ta Dem over at nedsable disse meget tarvelige moralister! Det vil ikke skade Dem, kan De tro.«

»De kender mig ikke. Jeg er ikke af disse stakkels småpoeter, der kan ties ihjel af den herskende klike; den forstår slet ikke at bedømme mig, ellers hade den fra første færd slesket for mig og søgt at vinde mig, mens det var tid. For resten skal jeg nok ta parti i den såkaldte litterære strid, denne duel på spyt og savl.«

»Det glæder jeg mig til; jeg står jo udenfor, vi er ikke modstandere.«

»Det er muligt; jeg kender Dem jo ikke,« svarede Stendal med en så eftertrykkelig ligegyldighed, at Bryrup tog i glasdøren for at gå ind.

»Vil De med, frøken Hauberg?«

»Ja — jeg kommer straks.«

Stendal var borte i en almægtig kraftstemning. Han væmmedes ved denne Levison med tilbehør, navnlig fordi han var nødt til at hade sådan en ubetydelighed. Hvorfor var han ikke noget større, så man kunde hædre ham med ordet modstander! Hvilken beskæftigelse for en mand som Stendal! At knække lus med kanonkugler! Var der ikke større mål, man kunde rette det grove skyts imod? Underligt nok, at ingen hade sammenlignet ham med Don Quijote; for han sloges jo med værmøller, med vindmagere. Ja ja, sine egne kræfter hade han da følt, fjendens ganske vist ikke. Han løftede den knyttede hånd: Gi mig modstand at overvinde; hvor skal jeg ellers få brug for al min kraft!

Så opdagede han Julie. Lyset skinnede ud på hende gennem dørens matte glas. Lignede hun ikke hans mor, som hun var for en femten år siden? Især når de sad ude på verandaen om aftenen og drak toddy eller kaffe og diskuterede. Hun med sin halvhøje, meget tydelige stemme, der dæmpede på de opfarende uden selv at behøve at stige i højden. —

Han gjorde et skridt hen imod Julie, der allerede hade opgiet ham og nu søgte efter dørgrebet.

»Jeg må bede Dem undskylde, frøken, at jeg udtrykte mig så groft i Deres nærværelse, men jeg la ikke videre mærke til Dem.«

Hun var også ved at komme nærmere, men slutningen fik hende til at blie stående. »Det var ikke så slemt,« sa hun og vendte ansigtet mod glasdøren.

»I alt fald var det sandt!« Det kom så fastslået som et søm igennem et bræt.

Hun stod og vrikkede med dørgrebet; det var hende ikke muligt at finde på noget. Så tog hun et resolut tag. »Vil De med ind?«

Men nu var han blevet opmærksom på hende. Det gik op for ham, at hun var smuk, som hun stod dær og var forlegen og dog øjensynlig gærne vilde tale med ham. Før hade han haft fornæmmelsen af, at hun netop var dristig; hun var jo så fortrolig med Levison.

»Haster det?« spurte han og så ud mod haven.

»Nej.« Hun slap dørgrebet og vendte sig, han så et helt, smilende ansigt for sig, men så faldt det i skygge, da hun fik lyset på ryggen.

De fulgtes ad ned i haven og begyndte så småt at sige noget, lutter ubetydelige tilløb til en samtale, der stadig døde hen i ingenting. Hun førte an med jævne bemærkninger — hun skulde nok vogte sig for at spille åndrig over for ham! — og han svarede lige så jævnt, så at samtalen ingen steder kom; men der var sympati imellem dem, det følte de bægge to, derfor talte de med velbehag om intet. Hun bemærkede, hvordan hans øjne fulgte alle hendes bevægelser, hendes hænder, når hun ryk-

kede et blad af en busk, og sømmen af hendes kjole, når hun løftede op i den, men så syntes hun også, at de skulde tale om noget rigtigt. En blomst førte dem ind på botanikken. Hun kunde noget naturhistorie, fortalte hun med et sideblik til ham, der hade doktorgraden, men naturhistorien bragte heller ikke noget personligt element ind i samtalen. Stendal blev tavs; det ærgrede ham, at han var kedelig, så meget mere som hun behagede ham; han var pludselig blevet dum, syntes han. Så spurte han hende ud om hendes interesser og beskæftigelser, og hun fortalte — alting, mente han, men hun selv vidste godt, at det ingenting var; det var der slet ikke noget ved. Så kunde hun ikke mer. De vendte om.

»De kommer vel ud og besøger os en anden gang,« sa hun.

»Ja—a,« svarede han med tydelig iver.

De nærmede sig verandaen. Nu måtte hun virkelig til det!

»De kan ikke lide Levison?«

»Jeg bryder mig ikke om ham.«

»Nej, De hader ham.«

»Synes De godt om ham?«

Hun vendte hodet til den anden side og svarede ja.

»Virkelig?« Han stansede og så på hende.

»Ja —« sa hun lidt langt, som om hun nok kunde gå med til et vist forbehold.

»Den slags mænd er vel i reglen yndet af damerne.«

Nu så hun på ham, indtrængende. »Vi kender ham også fra en anden side, end De gør.«

»Selvfølgelig. Jeg lærer vist aldrig at skatte ham.«

Hun blev stående på verandaen. »De mener, at han er ikke nogen mand, ja, men man kan sådan tale med ham!«

»Det tror jeg gærne.«

»Ja,« sa hun alvorlig og lidt bebrejdende. »Men det kan De måske ikke forstå.«

»Vel! Skal vi i alt fald så la hr. Levison være!«

Hun vilde ønske, han hade sagt noget rigtig slemt om Levison, at han hade talt med sin myndige stemme fra før. Han stod vist langt over Levison; bare man vidste, hvad man skulde sige til ham!

»Hør nu,« sa han pludselig, »jeg må gøre Dem en undskyldning, fordi jeg har udtalt mig med foragt om en ven af Dem. For øvrigt må De gærne tro, at det, jeg har sagt, kun gælder hans litterære person.«

Levison betragtede med omhu de to indtrædendes ansigter: Stendal så misfornøjet ud, Julie var kendelig forlegen; mon de ganske simpelt hade kedet sig? Så hade de trukket den kedsomhed lidt længe ud. Men de gik da straks hver til sit, så de hade vel ikke mere at tale om. Her stod alligevel noget på spil; det gjaldt om at være elskværdig.

Han tog hende fortroligt ved armen, og de fordybede sig i et blødt sofahjørne.

»Ganske dygtig fyr, den Stendal, ikke sandt? Han går på med en vældig energi, men han er lidt stiv i halsen, hvad? Ser ikke til siderne; retlinjet energi. Ligner han ikke en stormbuk, synes De? De ved, disse gammeldags, lange og lige, der støder fremad, men næsten ikke er til at dreje, når de er i fart.« (Tænke sig, at man skal sidde her og rose den sjover! Men det er den eneste måde at gøre ham uskadelig på.) »En stormbuk, men ikke det, som man i vor kres kalder for et menneske, heller ikke hvad damerne kalder for en mand. Det har De nok lagt mærke til, frøken Julie; han ved slet ikke, hvad en ung pige er; han tror, at det er et insekt, man ikke kan bestemme. Fik han f. eks. noget som helst ud af Dem, da De nu talte sammen ude på verandaen?«

Levison ventede i stor spænding på hendes svar, men det var godt nok, da det kom; der var ikke foregået noget imellem dem.

»Hvor ved De, hvad vi talte om?«

»Hvorfor ved jeg alting? De talte for resten ikke om noget. For at han skulde ha begreb om, hvad der rører sig i Dem af spørsmål, der kræver hurtig besvarelse, frøken Julie — vel! det er der jo slet ikke tale om.«

»Jeg forstår Dem ikke,« hviskede hun frcm for sig, »men De forstår jo alting.«

»Hvis man spurte ham, hvad han tror, en ung pige drømmer om i vågne stunder, så vilde han svare: Pynt og baller og romaner, lidt vers, især af de dårligste, og pjank i al almindelighed. Dermed er han færdig med de unge piger.«

»Tror De?«

»Hade De måske indtryk af, at De interesserede ham? Men derfor kan De naturligvis godt omgås ham, det gør jo ikke så meget med den dannelse, han mangler, og så kan De gå og tale hver om sit, eller De kan få lov til at høre på, at han laver os sølle stakler til en eneste litterær plukfisk; men De må alligevel ikke glemme Deres venner, frøken Julie, for vi er dog altid mennesker; så meget blir der i alt fald tilbage af os, selv om hr. Stendal maler vore bøger på papirmøllen.«

»Jeg glemmer Dem heller ikke, men jeg synes nu godt om ham alligevel.«

»Han er også hel god, men han har den fikse ide, at vi skal smides ud af litteraturen; nå, herregud med det, men skal vi også jages ud af vore venners hjærter — —«

»Jeg forstår ikke alle de flertal, De bruger,« indvendte hun med et smil, der næsten ganske beroligede ham.

»Det vil sige i enkelttal, at jeg nødig vil miste min plads i Deres hjærte, men det går jo heller ikke så hårdt på?«

»Nej.«

»Og som sagt, de mislykkede bøger, man har lavet, det er jo det mindst vigtige af det, men veninder, der forstår en, og som man selv forstår — ikke sandt, vi ved jo nok, hvad vi mener?«

»Det gør vi vist nok. Stendal har heller ikke noget imod Dem personlig.«

Stendal igen, tænkte Levison og fnøs under sit smil, og man kan ikke få den fyr smidt ud, man

er nødt til at opta kampen med ham! »Han forstår vist mig lige så godt, som han forstår Dem. Så ser jeg Dem altså på Fredag aften, men De må ikke komme, hvis De har den ringeste mistanke.«

»Kære hr. Levison, jeg har ingen onde tanker om Dem.«

Levison rejste sig og gennemgik hende med øjnene.

»Tænke sig, at der er et menneske, som ikke vilde være i stand til at indse, hvor henrivende De er i dette øjeblik! Stakkels menneske, ikke sandt? Men han kan nu ikke være anderledes.«

Så gik han, men hun blev stående og så sig omkring, som om hun ikke kunde finde en gruppe at slutte sig til.

I næste stue mødte Levison Løndrups grinende hovedrysten.

»Lækker og nydelig,« sa han, »med denne nysgærrighed, denne satans lille nysgærrighed i de store øjne, det er den, der gør det af med en; sødheden har så mange, men denne uforfærdede bevidstløshed, der er lige ved at vågne, sanser i knop, bristefærdige, og så må en gammel krybbebider stå og gumle i træet, mens de unge plage får den gule havre! Ok, De Levison!« Løndrup tog ham under armen med et aldeles forelsket udtryk, »gid det snart måtte lykkes for Dem! Jeg glæder mig til at se hende, når hun er — —«

»Hvad nu?« sa Levison gnaven og trak armen til sig.

»To røde blodstrømme, der drives mod hin-

anden, og den gamle må nøjes med at tænke sig — tænke sig — —«

Løndrups Silen-ansigt skinnede; det så ud, som om han så nøgent.

»Nå, har De nu Deres erotiske — slagtilfælde igen — — skvadderhoved,« sluttede Levison i forsigtig afstand.

Løndrup gik ind til de kolde drikke. Der er sgu ikke noget ved ungdommen alligevel; de vil ikke længere betro deres glæder til en, de glor surt på en, når man vil være imellem dem, de interesserer sig ikke for ens historier, for det, de selv oplever, er jo langt varmere; ak ja, erindringen er alligevel en kold ting, det er varmere at se andres elskov end at huske sin egen. Men ungdommen vil ikke tillade, at den gamle får noget at høre og se af deres elskov; det er sgu ikke ens moralskhed, de er bange for, næ, man er ikke længere noget menneske, man er et tilkommende lig. Så snart ens elskovstid er ovre, så glor de unge på en, som om de vilde sige: »Hvad fanden, er du ikke død endnu!«

Løndrup gik, som sagt, ind til de kolde drikkevarer.

Det var det inderste af værelserne; dær samlede de tørstige og politikerne sig, og samtalen sydede hedt om det ny ministerium. Hvad skulde det blie til? spurte alvorlige mænd; hele udviklingen gik jo i stå på den måde. Gryden var nu skrabet lige til bunden, mente en medarbejder ved »Århundredet«, og hvor vilde kongen hente sine højremænd fra næste gang? »Å, det har såmænd ingen nød,« for-

sikrede en socialdemokrat, »den brønd, man øser dumhed og uduelighed af, den er uden bund.«

Løndrup sad og overvejede, hvad man fra et æstetisk eller humoristisk synspunkt kunde sige om ministeriet, og så faldt Stendals myndige røst ind:

»Man kan dog på en vis måde sige, at det går frem, for så vidt som det går tilbage, ti så må det jo engang ende med en forandring. Vi må dog være glade over, at dette ministerium er ringere end det foregående, for det er en fremgang i udsigten til et systemskifte. På samme måde, når det blir mørkere, ved man, at natten skrider frem, og at dagen altså nærmer sig; beholdt man det samme grå i lang tid, så kunde man frygte for, at solen var gået i stå. La dem bare arbejde sig nedad! Desbedre for os. Det er godt, det går tilbage. Når den syge ikke vil hente læge, da må man være glad over, at det tar en så dårlig vending med ham, at han blir nødt til at tilkalde hjælp.«

Løndrup stirrede i et øjebliks betagelse på den talende, som han stod dær, stærk i sit beherskede overmod. Han blev slået af, hvor klar og usammensat denne mand var, han var lettere at gennemskue end nogen anden; der var næsten ingen folder i ham, det hele var blankt og hårdt. Men hvordan anlægge en æstetisk-erotisk målestok på ham! Løndrup skønnede, at denne unge mand kendte lidet eller intet til fruentimmer, det var det, der ikke var til at forstå! Løndrup syntes, han mindedes noget om en ren intellektuel begejstring fra sine bedre dage, men det flygtede for ham som en ung kvindes skuldre fra rystende gammelmands-

hænder, og han så igen på Stendal med en vemodig følelse af at være gammel, ja mere end det: af en anden ånd, og alligevel var det, som om han kunde ha holdt af sådan et menneske, hvis han ikke hade været gammel; samme menneske vilde for øvrigt aldrig ha tålt hans venskab, vel sagtens.

»Bronsemennesket,« hviskede han til sin nabo.

Ordet kom ud, gjorde lykke og gik byen rundt, nåede til sidst også Stendal selv, men da hade Løndrup forlængst overvundet sit anfald af beundring. Alderdomssvækkelse i forbindelse med amontillado, forklarede han sine venner, hade alene skylden; han troede ikke på Stendal; det hade han aldrig gjort. »Han er snæver og selvklog, og når den smule krudt, der er i ham, er futtet af, så får Danmark i ham en anden Carl Ploug.«

STENDAL tænkte ikke på Julie for resten af aftenen, indtil det øjeblik kom, da han sa farvel; da indfandt der sig et fnug af misstemning i hans sind, han trykkede hendes hånd med en vis beregning, men han syntes ikke, at hun gengældte det videre. »Jeg mangler kvinder,« tænkte han, da han gik hjem, og den forestilling, at han følte savnet af noget, som han ikke hade lyst til at erhverve sig, den drejede rundt i ham som en skrue uden ende, indtil han faldt i søvn.

Der var et stærkt røre i hans sind, da han gik ud næste morgen. Alle hans nærver var følsomme efter en knap og urolig søvn og de udladede gårsdagens indtryk i en uophørlig række. Mest var det sin egen stemme, han hørte, ligesom en basunblæser ikke mærker synderlig meget til den øvrige del af orkestret. Og alvorlige mænds modsigelser lød derimellem, de kom godt indefra og viste, at hans ord var gået til bunds i tilhørerne. Og så var der alle disse vævede fyre, trådmenneskerne, som der ikke er noget at gøre ved, uldne i logikken og bævrende af følelsesfuldt flæsk, det er af dem, man skal lære hensyn og noblesse, jo, de uklare hoder kan sagtens være hensynsfulde, deres tanke-

gang er jo ikke mere sikker, end at den med lethed kan bøje uden om et sted, hvor der skal tages hensyn, og samme vej som den uklare går den halvvarme. Men den mand, der forstår at vide og ville, han går lige på, han kan ikke af elskværdighed få to og to til at blie fem, han er som den rette linje, der skær de linjer, den møder, og som ikke kan opgi sin natur og vise den hensynsfuldhed at blie krum på et eller andet sted.

Så er der den søde snak, at man angriber ideerne og ikke menneskene, som om de to ting kan adskilles. Dersom ens ide betyder noget, så er man eet med den, og når den hånes, gør det ondt i en selv. Mine ideer følger mig overalt, som huset følger sneglen, og der kan ikke skælnes mellem mine ideer og mig, Henrik Stendal. Jeg fører ikke nogen sådan separattilværelse.

Så kom der en anden erindring frem, og han følte sig mindre sejrrig. Han mindedes den hvide pigeskikkelse foran glasdøren, han genfølte den usikre bæven, der hade grebet ham, som om han pludselig stod i vand til halsen; der var gået vaklen i ham, han, som ellers greb så sikkert, var blevet famlende, og dær stod dette ganske ubetydelige, men alligevel irriterende problem: Hvad skulde han sige til hende? Hvordan skulde han være over for hende?

Mænd hade han altid forstået at behandle; dem, han ikke kunde gribe, mægtede han i det mindste at ramme; kvinder hade han også kendt, enkelte var selv kommet ham i møde, nogle få hade han opsøgt, og dem hade han ikke været ked

af at tale med, men aldrig var det blevet varmere, end at deres ligegyldighed var ham ligegyldig. Her var han imidlertid gledet af, over for denne lille pige, og det gnavede ham på et sart sted som et sandskorn i et øje. Han var pludselig blevet indtaet i hende, og det hade ikke giet ham nogen styrke i opfindsomheden, tvært imod, det hade ramt ham som en svækkelse. Det var noget nyt, og det var irriterende. Og han gjorde sig overdådige forestillinger om, hvad der kunde være i denne unge piges sjæl, hvor han ikke forstod at komme ind, og ikke forstod at færdes, selv om han kom derind. Pludselig var der altså en hel verden, som han stod udenfor! Han led ikke, at noget lukkede sig for ham, hverken mennesker eller problemer.

Jeg er forelsket, sa han til sig selv ærligt og redeligt.

Men ved siden af det var der en lille tvivl: Vilde han formå at vinde hende, og især: Selv om hun kunde holde af ham, vilde han så få det dybe greb i hendes sjæl, der var nødvendigt for ham? Levison forstod det øjensynligt, sammen med ham var hun fri og glad, Stendals nærværelse gjorde hende tvungen og ikke sig selv. Det at Levison forstod at omgås hende, beviste dog måske, at hun ikke var nogen anden værd end ham. Det skulde undersøges, og dermed skulde det spørsmål lægges til side foreløbig.

Under disse betragtninger nåede han frøken Olsens pigeskole, hvor han hade seks timer om ugen, det var alt, hvad han hade beholdt af sine

oprindelige seks og tredve, de virkede så forfriskende på ham, dem vilde han ikke gærne opgi. Alligevel kunde han nær ha mistet dem engang. Nede i entréen hang næmlig et stykke pap, hvorpå der udtrykkelig stod med store bogstaver: Jeg og mit hus vi ville tjene Herren. Nu var Stendal ganske vist fritænker og redaktør af et betænkeligt blad, men det, der vakte betænkeligheder hos bestyrerinden, var dog noget andet, næmlig en beskrivelse, han engang hade giet af englene. En af de store piger spurte næmlig, hvad hr. Stendal mente om englene, og dertil svarede han følgende: Englene er en dyreklasse, der har udviklet sig jævnsides med menneskene, hvem de står nær i åndsævner og afstamning, men de er ejendommelige derved, at de har erhværvet sig flyveævne. Deres vinger er ikke fjærklædte — så måtte de jo ha fjær over hele kroppen og sandsynligvis tillige være æglæggende — men de er forsynede med en flyvehud. Selvfølgelig har de ikke både vinger og arme, da intet hvirveldyr kan ha seks lemmer; men deres fingre er frie og kan bruges som griberedskaber. Det er klart, at deres krop ikke kan ha samme form som vor, den er mere sammentrængt, og fødderne kortere og tyndere. De er pattedyr og føder levende unger; deres reder bygger de på ensomme og utilgængelige klippetinder. Ligesom deres legeme er lettere, og deres bevægelser hurtigere, end tilfældet er hos os, sådan er deres intelligens også vor overlegen, og det er et stort held for os, at de er så sjældne, for vi vilde sikkert

ikke kunne stå os imod dem i kampen for tilværelsen.

Dette stykke zoologi vakte megen munterhed rundt omkring i hjemmene, og da det rygtedes, at bestyrerinden derefter vilde afskedige hr. Stendal, gjorde de store piger oprør, støttede af forældrene, og truede med at forlade skolen, og da Stendal var en dygtig lærer, slog bestyrerinden sig til ro, trøstede sig med de gode eksamensresultater, beholdt ham og lod også papstykket med skriftstedet blie hængende.

Stendal syntes, at disse timer betød noget for ham. Han stod jo dær mellem lærerinder og to cand. theol.'er som en protest mod snærperi, og med interesse hade han iagttaet sin indvirkning på pigebørnene. Værst var det, da han i sin tid i næstældste klasse, hos de femten-sejstenårige, begyndte med mennesket. Da kunde han under eksaminasjonen genhøre den forrige lærerindes undervisning på de svar, han fik, og mange ting var man åbenbart vant til at luske uden om i fordægtig tavshed, hvorved de unge hade fået en tydelig forestilling om det menneskelige legemes uanstændighed. Han mærkede på den stilhed, der lejlighedsvis indtrådte, at for eksempel ordet »lår« ikke før hade været udtalt i den klasse, og kun et mindretal af eleverne kunde overhovedet udtale det på en naturlig måde. Senere blev det igen galt, da han kom til at tale om navlens betydning i anledning af kloakdyrene, der ikke har navlestræng; der rødmedes og skjultes ansigter, og han måtte gøre dem opmærksomme paa, at snærperi jo nu

er gået af moden, hvilket de også måtte vide hjemmefra, hvor de vist ofte hørte den slags ord, som de her skammede sig ved, og han tænkte ved sig selv, at denne slags ungdom vist vilde blie de ivrigste læsere af sovekammerlitteratur. Hans bemærkning virkede som en frigørelse, al unødig undseelse forsvandt meget hurtigt, og snart overraskedes han selv af pigebørnenes frimodighed, det hele snærperi var rent kunstigt, og kun udviklet til skolebrug.

Men hans egenlige interesse ved undervisningen var rent menneskelig. De glade, unge ansigter virkede forfriskende på ham, og jo mere han nærmede sig tredverne, des mere velkomne blev disse timer for ham, nu da tilværelsen begyndte at falde ham lidt tør. Han var ellers ingen virtuos i tale med unge damer, men her var det noget helt andet; efter eksaminasjonen begyndte der samtaler med et mere personligt præg, selv om man væsenlig holdt sig til naturhistorien, og efter endt skoletid forekom det ham altid, som om han hade fået den del af menneske-poesi, som han hade brug for.

Ja, indtil i dag. For da undervisningen begyndte, kom tanken om Julie igen; der var nogle, der nok kunde minde om hende, og han greb sig i at betragte dem så indtrængende, at han glemte naturhistorien; en af dem syntes endogså at forstå hans blik, og hun svarede ham med et smil, som fik ham til at huske på sig selv.

Dette her er for galt, tænkte han, da han kom hjem; lad os så hellere udtale os i anledning af

den litterære strid, det kan måske hjælpe mod ubetimelige rørelser.

Og da han hade præluderet en halv times tid over forskellige små temaer, kom endelig den rigtige ånd over ham:

Pryglerne og de pryglede hader jeg ligeligt!

Disse to giftløse slanger måtte for os andre gærne opæde hinanden, men de har næsten intet gab, og i deres næsten intet gab har de slet ingen tænder.

Dær står en flok digtere, der ikke har kraft til at være oprørske, ikke djævelsk vid nok til at kunne forarge, ikke glødende sanselighed nok til at forføre; ingen medrivende energi findes i deres flove digterslabberas, ikke engang en nogenlunde uudholdelig stank i deres bærme, og mod disse uskadelige spinkelister rejser sig i sløj harme en skare modstandere, som er dem værdige, og disses protester skal forestille maksimum af moderne dansk harme. Deres vrede er en kold dyndvulkan, den syder ikke, den koger ikke over og stænker skoldende hen paa dem, som den gælder.

Sikke to lejre: Ingen synd på den ene side, ingen fynd på den anden side!

Hør, I moralister! I skulde ikke nøjes med at daske i jere forskellige slags prækestole, i og uden for kirker; hvad fornøjelse har I af at bringe gamle damer et skridt nærmere hen til den apopleksi, der venter dem? Hvorfor er der ikke så megen kraft i jer, at en mand kan holde ud at høre jer? I skulde ganske anderledes drive jere vredes kiler ned mellem menneskene, så at de

usle gevaltigt skiltes fra de gode. I stedet for ser man en støvsky af talerspyt udgå fra jer side som svar på den jammerlige, fjantede vind af blaseret grin fra den anden side.

Hvem skal man især ynkes over? Hvem tør man påstå er mest væmmelig?

Dær står nu denne skov af erotiske paddehatte. De skyder op om natten, disse svampe, ja netop om natten; de næres af mistænkelige sovekammerdufte, trives i et mudder af grå farver, natblege er de, eller sminkede, de er født rådne, de hader solen, og de skyr frisk luft som pesten — de lokker just ikke nogen utilstoppet næse, men på den anden side dær er luften tyk af moralske uddunstninger, og det er heller ikke morsomt at udsætte sine næseboer for dem.

De to hære slår telte op og toner flag. På den ene side hvide telte, af brugte lagener, og se: en særk hejses som banner, ti under særkens tegn strider de gæve Erosses forkæmpere. Da deres mest udmærkede mand lå i sin vugge, så han en særk (med et fruentimmer i) komme dalende ned fra himlen, og der lød en røst, som sa: Under dette tegn skal du sejre! Røsten fik ret, nu har han sejret nok, væk med ham! Bersærker kan man ikke kalde disse herrer, men barsærker kan man kalde dem, og fra nu af bør deres litterære kendingsnavn være: Barsærkerne.

Hos modstanderne er farven sort; deres telte er oppustede præstekjoler, garnerede med gammeljomfrukyser, og deres fane er ligesådan en særk, en messesærk.

Frisind! skriger de dær.

Moral! skriger de andre.

Men myndig mands ord er nu blevet sjældent her i landet. De stærke mænd har stukket næverne i lommen og er gået bort; de kan ikke udholde de svedende moralister, heller ikke barsærkernes æstetiske udtømmelser. Se, alt pjattet er blevet tilbage, pjat slås med pjat, og hvad skal man vælge? Det miksede, moralsk-religiøse pjat? Eller det blakkede, frisindede pjat? Og I barsærker, I glæder jer til, at I skulde være forargelige! Fordi næmlig nykonfirmerede piger og gamle jomfruer — så vel som disses talsmænd — forarges over at læse jer. Dermed er jer ærgærrigheds lille fingerbøl fyldt til randen! I burde jo være som en stram dosis salmiakspiritus; i stedet for er I kun at sammenligne med en nonnefjært.

Men forarge mænd det kan I dyndtorsk ikke, hverken I eller jere endnu mindre — ak gud, endnu mindre! — følgesvende og medtorsk, allermindst i de sidste tider, da I ikke har andet at servere end jere rent udkogte og udsugede torskehoder.

Glade er de sorte, for de ved, hvorfra forfaldet kommer.

Vi kan ikke gøre for det, siger de, vi gør alt, hvad vi kan; fordærvelsen kommer fra dem derovre, vantroen, lunkenheden, alting kommer fra dem.

I præster kan sagtens være glade; I har ingen skyld, I gløder af iver og kraft, I skulde nok ha ført det nu forvildede folk til tro og sædelighed, hvis de umoralske digtere ikke hade været.

Og dem vil I nu ha væk — I må jo være gale! Sæt, at I fik dem væk, allesammen, og at hele litteraturen blev lørdagsmad: sød suppe og pandekager, og tænk så, om vantro og usædelighed alligevel florerede! Hvem vilde I så lægge skylden på? Menigheden kunde gærne få i sinde at kigge ind mellem jer for at se, om ikke dær skulde være noget i vejen, nej, vær I glade over, at I har jere syndebukke!

Men I ler ved jer selv. I forstår altid at finde forførerne uden for jer egen kres. Vel, så vil jeg sige jer en anden ting. Det gør et utilstrækkeligt indtryk på jere trofaste, det gør et dårligt indtryk på de udenforstående, og det gør slet intet indtryk på dem, I vil til livs, at I skælder så tarveligt ud, så sløjt og saftløst.

Vrede er en dejlig le at meje sine fjender ned med, oprørthed er en henrivende kølle at knuse modstandere med, men leen skal være skarp, I sorte mænd, køllen skal være massiv, elskelige moralister! Den, der væbner sig med leen, la ham vel passe på, at han har den hvas og forstår at bruge den, ellers griner de andre karle ad ham. Den, der vil svinge køllen, han må ikke glemme at skaffe sig den af kærneeg, jærnbeslået, og heller ikke tør han undlade at ha de fornødne herkulesmuskler, ellers blir han hånet af de stærke mænd.

Jer smiler menigheden ad; selv de dydige trækker på skuldrene ad jer, for jer le bider ikke, og jer kølle — gå hellere hjem og bank madrasser med den!

Jeg vil ikke ha mer med nogen af jer at gøre,

jeg føler bare den allerhjærteligste medlidenhed med denne tynde tevandsfrækhed og den vamle kagekoneæstetik; jeg får ondt af at høre på disse skældsord, der ligesom gamle skråer har fået al saften tygget ud, jeg ækles ved den osende indignasjon og ved disse forslidte halmviske, der skal forestille tugtens ris; jeg ærgrer mig, moralister, over det flove gammelmandsspyt, der efter jert naragtige sigende skal agere skarp lud til de skurvede hoder, jeg ynkes og væmmes over de sølle spark i de sølle slapmåse.

Den solfirkant, der faldt ind i Stendals værelse, blev skæv og smal, imens han skrev, den gled som et bredt bændel over hans stoleryg, hans skulder og albu, fik hans hvide øjenvipper til at sitre og gik som en gylden hagerem ned under hans rødlige skæg; så lavede den en orangefarvet stribe over papiret og gled indskrumpet hen på skrivetøjet, hvor den splintredes i en eksplosjon af farver på det slebne blækhus, derpå svandt den ind til en ujævn tråd og slukkedes så.

Endnu nogen tid rasede pennen hen over papiret, så ivrigt, at den engang imellem trådte igennem og sparkede blæk om sig til alle sider. Stendal var kommet i fart, og så blev han altid optimist og mente, at han nok skulde få de fleste med sig; jo mere han skrev, des mere glemte han den store geleagtige klump, som de flestes ligegyldighed udgør, ti en pen er et farligt køretøj at sætte sig op på, den river een mere

dumdristigt af sted end en karet, der er forspændt med utilkørte hingste. Og derfor endte han i et lyst syn på det hele:

Den tid vil snart komme, da vi ikke længere gider set al denne litterære hasji og anden let-tyggelig mad, der er god til tandløse gummer og til maver, der fungerer i en tilstand af jævn halv-diarre; for så dybt er vi sunket i dekadensen, at vi ikke kan fordøje andet. Men der vil komme kraftigere tider, for kraften varer længst. Det er gået publikum, som det gik Jeppe på bjærget: de har blandet sød mjød i den sure rinskvin, og der er hallunker nok, der skænker sødt; men nu kan vi tåle den rene most igen, og det sødes skænkere skal snart se sig overflødige. Slapsvansernes to karakteristiske sygdomme, melankoli og mavepine, der engang truede med at ta livet af os alle, skal snart blie sjældne i landet.

Så la han pennen ned og gik sig en glad tur. Med bevidstheden om at ha udrettet noget følte han sig bredere end andre mennesker; han syntes, at han måtte fylde mere i landet, og at han hade ret til at ta større plads op på fortovet end de fleste. Ubetænksomt knejsende gik han, langskridtet og med hensynsløse stokkesvingninger, og han afgav rigeligt og kærkomment materiale til dem, der beskæftigede sig med hans overmod. Sveden kom frem på panden, og hatten måtte længere bag i nakken, end den bedre klasse bruger det i København; det meste af energien var skrevet ud af ham, nu skulde resten gås ud bagefter.

»Godaften, hr. Stendal, hvad er det for geniale tanker, De er ved at klemme ud af Deres stok?«

Fru Hassings oprømte ansigt stod for ham. »For det er vist i den knippel, at De henter Deres inspirasjon«, tilføjede hun, da han stansede og så medgørlig ud.

»Ja,« sa han og klappede den, åbenhjærtig i sin arbejdsglæde, »men for i dag har jeg trukket ekstrakt nok ud af den.«

Hun slugte begærligt hans blik; det var fuldt af lystigt overmod, og denne gang så han på hende uden nogen uvilje eller foragt; han lignede en glad enevoldshersker, og der var i hans mine intet af det, der aftenen før hade holdt hende på afstand. Hun stirrede på ham, så længe hun kunde, men det blev hende, der til sidst måtte slå øjnene ned; han tænkte knapt over, at han så på hende. Hun rødmede og bøjede hodet; Levison vilde ikke ha genkendt hende.

Her er endelig et lykkeligt menneske, tænkte hun og satte en fod frem i den retning, som han hade været ved at gå, og så fulgtes de ad.

»Så er der vist ikke meget igen af dem, De har haft fat i,« bemærkede hun og så op, men mødte kun hans profil.

Han udviklede uden forbehold sine sidste ideer — det var morsommere at tænke højt, og hun iagttog ham i tavshed.

Han er lykkelig, tænkte hun, endnu grebet af hans blik, og han er hverken kold eller rå —

»Om forladelse!« Hun var så forvirret, at hun gik usikkert og stødte sammen med ham.

»Det er mig, der går så ujævnt,« forklarede han og så ned på hende og mødte et ansigt, der i et nu rev ham ud af hans æmne. Hun holdt igen fast på hans blik, og med en vis spænding, så hun glemte at trække været; denne gang så han bevidst på hende, det følte hun, og hans ansigtsudtryk forandredes, blev sammentrukket og agtpågivende, men heller ikke denne gang kunde hun holde ud, hun måtte ta øjnene hjem, og så huskede hun at trække været, langt og dybt, for der var imidlertid blevet brug for megen luft.

»Sådan må hun ha set ud som ung pige,« tænkte han, mærkværdigt til mode.

»De ser så strålende ud,« mumlede hun, »man skulde tro, at der endelig var hændet Dem noget meget lykkeligt.«

»Se så! Nu er vi ved Deres eneste forklaring på alting: når en mand ser glad ud, så skyldes det et kvindfolk.« Nu faldt det ham også ind, at de fulgtes ad, og han stod stille, for at hun skulde sige farvel.

»Nu gik solen ned,« sa hun med en så naiv bedrøvelse, at han måtte le, og hun fik ham igen med til en langsom slentren ad den indre by til. Han tålte netop hendes selskab, det mærkede hun nok, og han hade bare glemt, hvem hun var, indtil hun nu røbede sig. Hun opdagede, at hun var blevet ydmyg, ellers vilde hun ikke ha påtvunget sig sådan, og bevidstheden derom pinte hende ikke — hvad var han dog for et menneske! Og hun følte sig ganske våbenløs over for ham, hendes skønhed, intelligens og spydighed, alt var ham

ligegyldigt, hun var så afvæbnet, af hun ikke kunde finde på andet end at være fuldstændig oprigtig.

»De skal ikke bryde Dem om, hvad jeg siger, hr. Stendal,« sa hun, »jeg kender jo ikke andet, end hvad jeg har hørt i min kres.«

»Det er en ny snak, fru Hassing. Skal De nu til at svigte Deres venner og blie overløber?«

»Det er ikke mine venner længere,« svarede hun hæftigt.

»Se se; denne omvendelse er kommet fuldstændig bag på Dem. Og hvem vil nu ha Dem i omvendt tilstand? Moralisterne og de andre præster? Eller vil De bare ud på den vilde mark, hvor der ingen fælles overbevisninger dyrkes, men kun gror enkeltmandsmeninger?«

»Hr. Stendal!« — Hun hade fornæmmelsen af, at hun lukkede øjnene og sprang ud. »Dem, som De kalder mine venner, kan jeg ikke mere tåle at se; de er blevet hæslige og døsige i mine øjne som et tællelys i solskin. De er den eneste mand, jeg kender, den eneste, der har meninger — ja, jeg ved godt, at det kun er lidt over fire og tyve timer siden, vi så hinanden første gang. Alle mænd i vor kres ligner hverandre, enten de så er ironikere eller alvorsmænd, bunden er den samme: der er ingen. Hør, hr. Stendal, da De talte igår, stænkede Deres ord som svovlsyre hen på disse mænd, og straks blev der et rustent sted på den blanke overflade. De mænd, der blev dyppede i Deres ord, opløstes i slakker som uædelt metal i syre. De må gærne foragte mig, men De skal indrømme mig, at jeg forstår at sætte Dem over alle andre.

Jeg drømte om Dem i nat; vent med at håne mig til bagefter! De var en stormflod, der skyllede hen over landet, og da alting var blevet roligt igen, da så jeg de andre mænd — som vi bægge foragter — flyde oven på vandet, men det var ikke mænd længere, det var mudret vandfråde, døde fisk og knækkede siv!«

Stendal gik nogle skridt uden at svare. Det var jo som at stikke hodet ind i et damprum, hvor den skoldende em straks tog været fra en. Hun trumfede rigtignok sin beundring af lige i ens ansigt! Men så faldt det ham ind at anlægge hendes egen forklaring på hende selv: Hun var ganske simpelt forelsket og talte altså i et slags delèrium; det hed sig om hende, at når hun var forelsket, var der altid flere gode kapitler i den bog, hun så skrev; måske han kunde gi anledning til et par gode kapitler!

»Jeg kan ikke dele Deres begejstrings bersærkergang frue,« svarede han med en noget kunstig kulde, »det hele var kun en eksplosjon, og når røgen fra Deres beundring er trukket bort, så vil De ha det samme syn på tingene som før eksplosjonen. Dermed vil jeg sige Dem farvel.«

Fru Hassing var blevet bleg. »Farvel,« sa hun og rakte ham hånden. Den lå ganske slapt i hans, så han uvilkårlig trykkede den for at få liv i den, men hun gengældte ikke trykket, så ikke på ham og ventede tålmodig, til han slap hendes hånd; da vendte hun hurtig om og gik.

Han stod og så efter hende. Unødig megen udstilling af foragt, tænkte han og gik hjem, mis-

fornøjet med sig selv. Det fortjente hun måske dog ikke.

Hade jeg virkelig fortjent det? tænkte fru Hassing på sin side. Ja, han må jo tro, at den slags omslag er almindelige hos mig. Og hendes stemning, der var på grænsen af harme, gik over i ydmyghed. Men ikke over for andre: I det selskab, hvor hun var indbudt den aften, forstod ingen af hendes venner at finde sammenhængen mellem hendes luner, og den fyrretyveårige pebersvend, der for adspredelsens skyld gjorde sin elegante kur til hende med lige så megen færdighed som sindsro, han blev samme aften forsigtig, ti der var en virkningsfuld skiften mellem koldt og hedt i hendes væsen, som han ikke vidste sig sikker imod og heller ikke var vant til. Også andre mænd måtte indrømme, at fru Hassing var blevet farligere end nogen sinde, men tillige en hel del mere stolt.

Hun sov ikke den nat, hun følte hans foragt hele tiden, hun vred sig under den som en orm, man har sat en stok på, og den var ikke til at vride sig bort fra. Alt, hvad hun kunde byde, var ham i samme grad ligegyldigt! Hun var ikke smuk i hans øjne, hun var ikke kvinde, hun var ikke engang et menneske.

Hun tog sit bad uden glæde næste morgen, hun klædte sig på i hast uden at skænke sine udmærket bevarede former et venligt blik.

Da hun samme formiddag stod foran en butik, kom Stendal hen til hende, stansede og gjorde nogle lystige bemærkninger om ingenting; derefter

hilste han pludselig og gik sin vej, inden hun hade fået sagt noget.

Hun stirrede langvejs efter ham. Denne huldsalighed hade hun ikke tiltroet bronsemennesket.

Næste dag mødtes de tilfældigt på Langelinje og fik sig en samtale på et par timer.

STENDAL kom på visit hos dr. Hauberg næste Fredag eftermiddag. Han var noget forplumret til mode og trængte til klarhed. Fru Hassings beundring hade som en vild strøm skudt sig ind i hans mere fredeligt henrislende forelskelse i Julie Hauberg, og nu måtte han se den unge pige igen for at blie klog på sig selv. Ikke fordi fru Hassing var noget problem, hende var han klar over, og hun kunde ikke blie mere tiltrækkende for ham, end hun allerede var. Han var ikke uvant med kvinders beundring; hvis den i det hele taet var til at holde ud, så kunde man nyde den som dessert; den er sød og glider behageligt ned, men den fylder ikke noget, og den smager kun, når den kommer imellem mænds solidere anerkendelse; ganske alene virker den kvalmende. Nej, han følte sig ikke smigret af fru Hassing, men der var noget retlinjet i hendes forpustede åbenhjærtighed, som han ikke fuldstændigt kunde lukke sig imod. Hun gik af i eet sæt som en fjer, der ikke kan stå på halv. Når der gik ild i hende, var hun som en antændt bunke fyrværkeri, ingen kunde forudse, hvornår en raket fnøs ham ind i synet, hvornår en sværmer hvæsede om hans ører, eller en bombe

fik ham til at lukke øjnene. Hun fulgte unægtelig den korteste vej mellem to punkter; hendes hjærte var måske nok en røverkule, eller i alt fald en kule med et broget selskab i, men hun slog den op på vid gab. Han kunde ikke lære hende nøjere at kende nu; for så vidt var han færdig med hende, og det tilfredstillede ham; hun var ikke gådefuld. Hendes fortrolighed var rigelig og hade mange kanaler at komme ud ad; hun var som et uroligt, slet inddæmmet vand: det pibler ud overalt; når man har stanset det eet sted, kommer der lige så meget ud et andet sted, man kan ikke overkomme at stoppe alle udgydelseshullerne, de afløser hverandre, det rinder altid, snart her, snart dær.

Men samtidig med, at han med sykologisk tilfredsstillelse gennemgik sit kendskab til fru Hassing, indfandt der sig hos ham en stigende misstemning, som han først forstod, da han lukkede en havelåge op: dær ligger doktorens villa, dær går hans datter, hvad skal jeg sige til hende? Han stod igen i vand til halsen; der var noget, der løftede al kraft og sikkerhed ovenud af ham.

Julie var i færd med at vande blomster på verandaen. Hun hade netop ønsket, han vilde komme i dag, så kunde hun jo spørge ham om noget; hun var lige ved at gå ham i møde, men så faldt det hende ind, at det vist var heldigere, at la ham gå hele vejen; hun vendte ryggen til og vandede videre.

Goddag, nej doktoren var ikke hjemme, men det var for resten godt, han kom; vilde han ikke se lidt på den blomst?

Hun holdt den hen til ham; han så på hånden, på armen, der stak frem af det halvlange ærme, og på hendes ansigt med de rolige, svale øjne, og så indrømmede han, at han ikke var gartner, men hvad han som botaniker formodede, skulde han gærne meddele —

Hvad udtrykte de øjne egenlig? Spejlblank ro, en sjæl uden en krusning, måske, men de var ham i alt fald for stærke, han så ned på blomsten og prøvede at samle sine tanker på et andet sted.

Hun interesserede sig vel ellers ikke for botanik? For man skulde først studere de sunde eksemplarer, det vil sige de vilde, inden man kunde forstå alle kulturplanternes abnormiteter. Prydblomsterne var i planteriget omtrent det samme som virtuoser — eller snarere idioter — mellem normale mennesker; de hade mistet de fleste af deres ævner til at klare sig i kampen for tilværelsen for at få en enkelt egenskab udviklet; hvis de blev overladt til sig selv, vilde de snart forgå eller forkrøbles. En blomst som den dær, var botanisk set lige så hæslig som en åndssvags hjærne. Nå, det morede hende vel ikke, men nu vidste hun, hvordan han tog sig ud som lærer.

Hun udbad sig alligevel noget mere botanik, og samtidig erindrede hun en bemærkning af Levison: Når en dame rækker een noget, så er det for at man skal lægge mærke til hendes hånd. Det lod til, at Stendal hade samme opfattelse.

Julie Hauberg var dengang tyve år. Siden moerens død hade hun tilbragt somrene hos familien omkring i provinsen, og vinteren på villaen

tæt ved byen, men i de to sidste år hade doktoren begyndt at føre et mere selskabeligt liv, og Julie gjorde bekendtskab med adskillige omtalte personligheder, hvoraf de fleste dog kun var til liden glæde for hende; Løndrups drøjheder skræmmede hende bort, og fru Hassings fortrolige afsløringer var hende for stærke; kun Levison var det snart lykkedes at vinde hendes fortrolighed, han forstod at mildne de samtaleæmner, der tit forskrækkede hende ved bordet, han lærte hende at fatte bedre tanker om Løndrup, og i mørkningen forklarede han fru Hassing for hende, så indtrængende, at hun var taknæmlig for mørket, men også for Levison selv, ti det var ikke alene fru Hassing, han forstod, han anede hendes egne hemmeligt spirende ideer så nøje, at hun blev både ængstelig og glad over det, og hun kunde betro ham ting, som hun aldrig hade tænkt sig muligheden af, at hun kunde sige til noget menneske. Det gjorde ikke deres venskab kedeligt, at han forstod at drille hende på en ejendommelig nærvepirrende måde, så hun både blev højlig fornærmet og lysten efter at få mere, og helt pikant blev forholdet ved den mistillid, han stadig indgød hende, for de jævne, forstandige mennesker ovre i Jylland hade ikke forgæves talt om moderne litteratur og moral, og når Levison hånede moralisterne, eller Løndrup druknede dem i mere grin end vid, så måtte hun dog sige sig selv, at hverken sagfører Vium eller bankdirektør Hauberg var indskrænkede eller latterlige, men de var ikke så elskværdige som Levison; der var så mange virkelig vigtige ting, som de

hyssede eller smilede ad; Levison hyssede ikke ad noget, og når han smilede ad hendes ideer, så var det bare for at drille. Han var forlængst på det rene med, at hun skulde blie hans kone engang, og så forelsket var han blevet, at han måtte holde fast på en ældre forbindelse, for at han ikke ved ilsind skulde ødelægge udviklingen. Julie hade været en ligefrem opdagelse for ham; det idylliske, usammensatte naturbarn, som han møjsommelig hade konstrueret ved at ta modsætninigen til de kvinder, han kendte, og som hade indbragt ham masser af ros fra hans læserinder, der heller ikke selv var naturbørn, det fandt han i hende, syntes han. Hun lo næsten aldrig, men der var et smil udbredt over hele hendes ansigt; hendes væsen var jævnt og ensformigt, altid præget af den samme stille glæde, det hele var en sindsligevægt, som der endnu ikke var blevet rørt ved. Han morede sig over hendes naive uforfærdethed, som han snart fik på gled, og han forstod godt at vurdere, at hendes dristige udtalelser kun gengav andre menneskers ord og ikke hade noget med selvoplevelse at gøre, skønt det var ham vanskeligt at forestille sig en ung pige så uberørt. Sådan var hun i begyndelsen af deres bekendtskab, men han tog sig for at vække hende, og han mærkede snart, hvordan hendes ord i deres dristige mørkningssamtaler fik en mere personlig klang i stedet for den fremmede efterklang, hun blev mindre teoretisk. Han med de fine, trænerede sanser mærkede, hvordan hendes hoved kom en fortrolig grad nærmere i en sofakrog, og han vidste det var ikke tilfældigt, at hendes

skulder berørte hans, når samtalen var blevet varm, selv om der måske var lidt snæver plads. Så blev hendes væsen også ujævnt; der blev større differens mellem hendes smil og hendes alvor, han observerede med henrykkelse hendes spirende koketteri: en smukt anbragt hånd eller et stykke fod i særlig fristende indramning, og når hun udviste eksempler på list og forstillelse, som han mere end nogen anden hade vakt i hende, da opførte han det uden betænkning mellem sine indtægter. Når han sådan hade nydt den kultiverede, unge dame, så kunde det undertiden more ham at kalde den første Julie frem, bachfischen, der lod sig drille vred eller tale op til det naive, der kaldes begejstring, der jo overhodet kun må findes hos meget unge og meget smukke damer, hvis den ikke skal blie latterlig.

Det var en festtid for ham, og skønt det lå over hans fikse ævner at skildre eller til bunds forstå det drama, som begyndte i denne halv bevidstløse sjæl, så nød han det dog som noget af det mest udsøgte, der var hændet ham, og for en gangs skyld fik han en smule mistillid til sit eget talent, ti hans ingénu i »Hjærtets Fred« kunde ikke måle sig med virkeligheden, undtagen i een ting, ti mens ingénu'en — som så mange andre fine og dristige unge bog-piger — brændte efter at få lov til at hengi sig, så var Julie snarest kold; der var aldrig i hendes øjne denne dånende opløsning af blikket, der for en erfaren mand ikke behøver nogen forklarende tekst, og han turde endnu

ikke tillade sig berøringer af mere end mildeste grad.

Hun vidste næppe selv bedre besked med, hvad der foregik i hendes halvmørke sjæl. At det var ham, der først hade antydet, at hun var forelsket i ham, det vidste hun ikke, men ved den lejlighed var det ganske vist faldet hende ind, at hun vistnok var forelsket. Nu skulde hun ud til ham i dag, det var lidt underligt, men hun vilde på en fin måde tilliste sig Stendals mening om sagen, og han vilde fordømme det, ubetinget, med udråbstegn efter! Hun vilde nu gå alligevel, fordi der var det løfte, men Levison skulde ikke få megen glæde af hende.

Der blev gennemgået ikke så lidt botanik på doktorens veranda, og Julie spekulerede på, hvordan de nu skulde komme over til det andet, for det var jo ikke botanikken, det kom an på. Så fandt hun på at vise ham, hvordan haven så ud om dagen. Samtalen tyndedes ud til småbemærkninger; Stendal følte sådan et velvære ved hendes selskab, at han blev fåmælt; hun troede, han kedede sig, og blev ærgerlig; hun forstod ikke, at den tilfredsstillelse, han fandt i at tale om ingenting, netop var et udtryk for hans glæde over at gå ved siden af hende. Levison var ikke sådan; når man var sammen med ham, blev det altid til en debat eller et drilleri; han gik aldrig tavs ved siden af en, skønt de kendte hinanden så godt. Så begyndte hun en almindelig drøftelse af godt og ondt; han gik med til det, fordi det var hende, og de blev straks uenige, især da hun gav samtalen en

mere bestemt retning ved at fremdrage københavnske forhold.

»De må huske på, at omgangstonen er temmelig fri her i København,« indvendte hun.

»Ved jeg måske ikke det? Synes De, jeg er fra Æbeltoft?«

»De er vist ikke særlig københavner. For eksempel at en ung pige besøger en mand ganske alene, det er ikke så sjældent.«

»Det er godt, jeg har Dem til at underrette mig om det.«

»Der var selvfølgelig ikke nogen, der turde komme og besøge Dem,« sa hun med overbevisning.

»Jeg er stadigvæk det udenlandske dyr i Deres opfattelse. Nå?«

»Ja, synes De sådan et besøg er umoralsk?«

»Det er nu til ære for mig, De anvender det ord. Det hører hjemme i mit sprog, mener De. Tal De kun Deres eget modersmål!«

»Vil De ikke nok svare mig, hr. Stendal?«

Skal jeg sige til hende, at hun har lyst til at besøge en, altså Levison, men ikke rigtig tør — jeg har ikke mod til det, tænkte han bittert. »Det er da et held, frøken, at De har truffet en moralkyndig mand! Jeg skal måske være Deres konsulent i etiske spørsmål.«

Hun svarede ikke, men gik hen og satte sig på en bænk.

»Blev De nu fornærmet?« — Skal jeg måske tillade hende at besøge Levison, eller forbyde det? Når hun nu er sådan! Skal vi gå hjem og se, hvad

vi kan gøre for at blie forelsket i fru Hassing, og helst lidt snart! — »Nå, De blev altså fornærmet. Ja, ja.«

»Jeg troede, De var en alvorlig mand, hr. Stendal, og at De svarede på et alvorligt spørsmål.«

»Vel! Jeg må så erklære mig inkompetent til at afgøre dette spørsmål. Hvad ondt er der i, at De taler med en mand, at han sidder tæt ved Dem, at han bøjer sig over Dem, hvisker til Dem, rører ved Dem, tar Dem om livet, kysser Dem? Hvor begynder det onde? Eller er der noget ondt? Gør det noget, der kommer en regndråbe på Deres nye hat? Men hvis der kommer tusende, så er den ødelagt. Hvor mange regndråber skal der til, førend det gør noget? Der er mænd, der forstår at røre ved en ung pige — ganske uskyldigt — på så mange forskellige måder — — men jeg er bange for, at jeg blir rå —«

»Bli kun ved.«

»— At de alligevel ved deres småbevægelser rager blufærdigheden ud af hende. De kan ikke ta en stor glød ud af kakkelovnen med fingrene uden at brænde Dem, men en behændig mand kan skaffe den ud med hundrede små skub, hele gløden, og uden at brænde fingrene. Sådan går det med blufærdigheden, den kan hentes ud — altsammen! — med mange små, snilde ord, der enkeltvis er uskyldige, og man mærker slet ikke, den flytter sig, så langsomt går det; skulde det gøres på een gang, blev det råt, og manden vilde sikkert brænde fingrene, hvis det var på Dem for eksempel. Kan De se, jeg er rå? Det siger jeg for at rose mig.

Men der er andre, der er finere; de gør også finere arbejde end jeg, og ingen kan påvise, at det er råt.«

»Vil De ikke nævne mig sådan en anden?«

»Kommer ikke mig ved, frøken. Jeg kan ikke være Deres konsulent med hensyn til valget af omgang.«

Han foragter mig, tænkte hun.

»Deres far kommer nok ikke. Så vil jeg sige farvel; jeg træffer ham nok en anden gang. Hvad jeg nu har sagt Dem, skal De ikke bryde Dem om; der er naturligvis heller ingen fare for, at De gør det. Det var jo også kun noget sludder, og det kan De allerbedst overbevise Dem om ved at fortælle det hele til hr. Levison; i hans Selskab vil det naragtige i mine ideer træde særlig tydeligt frem. Farvel frøken, vil De hilse Deres hr. far?«

Jeg er godt ramt, tænkte han, da han gik tilbage til stasjonen, jeg er jo fuldstændig ude af mig selv. Det er noget nyt. Nu går hun hen til Levison, det er dog altså første gang, siden hun hade skrupler. Dem skulde jeg hjælpe hende af med, jeg har jo nogen autoritet på det moralske område, og jeg er et rart menneske, jeg vilde nok sige, at det gjorde ikke noget. Og så er jeg upartisk i denne sag, eftersom jeg er ikke forelsket, for jeg kan selvfølgelig ikke blie forelsket, og derfor egner jeg mig udmærket til at være venlig rådgiver — hau!

DET var med en usandhed bag sig og en stor forvirring i hele sit sind, at Julie gik ud til Levison den aften. Stendal hade fordærvet alting for hende; hun vilde ha giet ham ret i hvert eneste ord, og så pludselig slængte han det altsammen på jorden og trampede på det, og hun måtte ikke engang få lov til at holde med ham. Men nu vilde hun tale alvorligt med Levison, hun måtte engang vide, hvad der var rigtigt, og hvad der var galt, han brugte aldrig de to ord, og det var hans fejl, det vilde hun forklare ham, og en hel række små, fornuftige tankegange spaserede i pæn processjon gennem hendes hoved, så den ældre familie i provinsen vilde ha glædet sig, hvis den kunde ha nydt det syn. Indtil hun nåede Levisons dør. Så blev hun hel usikker igen, hun kom til at tænke på hans fatale smil; han var alvorlig, når det passede ham, men ikke når det passede hende. Nej, hun kunde ikke lide ham; bare dog Stendal vilde tale rigtigt med hende engang!

Så stod hun kold og fortrydelig midt i hans stue. Gardinerne var nedrullede, den høje stålampe var tændt, ampelen ligeså, desuden gav et par porcelænslygter en smule hvidt lys fra sig.

Hun stod med handsker og hat midt på gulvet.

»Nå, er De så glad over, at De fik Deres vilje?« Men straks efter syntes hun nok, det var en dum begyndelse.

Levison mærkede på tonen, at han måtte være forsigtig. »Er De virkelig nærvøs overfor en gammel bekendt, frøken Hauberg?« smilede han.

»Jeg er ikke nærvøs, men jeg synes ikke om at lave et påskud for at slippe hjemmefra.«

»Så skulde De ha sagt, hvor De gik hen.«

»Jeg tror, De vil! Skulde jeg fortælle far — —«

»Er det da upassende, at De går herhen?«

»Nej, hvis jeg mente det, var jeg ikke kommet.«

»Nå, men når Deres far ikke kan tåle at høre den sande grund, som der ikke er noget ondt i, har De så nogen anden udvej end at opdigte en falsk grund?«

Det var at kaste en sten ned i hendes tankegang, det hele blev forplumret for hende.

»Ja ja, frøken Hauberg, nu kan De jo se, hvordan jeg bor — nej, dær får De ikke lov at komme ind, det er mit sovekammer, ikke noget at rødme over for øvrigt. Det dær er en reproduksjon af Giorgiones Venus, nå, den er det måske bedst at gå forbi —«

»Nej hvorfor? Den har jeg netop set før engang.«

»Jo, men i en ungkarls lejlighed — sådan et helt nøgent kvindfolk; hade det været i kunstmusæet! Har De ellers oplevet noget siden sidst?«

»Nej.«

»Eller set nogen?«

»Stendal har været hos os.«

»Ja, Deres far har jo en del interesse for ham.«

»Det var mig, han besøgte!«

Det lader til det, tænkte han. »Dær er det kvindehoved af Botticelli, som jeg engang sa, lignede Dem, sådan lidt spidst og klogt og koldt, som De undertiden kan være, men yndigt for resten, ikke sandt?«

»Tror De ikke, jeg har godt af at omgås Stendal?«

»Jo.« Uden herr, tænkte han. Hun var jo formelig oprørt; hvad var der foregået? »Undtagen for så vidt som han fortæller Dem, at De ikke har godt af at omgås mig. Så galt er det næmlig ikke; De trænger ikke ligefrem til at advares imod mig. Jeg vil Dem jo intet ondt, og kun fordi han hader mig, som han gør, kan han bilde sig ind, at jeg har slette hensigter imod Dem, men han kan ikke bilde Dem det ind, for De kender mig bedre. Ja, nu har De altså set, hvordan jeg bor —«

Han stod foran hende med en mine, som om han ventede, hun skulde gå. Det lod ikke til, han hade set, at hun trak den ene handske af.

»Men jeg håber, De gør besøget om igen en anden gang, nu De har set, at det ikke er så frygteligt, som man skulde tro. De kan jo også godt blie og hvile Dem måske, et øjeblik.«

Hun gled ned i en lænestol. Nu kunde hun ikke sige noget, det vilde lyde dumt. Hun rynkede panden og søgte at gøre sig en anelse hel klar: at de to mænd udelukkede hinanden i hendes tanker;

nu forekom Stendals ord hende ganske uvirkelige og han selv blev, under indtrykket fra Levison, et underligt, forkert menneske, der bare snakkede luft; nogle timer før på samme dag var det Levison, der under indvirkning af Stendals ord forvandledes til en slimet og upålidelig klump, men tankerne var ikke til at holde styr på, og der var ingen til at hjælpe hende; der var slet ikke noget for hende at gøre, hun måtte la det gå, som andre vilde ha det; hvad kunde hun gøre, når hun ingenting vidste?

Han vogtede nøje på hendes minespil, og han så, at hun var usikker. Det blev nok alligevel ham, hun til sidst måtte søge hen til; han bestemte sig til at lette hende overgangen.

»Hvis De nu for eksempel fortalte mig, hvad der er i vejen med Dem i aften, frøken Julie?«

Han satte sig i sofaen, bøjede sig frem og forsøgte at se hende ind i ansigtet. Hun følte sig aldeles våbenløs og rådløs, men hun vilde ikke svare endnu.

»Det er ikke alene ængstelsen over, at De er hos mig; der er noget bagved, der er sket noget siden sidst.«

Nu kunde hun ikke la være at smile, det var i grunden velgørende at være kendt i den grad, opdaget øjeblikkelig, så snart man gik og bar på noget; sådan et menneske var det ingen sag at omgås, alle dulgte mellemværender vilde straks blie opdagede og udjævnede. Men hun tav trodsigt, nu vilde hun være den overlegne.

»Jeg tror egenlig ikke, det er mig, De har noget

imod, trods hr. Stendal; for det at De før lod Deres urimelighed gå ud over mig, det vilde jo ikke sige andet, end at ens bedste venner altid skal ha ens ærgrelser at føle.«

Hendes forestillinger blev atter en grad mere utydelige; hun søgte et øjeblik at genkalde sig Stendals skikkelse, men den sank tilbage i dybt vand, i samme øjeblik som hendes erindring fattede om den med valne hænder.

»Det er nu Deres skyld, jeg har bildt dem en historie ind hjemme.«

»Så skal De ikke gøre det mer. For resten er det slet ikke det, der er i vejen.«

Nu syntes hun, at det hele var noget vrøvl. »Lad os ikke tale mere om det,« sa hun og smilede hjælpeløst op til ham.

»Må jeg så ta Deres hat og overstykke?«

Han rejste sig og hjalp hende, hun lystrede uden indvendinger.

»Jeg kan ikke forstå, De bryder Dem om mit selskab,« modtog hun ham, da han kom tilbage.

Det glædede ham, at hun var blevet ydmyg. Den Stendalske indflydelse gik vist snarest i retning af selvbevidsthed.

»Se så, nu hjælper De mig at sætte på bordet; dær står frugt og konfekt. Så skal jeg hente vinen.«

»Og blomster!« udbrød hun; »De har alting.«

»Ja, til Dem.«

»Å, her kommer nok også andre!«

»Fy! det var en letsindig spøg. Må jeg så

klinke med Dem og takke Dem, fordi De ikke gik straks igen.«

Lidt efter forekom det ham, at lampen osede, og ampelen lugtede også lidt mistænkeligt, mente han og snuste til den.

Det blev halvmørkt. Han fyldte hendes glas igen, hun lå tilbage i stolen og så op i loftet en stund, så lukkede hun øjnene.

»Her er dejligt,« tænkte hun højt; det blev helt dunkelt omkring hende.

»Ja nu,« svarede han dæmpet, og så tav de bægge to.

Alle forestillinger andet steds fra slukkedes i en lys tåge, omgivelserne voksede ind i hende, den stærke madera bar hende op over de erindringer, der knyttede hende til den øvrige del af verden; der eksisterede ikke andet end denne stue -- nej, det var slet ingen stue længere, det var en af de fjordskrænter ovre i Jylland, hvor hun så tit hade gået alene en sommermorgen i lys, varm stilhed; dær lå vandet som et blågråt silkebånd, og langs horisonten stod klar skydis som spildt mælk. Alt er strålende tavshed, og så skal den, jeg elsker, gå ved siden af mig med min hånd i sin, ikke mer, o nej, slet intet mer; tavs, lysende lyksalighed — —

Levison ventede rolig; nu var hun inden for kresen; som en prinsesse Tornerose var hun dysset i søvn, og han var heksemesteren, der stod for det hele; han hade dysset hende i søvn, og han vilde vække hende igen, når det rette øjeblik kom.

Han rørte let ved hendes hånd. »Nu drømmer De Dem helt bort fra mig.«

Hun løftede øjenbrynene, derefter lågene, tungt »Nej,« sa hun.

»Nej,« gentog han og sad med hendes bevidstløse hånd i sin; »De kan slet ikke drømme alene. Ta mig med.«

Hånden gjorde en bevægelse, ligesom den vågnede, men så la den sig til ro igen.

»Før var De uartig imod mig, Julie, men jeg er ikke vred på Dem.«

Hun smilede med de lukkede øjne; hånden gjorde oprør et øjeblik, men faldt straks til føje igen. Han var så betaet, at han sitrede; hun mærkede det og så på ham med et lille halvt øje, og tog sin hånd op på skødet, men tillod ham at indhente den dær.

»Man blir gærne vred på sine bedste venner, når der tilstøder en noget ubehageligt; man synes, det er deres pligt at afværge det ubehagelige. men jeg har jo ikke så megen ret over Dem, Julie, at jeg kan gøre det.«

Hvor var hun forførerisk i dette øjeblik! Hade hun været den første kvinde, han elskede, så var han ikke blevet siddende rolig så længe, men med sin halvtrætte selvbeherskelse var han i stand til at vente og gå frem med små overgange, han kunde endnu ikke forudsige, hvordan hæftige kærtegn vilde virke på hende. Han tog hånden fra hendes skød over på sit, og den fulgte svagt protesterende med.

»Hvor De er smuk! Det er ligesom jeg først opdager det nu, for nu er De smuk på en anden måde end før. Husker De, hvad vi talte om en af

de første aftener, vi kendte hinanden for alvor? Hvoraf det kommer, at mændene går Dem forbi, erklærer Dem for smuk ganske vist, men går forbi. Det er fordi De er en drømmerske. De er Tornerose; det er en farlig og næsten altfor henrivende ting at vække en slumrende ung kvinde som Dem, derfor går så mange uden om Dem med attrå og med ærefrygt.«

Kun hånden svarede, ellers rørte hun sig ikke, lindede ikke på øjenlågene, ti bag ved dem så verden anderledes ud, varmere, mere forvoven, større, mørkere; hun var vågnet af lysdrømmen, nu ventede hun — — kom der et ansigt hen imod hendes? Nu mærkede hun varmen, blodet bankede så hæftigt, at det lyste bag øjenlågene for hvert pulsslag — pludselig rykkede hun hans hænder ind mod sit bryst, de for op bægge to og mødtes på halvvejen, og da han kyssede hende, bruste det om hende, som når man vågner af et kort blund. Nu så hun på ham; han så umådelig forelsket ud, og der var det i hans øjne, som hun virkelig hade set før; derimod var der ikke spor af smilende overlegenhed eller halvdrillende gøren kur; det var ham, der var betvunget, mens han overvældede hende med hæftige kærtegn; hun så sin nylige drøm om sol og stilhed forsvinde, og hun rynkede panden, mens hun søgte at holde fast på den.

»Nej, nu må De ikke røre mig mere,« bad hun; »kom snart ud og besøg mig,« føjede hun til for at slippe.

Men disse kys, der for hende var en hel, afsluttet begivenhed, betød for ham kun en yderligere

ophidselse, og da han igen voldsomt trak hende ind til sig, vågnede hun fuldstændigt og gjorde sig fri med nøgtern hensynsløshed, men han var nu kommet så langt ud på brættet, at han tabte holdningen.

»Sådan slipper De ikke; jeg ser, at De har allerede ganske godt begreb om at besnære en mand. Deres kulde fra først af, Deres brændende koketteri og Deres afvisende holdning nu, det hænger godt nok sammen, det kender jeg, sådan er kvinderne, og De er som de andre. De er ikke naiv, frøken Hauberg, det siger jeg. De kan tro, jeg forstår mig på det! Jeg ved godt, jeg har tilfredsstillet Deres nysgærrighed, for øvrigt er jeg Dem ligegyldig, men De vilde nok bruge mig til at prøve det første skridt med. Nu har De vel så opdaget, at det ikke er mig, De holder af, og De gjorde Dem ingen samvittighed af at forsøge Dem med mig. Så vender De altså tilbage til den anden, siden De ved, De ikke bryder Dem om mig, for det måtte De jo være på det rene med, inden De kunde gå til ham; han er den rette, nu får De prøvet os bægge to. Å, frøken Julie, hvor De er snedig, hvor De har overlistet mig! De har fået mig derhen, hvor De vilde, skønt det så ud, som om det var mig, der ledede det hele, og så er det Dem, der har hele fordelen!«

I dette øjeblik troede han virkelig, hun var tabt for ham, han så det hele så klart, at han ikke kunde tie med det, om det så var til hans egen skade, at han åbnede hendes øjne.

»Og mens De har foretaet Deres lille prøve, så

De næste Gang vil være endnu mere sikker, så har De gjort mig langt mere ulykkelig, end nogen kvinde sikkert har turdet smigre sig med. Det var interessant for Dem at blie kysset, og for mig var det et løfte, som aldrig skal blie opfyldt. Nu har jeg oven i købet gjort mig selv den ubodelige skade at bruge rå ord imod Dem, og det er så det sidste, De skal tænke om mig. A nej, jeg tror slet ikke, hvad jeg selv siger; dær kan De se, hvor meget jeg holder af Dem; tanken om, at jeg måske kunde miste Dem, gør mig ude af mig selv.«

Det forskrækkede udtryk var forlængst forsvundet fra hendes ansigt. Jo mere urimelig, hun syntes, han blev, des mere utålmodig blev hun selv efter at få en ende på al den snak. Han vidste ikke, hvilken tjeneste han gjorde sig selv, ved således at falde ned fra sin ironiske overlegenhed og een gang rode sig ind i noget rigtig forvrøvlet hidsighed, altsammen for hendes skyld. Det var da rart at opdage, at heller ikke han bestod af lutter selvbeherskelse!

»Hvorfor siger De nu alt det?« indvendte hun og rystede på hodet. »Hvorfor tillægger De mig afskylige hensigter, som De godt ved, jeg slet ikke har?«

Han var gået hen i den anden ende af værelset. Nu fulgte hun efter, mere modig, men også lidt urolig, for der var jo noget at gøre godt igen.

»Må jeg så ikke nok gå, uden at De blir vred? Jeg skal nok komme igen, og De skal besøge mig, hvornår De vil, og vi skal altid være gode venner.«

Hvor betaet han end var af hendes indtrængende ynde, var han dog ikke ufølsom for det

snurrige i hendes beskyttende tone, og han anså det for sundt at la hende forblive i illusjonen om egen overlegenhed. Der var således ingenting tabt, tvært imod. Det rislede varmt igennem ham, da hun stod så tæt ved, men han fulgte ikke sin indskydelse, la blot en hånd på hendes skulder og kyssede hende på panden. Hun så lidt forundret på ham; det klædte ham nu alligevel ikke, hans værdighed var ikke af den slags. Det vilde ha lignet ham bedre, om han hade tiltvunget sig et kys til, men det var fint af ham at føje sig.

Så huskede han opdækningen, han udsøgte lidt konfekt til hende, skrællede en pære og anede, at hun hellere vilde ha et glas vand end mere vin, og derefter hentede han hendes tøj.

»Det er smukt og klogt af Dem, frøken Julie, at De ikke blev vred over, hvad jeg sa i min dumme hidsighed. Nu er jeg ikke bange for noget, De kan ikke misforstå mig; De ved, at jeg er ikke bedre end andre mænd: når vi tror, at vi skal miste vort dyrebareste, så er det forbi med den fornuftens rette brug, som vi snakker så meget om. Jeg er Dem inderlig taknæmlig, at De forstår at sætte mig i rette med en så fin takt, når jeg gør mig latterlig.«

Julie vendte hodet bort og rødmede; hun var selv taknæmlig imod ham.

Så fulgte han hende ud i korridoren, og de tog afsked i et langt, trofast håndtryk.

Hun kom hjem med følelsen af, at hun hade giet et stort løfte, men hun vidste ikke hvem eller hvad; hun var fuld af trang til energisk trofasthed,

— — —

men hvad skulde hun gøre med den? Inde i dagligstuen modtog faeren hende med spørsmål om, hvordan konserten hade været, og for at slippe fri for at gi svar måtte hun sætte sig til klaveret, og doktoren fik Beethovens cis-mol sonate i stedet for.

Hun gik tidligt i seng for at tænke på aftenens begivenheder med større andagt. Det var dejligt at ligge i hans stol med lukkede øjne og høre hans omhyggelige, dæmpede stemme; med ingen kunde man sådan tale både om alvorlige ting og om småting, der ikke ligefrem betød noget, men hade deres betydning liggende skjult bagved, symbolske samtaler! Og hvor tit han sa: »vi!« For han kunde virkelig tale på bægges vegne. Sådan kunde man sidde sent oppe om aftenen og tale med sin mand, når man kom fra selskab og trængte til at snakke om noget, som man kunde lide at huske.

Så stansede tankerne og vægrede sig ved at gå på.

Nå — — ja hun hade alligevel ikke følt nogen rigtig stor glæde ved hans kys. Så var hun vel ikke rigtig forelsket i ham, eller var det, fordi hun i det øjeblik kom til at tænke på de andre kvinder, han hade kysset? For ham var det jo ikke nogen videre begivenhed.

Timerne gik, hun faldt ikke i søvn, Levison rykkede lidt ud i erindringen, de to mænd kom igen til at stå hende omtrent lige nær. Ublufærdighed hade *han* sagt. Det var sandt: man blev så ublufærdig, når man var sammen med Levison. I Stendals selskab hade hun let ved at rødme. Var hun ublufærdig? Hvem skulde hun spørge?

Der var ingen, der vilde sige hende det. Men nu hade hun jo ladet sig kysse af en mand, som hun ikke følte nogen lidenskab for — det var bevis nok kun lidenskab er en undskyldning, det vidste hun

Men dagen efter og de følgende dage begyndte de forstandige, små refleksjoner deres virksomhed igen: om lidenskabens kortvarighed, om fornuftens medvirkning, om betydningen af ligestilling i dannelse og fællesskab i interesser, om moderate sindsbevægelser og nobel forståelse.

Levison fik en meget elskværdig modtagelse, da han kom næste Gang. Stendal viste sig slet ikke.

»Godmorgen, hr. Stendal! Nu er det snart længe siden, man har set Dem,« hilste doktoren.

Stendal stod paa badebroen og skulde til at springe ud. Det var i begyndelsen af September. »Godmorgen,« sa han og drejede hodet lidt. »Nå, doktoren søger også her?«

»Ja!« Dr. Hauberg studerede med interesse den andens krop. Bønderkram, tænkte han og så på fødderne og knæerne og skuldrene. Huden er forholdsvis finere, den har han arvet efter moeren. Han lod øjnene vandre op ad den lyse ryg, over det mørke bælte på halsen og til det brune, fregnede hoved; han lignede en ny statue, der har fået et gammelt hoved på.

»Jeg gad vide —« mumlede doktoren i halvvejs distraksjon.

»Hvadbehager?« spurte Stendal skråt bagud uden at vende sig.

»Hvad — jeg sa ikke noget.«

»Nå, ja så har De måske afstuderet. Farvel.«

Han sprang ud og forsvandt i en perlegrynsvælling af skum. Doktoren gik ind i afklædningsrummet.

»Halløj, højstærede,« råbte han lidt efter, da

han gik ned ad trappen, »skal De til Sverrig med det samme?«

Han mødte Stendal på hjemvejen, og de fulgtes ad ind, doktoren på maven, fnysende og med vildt kølvand, Stendal på ryggen, lydløst.

»Jeg er nødt til at arbejde,« forklarede doktoren, »for at jeg kan få blodet sat i den størst mulige fart, så jeg snart kan blie varm igen.«

»Nå,« sa Stendal, da de stod oppe på badebroen og strøg vandet af sig med hænderne,« nu kan vi jo studere hinanden, hvis De synes.«

»Ja, her ser De de sørgelige rester; for meget sul på kroppen og for lidt muskler på lemmerne, for meget at slæbe på og for lidt at slæbe med.«

»Det er nu engang kroppens nasjonaløkonomi, hr. doktor; når man lægger for svære byrder på undersåtterne, så falder de af på den til sidst.«

»Vise ord, unge herre! De derimod har endnu overskud på alle områder. Så er det, man gifter sig. Det er Deres zoologiske pligt.«

»Jeg har hørt det samme af min far,« bemærkede Stendal og gned sin ryg, så den stod i flammer.

»Ja, død og pine, mand! De begår jo en forbrydelse hver dag, eller rettere sagt hver nat —«

Stendal syntes ikke om den andens ord, især ikke om hans øjne, han gik ind i sit rum for at gnide videre.

»Går De med hjem og spiser frokost?« råbte doktoren ind.

»Tak,« lød det ud gennem sprækken.

Det er forbavsende, tænkte doktoren fuld af

beundring; sådan noget kan han rødme over! Ja — gid det måtte lykkes —

Stendal stod og ventede på ham, da han trak i diplomaten.

»Nå,« sa han og tog sig ned over brystet og maven, »nu er jeg i grunden en ganske pæn mand igen; det var jeg ikke for lidt siden. Men De har sgu tabt ved at blie klædt på.«

I de forøbne to måneder var Stendal jævnlig kommet ud til villaen. I førstningen talte de to mænd om politik, senere begyndte doktoren at forhøre sig om Stendals fremtidsplaner. Det viste sig da, at han var ked af »Faldøksen« og ønskede sig noget større; han hade fået nok af læddiken, han længtes efter kisten, og han udviklede, hvordan et radikalt blad nu skulde se ud, mere nøgternt og sagligt, mindre snaksomt, svarende til den slægt, der voksede op. »Menneskenes hoder blir koldere og fastere,« mente han; »i halvfjerdserne glødede de af den frie tanke, af revolusjon og socialisme, det slægtleds hoder var en kende lovlig varme; der var for meget gas i dem, så de kom noget langt væk fra jorden somme tider; i firserne kom der en anden art, skrøbeligere, tilbøjelige til at smuldre hen og flyde ud i sanselighed og melankoli; så gik der grin i slægten, og det blev til den hæslige fnisen, som nu er vor nasjonalejendommelighed. Men alligevel er der kendelige tegn, der tyder på, at en kraftigere ånd skal gennemtrænge den opvoksende generasjon. Læg mærke til,« sa han, »at flere, selv af de slappeste fyre, har forelsket sig i ordet kraft, skønt de ikke har reali-

teten selv; de forsikrer os om, at de er vrede, skønt de hverken kan blie det, eller kan finde noget at være vrede over, men selv de kraftløseste har en anelse om, hvad den næste slægt vil sætte over alt andet. Der snakkes mere og mere om kraft nu, og ganske vist er det meste pjat, og unægtelig kommer de to ældre slægtled — halvfjerdsernes og firsernes — heller ikke til at være med, men de har alligevel vejret rigtigt nok, man må anerkende deres lugtesans: der er kraft i de sidste luftninger, vort land har mærket til, og den kommer fra det yngste led, som vi kan kalde mændene fra århundredsskiftet. Kulde og fasthed! De skal se, hvor de lumre og løse eksistenser vil forsvinde, som stank og smuld i blæst!«

Der var dengang planer oppe om at danne et nyt blad, det meste af kapitalen var sikret, og dr. Hauberg, som var en af de vigtigste mænd i foretagendet, nævnte straks Stendal som den eneste redaktørmulighed. »Han er endnu ikke så nøgtern og saglig, som han selv tror, men han forstår utvivlsomt at bedømme bægge egenskaber hos andre;« sådan lød doktorens erklæring, og det blev overdraget ham at tale med Stendal om sagen. —

»Nå, hr. Stendal,« sa doktoren, da de var på vejen til villaen, »jeg har med interesse læst Deres politiske artikler fra den senere tid. Man begynder at finde Dem generende på visse steder.«

»Jeg ved, at jeg slår hårdt.«

»Ja, store slag, og De rammer også temmelig rigtigt, men De bryder Dem fanden om de små forskelle.«

»Jeg er ikke nogen loppe, der kan nøjes med en kvadratmilimeter hud at bide i.«

»Nej, De er et anderledes storkæbet dyr! Og det gør sin virkning på publikum, der elsker det brede, også de brede slag.«

»Man kan godt slå i bunke; der er ikke megen risiko for, at man træffer uskyldige.«

»Det er en grund, og så er der den nok så væsenlige, at Deres pisk er så satans lang, at den ikke er god til at piske en enkelt mand med, endnu mindre et enkelt sted på en enkelt mand.«

»Det er ikke værdt at se så mikroskopisk på sagerne. Skidt med et par nuancer, der går tabt; det kommer an på, at kraften ikke lider noget.«

»Ja, og på den konto lar De de halv retfærdige omkomme sammen med de uretfærdige.«

»Ja for fanden, det gør jeg, når De vil ha, jeg selv skal sige det! Alle midler, der kan skaffe os en systemforandring, må bruges. Hvorfor skal man drive en mølle med en lille, stinkende bæk, når man har en stor å lige ved siden af! Det er usundt at spærre et mægtigt parti ude fra regeringen. La dem komme frem og gøre deres gavn og deres dumheder, og la dem ikke stå i krogen og blie ondskabsfulde! Har jeg ikke ret i, hvad jeg har skrevet, at det delvis har demoraliseret venstre og socialdemokratiet at være opposisjon? De blir ugidelige og arrige af at vente, af at indskrænkes til at kritisere; de vænner sig til at grine og skælde ud, og det ødelægger sin mand i længden. Danmark er et fladt land, hvor opdæmningsprinsippet altid har været flittig anvendt imod fremskridt, og

det med held, for strømmene går med moderat hastighed hen over det flade land, og floden vælter ikke diger, langt snarere går hele strømmen i stå og blir sur og mudret — det er også en af de lavlandsegenskaber, der hører til vor nasjonalkarakter! Vi er ved at forsures nu, på grund af altfor megen inddæmning, og derfor må vi slå løs på alt, hvad der ikke vil hjælpe os at få hul på dæmningen.«

»Ja, men hvad mener De så om at redigere et større blad? De egner Dem jo godt til at være fører, De har energien, veltalenheden og selvbevidstheden, og de store, brede synspunkter; det er ingen skade til at mangle blik for de mindste småting; detaljerne kan man overlade til de underordnede. For De går naturligvis ikke over til »Århundredet«?«

»Nej. Den hønsegård vil desuden snart udarte helt og holdent af mangel på frisk blod; alle individerne forfalder jo på samme måde, det eneste, der ikke går tilbage, det er hanekammen, den blir stadig rødere, tykkere og mere opstrittende. Nå — men det blir altså til alvor med det nye blad?«

»Ja, og dær tror jeg, De kunde finde en opgave, som er Dem værdig.«

»Det tror jeg med. Det vilde jo allerede være en opgave at prøve, om en avis kunde klare sig ved ikke at være bange for at yde modstanderne retfærdighed og kritisere sine egne folk. Det har jo altid været »Århundredet«s taktik at bevise, at modstanderne var idioter. Det resultat, vidste man, førte enhver politisk leder til; interessant var derfor kun måden, hvorpå det blev gjort. Men man

roser nu heller ikke sig selv ved at sætte sine modstandere altfor lavt.«

»Om det nu særlig vilde ligge for Dem at la Deres modstandere vederfares retfærdighed,« ymtede doktoren.

»Når vi har fået et rigtigt ministerium, blir der nok mindre anledning til at vise bidskhed. Men en synderlig glimrende forretning vilde det ikke blie at ha mig til redaktør. Hvis jeg skaffede det fem tusende læsere, fordi det var et retfærdigt og renligt blad, så vilde det få ti tusende, hvis det var uloyalt, men hvis det dertil føjede pjat, så vilde det erhværve endnu andre titusende, for det er gøglet, der trækker den længste hale af abonnenter. Det er noget, »Århundredet« har forstand på.«

»Ja, vi trænger jo til et nyt, radikalt dagblad. Det er en uhyggelig spaltning, der er i vore venstreblade: veltænkende dumhed på den ene side og uvederhæftig intelligens på den anden. Nå, dær kommer nok datteren — nej, det lader alligevel ikke til, at hun har opdaget os. Sig mig, kender De noget til denne Levison?«

»Vi gik i skole sammen,« svarede Stendal, ilde berørt ved den tankeforbindelse.

»Så? Det har han aldrig talt om.«

»Rimeligvis ikke.«

»De var ikke særlig gode venner?«

»Der var ingen som helst sympati imellem os. Han hade alle de egenskaber, jeg foragtede hos en dreng; han var forøvrigt slet ikke nogen dreng, han har vist aldrig været naiv.«

»Hvilket indtryk hade De dengang af ham?«

»Er det min høflige mening, De vil høre?«

»Jeg foretrækker Deres oprigtige mening.«

»Vel: Jeg anede allerede dengang, hvad jeg nu ved — og derfor afskyede jeg ham — at han var som de ormstukne æbler, der blir modne før de sunde frugter. Var det det, De ønskede at vide, hr. doktor?« sluttede han hvast i følelsen af at ha været hensynsløs mod en af husets gæster.

»Det var ikke andet, end hvad jeg selv tænkte,« svarede doktoren og lukkede havelågen op.

Stendal hade erfaret, at det var lettere at blie gode venner med doktoren end med frøken Julie. Dette tyveårige problem lukkede sig fuldstændigt for ham; hun var som en fint udspekuleret geometrisk opgave, der ikke lar sig løse ved den rå kraft, ikke ved langsommelig tålmodighed, men ved eet eneste, lykkeligt lille greb, og han hade ikke det greb. Kunde han gøre det første skridt ind i hendes fortrolighed, så kunde han gøre hele rejsen, men ingen steder kunde han se, hvor det første skridt skulde gøres. Det gik meget godt, hvis han vilde passiare med hende om ingenting, om et ligegyldigt menneskes måde at gå på, om en udflugt, der ikke hade moret ham, om en bog, han kun hade læst for hendes skyld: så var hun mild og naturlig nok, men så snart han kom ind på æmner, der lå ham på hjærte, da blev hun kold og tvungen og snart fuldstændig tavs. Så blev han også forlegen, og samtalen stivnede; derefter undgik hun ham for resten af den dag. At få hende draget ind i samtalen mellem ham og faeren, det var nu engang umuligt, det vidste han. I sådanne

øjeblikke lignede hun ikke sig selv, hun var næsten frastødende, men det hjalp ikke på hans forelskelse, tværtimod. Han følte også godt, at han måtte gøre et dårligt indtryk på hende, så kejtet og valen han var; når hun mødte ham med denne tilstængede ligegyldighed, da følte han sig så lidt af en mand, at han var nær ved at foragte sig selv.

Hun besøgte regelmæssigt Levison en gang om ugen. De drak vin og spiste frugt og konfekt; de talte ikke så meget; Levison mærkede, at hun blev nærvøs og lunefuld, han anede en skadelig lidenskab i luften, og derfor jævnede og dyssede han på det; han talte om kærligheden, som man endelig må betragte fra et jævnt og hyggeligt synspunkt, han talte med let ironi om de digtere, der var større end han, og gjorde hende opmærksom på, at deres idealer om lidenskab ikke turde anvendes på almindelige mennesker — hvad de jo bægge to var — og heller ikke på de store digtere selv, hvilket jo egenlig var meget graverende for de samme lyrikere, for deres egne kærlighedsforhold var såmænd alt andet end ideelle. Af frygt for Stendal indpræntede han hende denne nøgterne opfattelse, og mens han selv bævede af attrå efter at besidde hende, forklarede han, hvordan det vigtigste i kærligheden ikke er den kortvarige rus, men den lange sympati.

Hun vidste ikke længere, om hun var forelsket i ham, men hun var hypnotiseret op til en forestilling om, at hun hade den pligt mod sit eget velfærd at gifte sig med ham. Samtidig var hun blevet bange for Stendal; hun led ved at høre ham

ytre sig i den rigtige, store stil, hun vilde ikke følge ham, hun kunde ikke, og hun turde ikke. Undertiden anede hun, at han elskede hende, men hun kunde ikke tro, at hun holdt så meget af ham, som han fortjente. Hvor meget hun derimod holdt af Levison, prøvede hun ikke på at bestemme, det var mindre vigtigt — også efter hans egne udtalelser. Vist var hun prinsesse Tornerose, der sov, og stundom syntes hun, at det hele var en drøm, men når hun vilde vriste sig ud af den, forvirredes alting for hende, og samtidig følte hun et fast greb i sig, som når man i søvne mærker, at nogen holder ens hånd. Hvor livet dog var blevet kunstigt og vanskeligt, ikke til at finde fodfæste i! Det hele var ikke andet end nogle spredte, hårde græstuer i et moras, og hun måtte jo være glad, at der dog var een hånd, som holdt fast i hende. Det var måske ikke længere den kæreste hånd, men det var den eneste. Før var der ingen vanskeligheder ved at leve, men nu var hun vågnet til en bedre forståelse af livets kunstighed, eller måske var hun snarere slumret ind til en ringere forståelse. Ingenting er det muligt at tænke sig igennem; hvem skal jeg spørge, og hvad skal jeg spørge dem om? Der er kun een, der selv kommer til mig, og ham må jeg holde mig til! Hvad kan det hjælpe mig, at Stendal er så stor og betydelig, som alle mennesker siger! Hvis han var lidt ubetydelig, kunde han bedre forstå mig!

Det tog på hendes nærver, hun blev bleg, og hendes væsen blev uens. Hun forstod ikke sig selv, Stendal forstod hende ikke, faeren undrede sig også

og håbede i stilhed, det måtte gå, som han ønskede; kun een forstod det hele. Han kendte Stendals forelskelse og hans mangel på ævne til at vinde fordele og benytte dem, han forstod, at der ulmede noget mellem de to, som kunde slå ud til en slem lidenskab, der satte ham ud af spillet; han vidste, at doktoren ikke vilde blie henrykt ved at få ham til svigersøn, men når først den slumrende prinsesse var blevet hans, så kunde hun gærne vågne, siden det blev i hans arme, hun først slog øjnene op, og da skulde hverken den enes ubehjælpsomme forelskelse eller den andens uvilje gøre nogen skade.

Herrerne var højrøstede under frokosten; stemningen blev så kraftig, at doktoren syntes, den burde motiveres med et glas vin; så kunde de desuden klinke på det nye blads og dets redaktørs velgående. Julie skulde absolut drikke med, men der var intet smil på hendes ansigt, da hun stødte sit glas sammen med Stendals. I dag er hun lukket, tænkte han, men det er ligesom værket indenfor tillige er gået i stå.

Men samtidig var han mere optaet af at udvikle sine anskuelser om det religiøse standpunkt, som det nye blad burde indta.

»Nej, hr. doktor, jeg er ked af al den snak om fritænkeri; der burde ikke tales om det, for de ni og halvfemsindstyve procent er slet ikke modne til at tænke over den sag, endsige få den afgjort. Det var måske meget bedre, vi var katolikker, så

at menigmand overlod religionen til præsternes ledelse og læste sine bønner uden at gruble over noget. Religiøs bevægelse fører kun til uting; der bør slet ingen bevægels være. Hvad ser vi i vore dage? Krampagtig religiøsitet på den ene side og trøsket, rodløst fritænkeri på den anden side. Bægge dele er de to usunde frugter af det ene usunde: religiøs bevægelse. Jeg er ingenting selv, og jeg føler ikke nogen begejstring for dette ingenting, jeg har aldeles ikke lyst til at forkynde det for andre. Vi kan slet ikke bære ateismen, skal jeg sige Dem. Benævnelsen ateist er snart blevet en plet på en mand, ensbetydende med en uvederhæftig fyr. Jeg kan ikke glæde mig over Københavns afkristning. Hvilken skade tror De ikke, »Arhundredet« har anrettet på det område? Når man bekæmper kristendommen med pjat og uvederhæftighed, så vinder man straks alle løjsere for sig, men alvorlige mænd betænker sig på at være med i det kompani. »Århundredet« har bragt den frie tanke i miskredit, og ved hele sit kristendoms-stormeri har det virket som en naturlig forbundsfælle af indre missjon; den ene part agiterer indirektc, den anden direkte for obskurantismen. Og må man ikke indrømme, at pjanket frisind er slappere end alvorligt snæversind? Det ene er som tynd em i et stort rum, og det andet som sammenpresset damp i et lille rum. Gives der noget mere ynkeligt end sådan en lille tyndbenet, ateistisk løjser, der skriver mod kristendommen for et honorar af en halv snes øre linjen? Lad ikke folket — de ni og halvfemsindstyve procent —

høre for megen tale om de religiøse problemer. La dem beholde deres fadervor og altergang; samtidig oplyser vi dem, vi lærer dem rigtig historie og rigtige naturvidenskaber, men vi nævner ikke den frie tanke med et ord. Vi gir dem fakta, men vi snakker ikke hidsigt mod treenighed og blodig forsoning. Vi vil ikke gøre nar ad kristendommen, men påvise og belyse, og sådan kan der måske gå århundreder, inden der kommer så megen klarhed i det store folkehoved, at det religiøse problem kan underkastes et ædrueligt gennemsyn. Det er skadeligt at kæmpe mod kristendommen; vi har set, at agitasjon medfører de to paralelle epidemier: fanatikerne og løjserne. Se, hvordan den frie tankes mark tar sig ud i vore dage: den er overgroet med vindbøjtler og andre døgnvækster, der skyder op som paddehatte — det vidner tilstrækkeligt om, hvor usund den jordbund endnu er. Tal ikke om, at kampen er sund! For hver sejr, der er vundet, kommer det store tros og skal sparke til den faldne og plyndre og pynte sig med udbyttet. Nej, der er så få ærlige soldater. Når hundrede har sejret, er der tusende, der råber hurra, som om de hade været med. Enhver stor sag — som enhver stor mand — har sin skæbnebestemte løjser, der råber hurra og gør det hele latterligt; og det har den frie tanke mere end noget andet; det viser, at vi langt fra er modne til den endnu. Det kan ikke hjælpe, at en alvorlig mand direkte vil forklare folk, hvilke farlige sider der kan være ved kristendommen, for straks indfinder den fatale løjser sig, og det er ham, de hører på, det er ham, de forstår — indtil videre!

Hvad vil det også sige at være fritænker, for det store gros af den slags mennesker? Ser De for eksempel: En mand bruger flere år af sit liv for at nå til ateismen og skriver en bog derom; en løjser bruger en halv time på sin chæselong til at gennemløbe denne bog; så tænder han sin sigaret og går hen på sin kafé, idet han siger: Se så, nu er jeg sgu også ateist!«

Doktoren nikkede og skænkede konjak til kaffen, men svarede ellers ikke noget, de var så enige, at der ikke var nogen mulighed for diskussjon. Julie så ud i haven med et blegt udtryk af forbitret kedsomhed. Doktoren undrede sig i tavshed over, at hun var så ligegyldig; hun var jo da ellers en intelligent lille pige. For Stendal var det derimod ikke muligt at ta fejl: Hun spærrede sig inde for ham, hun gjorde sig hård imod ham; ikke et eneste af hans ord *måtte* gøre det ringeste indtryk på hende.

Han la sin ene knyttede næve op på bordet og tænkte: Der er meget, jeg kan, men een ting kan jeg ikke, næmlig skaffe mine tanker adgang til et lille tavst og stædigt kvindehoved, og den afmagt gør mig mere rasende end nogen anden.

Derpå vendte han sig igen til doktoren: »Nej, den ideale fritænker er den mand, der siger: Jeg kender slet ikke noget religiøst problem, punktum.«

Julie rejste sig og gik hen til sit sybord, skønt herrerne endnu ikke var færdige med kaffen. Hun var underlig oprørt og kunde ikke få sit arbejde i gang. Nu blev hun ikke længere begejstret over ham som den første aften, hun hørte ham. Den-

gang var hans klare kraft noget nyt, der greb hende, og skønt hun ikke forstod ham, så anede hun allerede da, at han var simplere og lettere at forstå end andre mænd; nu kunde hun ofte på forhånd vide, hvad han vilde mene om mange ting. Hun kendte ham næsten for godt; der kunde ikke være mer, end det hun vidste om ham. Han vilde ikke bede hende hen til sig, dysse hende til ro med madera og la hende sove halvt ind i en blød stol for så at kysse hende og tale om kærlighed. Han vilde snarere stille sig op foran hende med en knyttet næve på en stoleryg, og så vilde han sige — Hvordan vilde han sige det? Han! Han vilde slet ikke sige sådan noget, det var han for stor til; der var slet ikke den slags tanker i hans sjæl, ikke den slags ord på hans tunge, det kunde man jo straks høre — à, hun vidste ikke, om hun hadede ham, men hun kunde ikke la være at beundre ham! Tænke sig ham i en sofakrog, under en ampel! Hun blev opbragt på sig selv, rejste sig pludselig og gik ned i haven.

Samtalen derinde smulrede hen i billinger, som ingen af de to skænkede nogen opmærksomhed, og straks efter gik de også ud for at ryge sigaren færdig i det fri. Stendal gik straks hen til Julie.

»Politik keder Dem vist, frøken.«

Han følte sig slået af den måde, hvorpå hun langsomt og koldt hævede blikket op til ham, men hun svarede så korrekt og undvigende, at der ikke blev anledning til at sige mere. Alligevel vilde han ha et venligt blik af hende, inden han gik, og han tvang sig til at smile, mens han fandt på en anden

bemærkning. Men hun så ikke på ham, og han gjorde ikke nær så elskværdigt et indtryk, som han troede. Han blev forfærdelig bitter ved tanken om, at han skulde gå og huske på dette ansigt, til han så hende igen; men han vilde nu ha en elskværdighed at gå hjem med; hun kunde ellers være så sød, også mod ham, og det skulde hun være igen, så vilde han være glad og gå hjem og få noget bestilt.

Doktoren blev kaldt bort, men Stendal gik ikke, nej, nu vidste han, at hun var vred på ham og ikke *vilde* blie god igen, men var hun stædig, så var han også, og han vilde ikke sige farvel til hende, så længe hun hade det ansigt på. Bevares vel, hvor et venligt ansigt betyder meget, i det øjeblik man skal til at sige farvel! Dersom en kvinde vidste, hvor meget hendes smil er værd ved visse lejligheder — — så vilde hun rimeligvis være endnu mere gærrig med dem! Han hade i dette øjeblik en langt dybere indsigt i ulykkelig kærlighed, end han satte pris på.

Hun brød sig ikke om hans hjælpeløshed; han var naturligvis ked af, at han ikke hade taet tilstrækkeligt hensyn til hende før, men hvad kom den fortrydelse hende ved! Mangel på hensyn kan man finde hos alle mænd, det er ikke det værste, men nu da de var alene, hade han ikke andet end en undskyldning, som han ikke engang kunde få sagt, og som ingenting var værd. Hun satte sig i inderlig rådvild ulykkelighed på en havebænk og ønskede, at han vilde gå eller også — helst gå, hun var ikke rigtig sikker på sig selv længere.

»Jeg opholder Dem måske, frøken,« sa han endelig for at få begyndt, for han mærkede nok, at jo længere han grublede, des dummere blev det, han endelig fik udspekuleret.

»Nej,« sa hun kort og godt.

Det skar i ham som et koldt knivstik. Nu kunde han være vis på, at hans forelskelse var alvorlig; intet hade nogen sinde tilføjet ham sådan en smærte som det blik, der ligegyldigt passerede hans ansigt, fordi det er høfligt at se på den, man taler til.

Men det var umuligt at gå, ti gik han nu, så var det forbi; der var ikke noget at komme tilbage efter. Hun så ud som noget, der vil lukke sig for bestandig, hvis det ikke blir åbnet med det samme. Nu skulde det altså siges, i det mest ugunstige øjeblik, og han, der ikke engang var vant til at vise sine nærmeste nogen synderlig hjærtelighed, han skulde gøre en kærlighedserklæring til en ung pige, der rimeligvis ikke brød sig om ham. Han kunde ikke finde på andet end at være ganske oprigtig, koldt og klart sige hende, hvad han følte; kampen for tilværelsen hade aldrig tidligere ført ham ind på dette område, og han følte godt, at hele hans væsen netop her manglede tilpasning. Men han var jo ellers en mand, der nok kunde falde i kvinders smag, vidste han; hvorfor skulde hun så ikke svare ham ærligt og sige ham, hvad hun følte for ham, hvor lidt det nu var! De kunde jo tale ganske naturligt om det som to mennesker, i hvem der ikke er svig.

»Jeg vil sige Dem noget i al oprigtighed, frøken,« begyndte han.

Hvad nu i al verden! tænkte hun.

»Jeg ser nok, at De er fjendtlig imod mig i dag; jeg ved ikke hvorfor; fra min side har der i alt fald ikke været nogen grund.«

Hun rystede svagt på hodet. Det var der ikke noget at sige til.

»Men det var heller ikke det.« Han blev stående ret op på den anden side af gangen. »Derimod holder jeg meget af Dem, det vilde jeg sige Dem. De bryder Dem sandsynligvis ikke videre om mig, men kan vi ikke være venner, jeg mener: fortrolige mod hinanden? De må dog anse mig for en gentleman, hvis De ellers kender noget til mænd.« Mere kunde han ikke sige, og selv dette blev ikke sagt med den selvbeherskelse, han hade tænkt sig.

Hun rejste sig og så på ham uden kulde. »Jeg sætter megen pris på Dem, hr. Stendal; der er vist ikke noget i vejen for, at vi kan være venner.«

»Det tænkte jeg nok. Før så De hel vred ud, men jeg anede nok, De ikke mente noget med det.«

Hun tav. Han hade dog en mærkelig ævne til at tale helt uden om tingene! Hun var blevet meget alvorlig, for nu var der ikke noget at håbe: det kaldte han at være forelsket, og han hade naturligvis ret; det var kærlighed og ikke begyndelsen dertil, for så vilde han ikke ha sagt det, men det vilde hun ikke modta, hun turde ikke; det var ikke en kærlighed, hun kunde nøjes med, og nu syntes hun netop, at hun elskede ham.

»Engang kan De måske også holde af mig; vil De sige mig det oprigtigt, frøken Julie, tror De ikke, det kan komme?«

Skulde hun gå hen og ta ham om halsen? Nej, bare han vilde komme hen til hende, så skulde hun sige ham det, hviske det til ham. Nu kunde hun ingenting sige; det hele var måske umuligt, det kunde ikke gå an, at de prøvede; han var ingen Levison, man kunde handle letsindigt med, han tog alting med en forfærdelig alvor — men dette her vilde gå over, det var kun en fejltagelse, ellers stod han jo ikke dær på den anden side af havegangen.

Så sa han ikke mer. Hendes svar hade kun været en høflighed, de kunde ikke engang omgås som venner. Hvad skulde de også være venner på? Han var så betaet, at alle de halvvarme følelser — hjærtelighed, elskværdighed og så videre — fuldstændig nægtede ham deres tjeneste. Farvel. Han eksisterede slet ikke, han var kun en, der skal gå.

Han gik også, men hun fulgte med. Ude i entreen stod de atter over for hinanden, og da var han sig selv igen, for det hele var jo så klart nu, og hans stemme var fast og hård, da han igen talte til hende.

»Jeg forstår Dem godt; der er ikke engang sympati mulig fra Deres side. Der gives jo mennesker, hvem man knap kan opfatte som medskabninger; jeg tror slet ikke, De afskyr mig, men De kan ikke begribe, hvad De skulde med et menneske som mig, og at jeg skulde interessere Dem

rent videnskabeligt, det var for meget forlangt. Det hele er fuldstændig slået klik for mig; glem kun, hvad jeg har sagt, endskønt, det er jo mere vigtigt, at jeg selv glemmer det. Det var et greb i luften; Dem har det slet ikke berørt; det er den eneste gang, jeg ikke har fået tag i et menneske, men De er også en ung pige, den første — — Farvel! Dette her omtalte venskab prøver vi altså ikke med; De skal ikke være bange.«

Han hilste og gik. — Ved siden af; langt udenfor!

Han har nok ret, tænkte hun; han ved det bedst selv. Bare jeg nu snart måtte glemme ham!

Hun blev siddende på verandaen og tænkte på, at hendes følelser var delt mellem to mænd, og at hver halvdel var utilfredsstillende, og igen kom den tanke over hende, at hun ikke handlede med fuld bevidsthed, at det hele var en drøm, som hun ikke kunde vågne af, og da hun hade anstillet en times tomme grublerier over dette spørsmål, traf det sig, at Levison kom og ringede på.

»Har her været besøg?« spurte han, da han hade set sig om.

»Ja. Hr. Stendal.« Hvis han nu tiltar sig noget slags formynderskab, tænkte hun, så vil jeg slet ingenting fortælle ham.

Han betragtede hendes ansigt, som man overskuer en valplads kort efter et slag. Det vilde ikke gavne ham, om han sa, hvad han læste dær; tankelæsning virker undertiden irriterende på objektet.

»Hvor er Deres far henne?«

»Han er i byen.«

»Så? De fulgtes måske ad.«

»Nej. Hr. Stendal blev noget længere.«

»Virkelig!«

»Tror De ikke, han kunde ha noget at tale med mig om?«

»Jo vist. Det lader til, at mennesket gør fremskridt i kultur. Han begynder at lægge mærke til, at De eksisterer.«

»Det gør han rigtignok.«

»Se se. Skal vi sætte os ned. Han har måske endogså gjort primitive forsøg på at være elskværdig.«

»Å, De er slet ikke så morsom med Deres ondskabsfuldhed.«

»De ved, jeg beundrer hr. Stendal.«

»Nej, De gør ikke.«

»Ikke for hans takt eller elskværdighed, men ellers. Hvis jeg var Dem, vilde det ganske vist falde mig svært at finde noget at beundre.«

»Det ved De slet ikke noget om.«

Det gav et stik i ham, men hun mærkede ikke, hvor godt hun ramte; hun trængte blot til at være kold og ond. Han rejste sig og gik hen ved siden af hendes stol, for at hun ikke skulde se ham lige i ansigtet.

»Det er i grunden sandt,« svarede han; »De er ikke længere den samme; Deres gamle venner har ondt ved at følge Dem. Vi ved ikke, om vi ikke en skønne dag står helt uden for alt, hvad Deres er.«

»Jeg tror, at Stendal er forelsket i mig.«

Levison stod bag ved hendes stol. »Har han sagt Dem det?«

Hun tænkte sig om; han hade jo lært hende at lyve. »Nej,« sa hun.

»Sig mig nu, frøken Julie, er De så vidt udviklet, at De samler på forelskeder, jeg mener, om De føler den rette samlerglæde ved at kunne putte den ene i æsken efter den anden og lukke låget til og tælle ved Dem selv: det var een til, nummer det og det?«

»Å, det er slet ikke det, der er tale om.«

»Nå, men så kan vi måske gøre et forsøg på at tænke os, hvad slags kærlighed han kunde være i stand til at føle. — Ikke? Spørsmålet interesserer Dem måske ikke?«

»Jo, det gør.«

»Nå. Det er måske bedst, jeg ber Dem hilse Deres far; så kan vi sige farvel med det samme.«

»Hvorfor siger De nu det?« Hun tabte pludselig sin overlegenhed.

»Har De glemt, at jeg også holder af Dem, måske lige så meget som han. Eller antog De ikke, jeg mente noget videre med det?«

Hun så usikkert op.

»Hvis De holder mest af ham, så må jeg jo sige farvel.«

»Nej, De må ikke.«

Nu satte han sig ned ved siden af hende. »Jeg ved det nok, frøken Julie. De er endnu den samme; men han har et øjeblik sat Deres sjæl i uro. Den tanke, at han er forelsket i Dem, og at De skulde være hans første kærlighed, den er Dem for stærk, den har fået Dem til at drømme vildt, og så har De sammenlignet ham med mig; det kan

jeg mærke på Deres væsen. For mig er De jo ikke den første; derfor er jeg den ringeste, synes De. Har De tænkt Dem, hvordan hans kærlighed er? Den er for det første intolerant, for den slags mænd tar altid monopol på den kvinde, de elsker; og den er uforstående. Mig vilde De alligevel altid komme til at savne, jeg er nok den ringeste, men De kunde alligevel ikke undvære mit venskab, for trods alt har jeg det frem for ham, at De befinder Dem bedst hos mig, selv om De holder mest af ham; jeg misforstår Dem aldrig, mig kan De fortælle alting, men han er så stor, og alle Deres små ting vilde ikke nå hans øre, uden at De krøb op på en piedestal, og De holder jo mest af at blie ved jorden. Ja, jeg er mindre idealt anlagt — å, jeg behøver slet ikke at omdigte Dem for at elske Dem; De er en dejlig, lille jordisk kvinde, frøken Julie, på jorden hører vi to hjemme og kærligheden med; hvordan den ser ud højere oppe i luften, det ved jeg ikke, men jeg tror ikke på den deroppe, den falder ned, men vi falder ikke ned, vi to. Har jeg egenlig andre fejl end den, at jeg kender kærligheden bedre, end han gør? Jeg kan vide, at De er bedre end alle andre; han kan ikke vide, om De er den rette. Og selv om De blev gift med ham, hvem skulde De så få at tale med? For mig kunde det jo ikke blie.«

Han holdt bægge hendes hænder i sine. Nu var hun ikke ret stor længere; hun kunde ikke engang se på ham; men sådan hade hun heller aldrig hørt ham tale før. Dersom hun hade anet, at denne sommer, i henseende til elskværdighed og

vid var den genialeste periode i Levisons tilværelse, da vilde hun ha været stolt af sig selv.

»Men nu skal De sige mig for alvor og afgørende, om jeg skal gå. De må ikke la mig leve i uvished længere.«

»Nej,« svarede hun sagte og holdt på hans hånd, »De skal blie — — hos mig.«

Levison var taet bort, da doktoren kom hjem. Julie meddelte ham forlovelsen, og på hans forespørsel, om hun nu var lykkelig, svarede hun blot: »Han er den mand, der passer for mig.«

Doktoren ytrede ikke sin misfornøjelse. Selv om det var blevet Levison, var det jo alligevel hans lille piges lykke, det gjaldt, og skulde han, barnets far, være den første til at sætte en tvivl på den?

Men han måtte indrømme for sig selv, at Stendal var ikke den mand, han hade tænkt.

STENDAL gik og drev om mellem villaerne, til det blev togtid. Han var fuld af ydmygende tanker, som han ikke vilde tænke, ligesom et menneske, der har fået en ilde lugt på sig, prøver at la være at trække været. Men det nytter ikke noget, det skete skal gennemgås, og ingen modvilje, støttet af krænket selvfølelse, kan holde redegørelsen tilbage. For et klart hoved er en ydmygelse frygtelig; ingen tåger får lov at sløre den til; selve det ydmygende øjeblik er intet imod undersøgelsen, der kommer bagefter; man er ikke færdig, førend man har lært alle enkeltheder udenad, og så indkapsler de sig som nåle i ens sind og gir hver sit respektive stik, især i ens tilfredse øjeblikke.

Da Stendal endelig nåede stasjonen, mødte han Levison, der hilste forskende på ham; Stendal var fej nok til at vende sig og forvisse sig om, at den anden drejede om ad vejen op til doktorens villa, og da han bestilte sin billet, var han sunket så dybt, at han kaldte sig selv en pjalt.

Så gennemgik han alt, hvad der var foregået imellem dem; hans hukommelse var glimrende idag, og han mindedes aldrig, at han tidligere hade set og hørt så godt; hele hans livskraft var mægtigt

forhøjet, han forstod sig selv så klart, og han led grundigt. En stor beskadigelse virker lige straks stimulerende, ligesom alkohol; først senere kommer tyngselen og slapheden.

Han så igen forandringen i hendes øjne: uviljen først, da hun helst vilde være fri for at se på ham, og så, efter hans erklæring, den afvisende fasthed i hendes blik, som han ikke kunde udholde, og slutningen på det hele: den døde hånd, hun rakte ham til afsked. Men han så sig selv langt bedre: en stærk mand, der var blevet svag, en dygtig karl, der var blevet tyk i tungen og usikker i øjnene; han, som man sa, var af bronse, var smuldret hen som ler. Det var ikke det værste, at hun ikke elskede ham, han kunde vel finde en anden og glemme hende, men hans jammerlige bøn om venskab, hans hundeagtige logren efter hendes fortrolighed — det hade han nedladt sig til, og han var blevet afvist. Han kunde ikke engang aftvinge hende den sympati, som en kvinde dog vel må føle for den mand, der elsker hende, når han ikke er nogen latterlig person. Hade hun sagt: Jeg er aldeles ikke forelsket i Dem, og det er ikke værd, vi ses mere, det vil være pinligt for mig — eller: Hvis De kan glemme mit afslag, så lad os omgås, som vi før gjorde — nej! Hun hade ikke sagt ham et eneste ærligt ord.

Han var sådan et menneske, at han ikke kunde fremtvinge en ung piges oprigtighed; den viser man dog ellers selv mod ganske ligegyldige personer; han var altså noget, der ligger under en ligegyldig person. Hvad var det for en afgørende fejl, han

hade, til forskel fra andre mænd? Han måtte jo være forkert, han havde ikke det greb; som det var gået ham her, vilde det gå ham en anden gang, dette tilfælde var i virkeligheden almengyldigt.

Det er overvældende for den, der altid har anset sig selv for stærk, at opdage et aldeles svagt sted; selverkendelsen blir mistænksom og kræver revisjon af hele mennesket; er der een fejl, så er der nok flere; man har åbenbart overvurderet sig selv, man har i al dumhed været indbildsk, og dermed falder fodstykket for hele selvagtelsen. Da Stendal nåede København, hade han vendt og drejet alle sine ævner så længe, at der ikke var en eneste af dem, han nærede tillid til.

Nej, dette her går ikke, tænkte han; nu må jeg ta et tag i hjulet, ellers snurrer det rundt, til der går ild i det hele. Kan man ikke bare sige, at jeg mangler kvindfolk? Det er vel hos fruentimmerne, man lærer, hvordan man skal omgås de hæderlige kvinder. Sådan almindelige gentlemans-begreber fører vist ikke til noget. I dette øjeblik sidder en anden derude og gør sine sager bedre. — — Nej, nu må jeg sgu hen og snakke med et menneske!

»Jeg tror han er ved at blie forelsket,« sa Karl Hedelund; »hans stemme er blevet blidere i den sidste tid, og han er tit åndsfraværende.«

Jyden gik tilbage i amerikaneren og bakkede op i loftet. »Det må sikkert ærgre ham forfærdeligt.«

»Det tror jeg ikke. Forleden dag kørte vi sammen

til Korsør. I vor kupé var der et par nygifte — vel sagtens — som var sådan tilpas kærlige mod hinanden.«

»Og han stod ikke ud i Roskilde og gik ind i en anden kupé?«

»Nej. Han sad og så på dem.«

»Nå nå!«

»Ja. Med et meget menneskeligt ansigt. Til sidst smilede han.«

»Næ — dær har du sgu set fejl!«

»Det gjorde han virkelig. Indtil han opdagede, at jeg så på ham. Så begyndte han at snakke om et eller andet.«

»Det var fanden til mærkværdighed. Stendal kælen, med en pige på skødet, måske en kone! Så går radikalismen ad helvede til. Tænke sig Stendal dryppe af smør og honning som salig Palæstina! Det var ikke godt.«

»Hvorfor skulde han ikke ha lov til at blie lykkelig som andre mennesker?«

»Gudbevares — du er gift og lykkelig — og til lykke med dig!«

»Kender du måske ingen gifte radikalere?«

»Masser. Men ingen som ham. Ham må vi redde — for samfundet. Hvis han blir lykkelig gift, vil han miste ævnen til selvfornyelse, især til fornyelse af kanter og hjørner — det er dem, der gør, at han er Stendal og ikke blot en eller anden radikaler.«

»Jeg synes såmænd, han er skarp og hård nok; han trænger netop til at afrundes.«

»Ja, den bemærkning beviser jo ikke andet, end at du selv er gift — og afrundet.«

»Både som redaktør for det nye blad og som politiker vil han få brug for ævnen til at føre en rolig diskussjon i stedet for at skælde ud; den har han ikke erhvervet sig endnu.«

»Det vil tiden under alle omstændigheder lære ham, men ægteskabet vil lære ham mageligheđ, det vil sige: gøre ham godmodig og ensformig. Husk på, hvor sjælden han er! Derfor må han reddes. Hvad kommer hans private lykke samfundet ved! Lykke vil sige tilfredshed, og tilfredshed tenderer altid hen imod stilstand, bevidstløshed; mest tilfreds er den, der sover; når man våger, har man dog altid noget at klage over, og den allermest tilfredse er den døde, for han kan ikke engang vågne. Derfor må Stendal ikke blie tilfreds,«

»Det er dog lykken, der er livets formål til sidst.«

»Ja. Det er også en flods sidste formål at komme ud i havet, og når den er kommet dær, driver den ikke noget mer.«

»Ja, det er jo ikke andet end hans forhenværende ideer, du dær gentar; om han hylder dem endnu, det ved du ikke noget om.«

»Vi kan jo spøre manden selv,« svarede jyden, da Stendal i det samme kom ind. »Hvad mener du: Kan radikalisme forenes med lykkelig kærlighed?«

»Lad os snakke om noget andet, jyde; gå ud og sæt vand over! Jeg trænger til en jævn tobaks- og toddypassiar.«

Jyden gik. Karl iagttog i tavshed svogerens flytten fra den ene stol til den anden. Han hade selv været gift et års tid og håbede snart at se Stendal gå samme vej. Han og hans kone talte

om det hver dag: Henrik burde gifte sig. Han kunde være så høj og stejl uden formildende skråninger, hvor man kunde komme ind i ham; han var brat i sit væsen og næsten farlig at nærme sig, som en grusgrav: man vidste aldrig, hvornår man fik en ladning over hodet. Han trængte til en kone, en sød og blid kone, ræsonnerede hun med sin nygifte tankegang; selve hans brathed viste, at han trængte til et kvindeligt væsen, den trang ytrer sig på den måde, vidste hun. Karl gav hende medhold med den motivering, at huslig lykke gør en mand mindre radikal og i en vis henseende virker sløvende — ikke på ham selv, naturligvis! — men Henrik var jo netop en ragekniv af et menneske, han kunde ha godt af at blie lidt mindre hvas, og således endte de nygifte, som det sømmer sig, i den overensstemmelse, at kærligheden, der er det bedste af alt, var det eneste, han manglede. De skaffede sig alle mulige oplysninger om frøken Julie og hans besøg hos doktor Hauberg, og de så med fortrøstning frem til bedre tider og til udjævning af Henriks stejlhed.

Den mand omgås ikke med giftermålsplaner, tænkte jyden, da han kom ind med en kedel varmt vand. Dær skal man nu se to slags mennesker: den ene velvillig, med tilfreds tåge i øjnene, klar nygiftheds-teint, plejet og dæmpet, og mageligt midt i stolen; den anden skarp i synet, fortrukket over panden, med uro omkring munden og altid på kanten af en stol —

»Nå jyde,« sa Stendal og knuste sukker på

bunden af glasset, »kan du skaffe mig noget slet selskab?«

»Det kan jeg nok Men dertil hører som bekendt slette sæder.«

»Dem kan man vel erhverve sig.«

»Det er en ny slags snak. Kan du huske den aften noget ud på natten, da du sa — —«

»Ja vel: Ingen forsøg på at falde om halsen eller sidde paa skødet. Så kan De gærne få lov til at få en genstand med, det sa jeg. Den aften vilde jeg bare se på dyrene, derfor var det også dig, der trak af med hende, efter at jeg hade trakteret. Den gæld er du aldrig kommet ud af siden, men nu, ser du — —«

»Skal vi gå i byen sammen! Det er på tide, at du begynder.«

»Det er en dårlig tale af dig,« indvendte Karl.

»Lad os skåne hans idylliske ører, jyde. Vi to går ud sammen efter elskovens uretfærdige mammon. Der er faldet mig noget ind, folk; nu vil jeg rase.«

»Det kan du ikke.«

»Sludder, slave! Hvis jeg vil, så kan jeg. Jeg er rå, jeg mener ukogt, jeg trænger til at komme i gryden, jeg mener elskovens.«

»Han er der allerede,« sa jyden.

»Sandt, skurk! Og jeg skummer som et råt stykke kød i kogende vand — jeg skal koges ren, al fråden skal ud. Der er noget, der hedder livet — «

»Ja hvem kender-det bedre end du! Har nogen været længere ude i det åndelige liv end du? Er

der nogen art deraf, som har været dig fremmed? Livet, som det sømmer sig for en mand — —«

»Sand mand! Det er mine ord, du kan udenad. Jeg har holdt meget af dette ord sand mand, men nu vil jeg ikke råbe med sand længere, svoger. Hvad var det, jeg plejede at sige om de fyre af lavere rang, der snakker om livet og mener underlivet? Jeg tilbagekalder al min forrige vittighed, jeg vil ikke være vittig længere. Jeg ønsker slet selskab.«

»Det passer dine sanser ikke til.«

»Lige meget med sanserne! Min intelligens kræver erfaring, oplysning. Jeg tror, jeg kan se alting, og så opdager jeg, at jeg på flere sider har høje mure, som jeg slet ikke kan se over. Hvad er der bagved?«

»Så gift dig!«

»Ho ho. Der er langt igen. Først skal vi ha rejst køretøjet. Det er næmlig væltet, endelig engang. Jeg er ellers kørt over en hel del, gærder og grøfter, hvad? Og sten i vejen. Min fart var der ingen, der stansede. Men så en dag viser der sig en meget lille tue dær, hvor jeg skal frem, en af de mindste tuer, jeg nogen sinde har set, noget så lidt som en lille pige, og dær, hvor hvert andet menneske og enhver løjser kommer over, dær vælter jeg —«

»Herregud, at en ung pige ikke er forelsket i dig og altså siger nej—«

»Hold mund! Hvad fanden tror du, det kan hjælpe, at du hælder sådan et fingerbøl trøst op i en gryde varm arrigskab!«

»Nu blir du for storslået, svoger!«

»Så gå hjem! Jyden forstår mig, derfor siger han ingenting, men sørger for flere drikkevarer. Det vilde more hende, og det bør også more jer, nemlig at se, hvordan et stort dyr skaber sig, når det får af kniven. La være at se på mig! Ved du, hvad dine øjne ligner, svoger? De ligner sgu to syltede kirsebær. Det er fordi du er så nygift. Det klær ikke en mand at være nygift; det er ligesom han får rørt smør i mundvigene af det.. Men derfor kunde hun godt ha sagt nej på en anden måde. Jeg er dog en mand, det er jeg da i andre mænds øjne, men ikke i hendes. Det var det forbandede. Hun optog det, som om det var en bavian, der stak en lab ud mellem to tremmer og vilde føle på hende.«

Jyden gik hen og tog ham hårdt i skulderen. »I aften drikker vi to os fulde, mer gør vi ikke denne gang, du er ikke egnet til at blie sluppet løs mellem mennesker i aften.«

»Kom med noget whisky,« sa Stendal og tømte den anden toddy. »Er jeg gal, tror du, jyde?«

»Ja du er. Brølende gal. Drik nu, at du også kan blie fuld, så blir der harmoni i det. Det er forskrækkeligt. Lidet fruentimmer kan vælte et stort mandfolk.«

»Sig mig oprigtigt, jyde: Synes du, jeg er ynkelig?«

»Sludder! Du er overrasket, det er det hele. Ligesom en ko, der første gang blir stukket af en bræms. Du hade aldrig tænkt dig, at der var den slags insekter til, derfor gererer du dig lidt sælsomt. Det var altså denne doktorfrøken, der gav dig en kurv? Hvem skal hun så ha i stedet for?«

»Du er en kold skurk!«

»Skidt! Ta bare kluden af fingeren og lad os se, hvor galt det ser ud!«

»Jeg har kun mig selv at beklage mig over; hun har altid undgået mig, så vidt hun har kunnet, jeg tror aldrig, vi har talt rigtigt sammen; der har ikke været nogen gensidig sympati.«

»Hvad fanden vil du også med den slags biprodukter? Man skal begynde med at elske hinanden, så kan man altid se sig om efter noget sympati, når man ikke kan hitte på andet.«

»Hade det været en anden dag, vilde jeg anse dig for en løjser. Nu har jeg ikke kraft til det.«

»Du har ventet for længe, er jeg vis på, og snakket for meget; du har friet med for mange ord. Man skal kysse dem først, så kan man bagefter bede om forladelse, hvis det ikke falder i god jord, men det gør det for det meste.«

»Godt sparket, æsel! Heldigvis har jeg fortjent det. Ellers gik jeg min vej og kom ikke igen. Nu følges vi to ud på sold, jyde. For øvrigt, svoger, varer dette anfald ikke mere end otte og fyrretyve timer, hvilket du kan meddele den eventuelt bekymrede familie. Jeg vil vise mig selv, at jeg ikke mangler ævne til at gå fra forstanden; men den kommer igen, når jeg har brug for den. Foreløbig lader vi, som om vi ingen forstand hade, den trænger til at sove og samle kræfter.«

»Og imens studerer vi kvindfolkene.«

»Nej, vi gør ikke, jyde. Dem studerer vi altid med koldt hoved, med den koldeste fornuft, vi kan opdrive. Dær vil jeg ikke være den underlegne

mere. Jeg har været dyppet i ydmygelsen en gang —«

»Og så kommer man der igen.«

»Ikke så dybt som første gang. Hvis jeg for fremtiden gør mig latterlig, så blir det i alt fald efter en aftagende skala.«

Karl gik hjem. Han vilde ikke være med til at se fuldførelsen af den rus, som Stendal var i færd med at drikke sig.

DER er en regel om, at hvor en hund har fået en afskrabning, dær blir den ved at slikke og gnave, så at såret behøver den tredobbelte tid for at læges.

Stendal erfarede, at man ikke kan drikke sig nogen som helst glemsel til på een nat. Han gik nok i seng med en stormandsmæssig rus og tilbragte den næste dag i solskin og blæst for at tørres og fæstnes, men hele erindringen sad ham endnu som harsk smør i halsen, og han hade intet andet valg end at gøre tingen endnu værre ved at gruble over den. Sådan var han fuldt optaet den dag. Den følgende dag var han i tvivl om, hvorvidt han skulde drikke sig fuld eller aflægge et besøg på villaen. Han valgte det sidste af sundhedshensyn. Undervejs faldt det ham også ind, at han kunde få lejlighed til at vise hende, hvor ligegyldigt han tog det hele.

Doktoren var meget elskværdig, men ligegyldigheden fik Stendal ikke forevist på en måde, der tilfredsstillede ham selv; Julie var fuldstændig optaet af Levison. Så talte han politik med doktoren, og det med en hæftighed, så der ikke var plads til mere snak i den stue. De forlovede sad og passi-

arede andetsteds, men Julie hørte ham hele tiden. Han var så lidenskabelig hel, så blank og skinnende af energi og indsigt; hun kunde ikke høre på stemmen, at bronsemennesket hade slået revner. Levison anede det, og han konstaterede med stor bestemthed en ringere grad af ømhed hos sin kæreste.

Doktoren vidste slet ingen ting; ved afskeden indskrænkede han sig til at anbefale Stendal en lille udenlandsrejse. »Rejs ud af alle forholdene for nogen tid, hr. Stendal! Man kan også se så meget, at man blir stiv i øjemusklerne og mister overskuet. Jeg tror desuden, De er blevet en lille smule nærvøs.«

»Jeg har altså røbet mig,« tænkte Stendal.

Ude i entreén fik han god lejlighed til at prikke sig selv med smærtefulde iagttagelser: Se hende hente hans stok og række ham den, for at de kan komme til at røre ved hinanden! Hør den inderlighed, hvormed de diskuterer togtiden! »Farvel!«

Han indbefattede dem alle i et buk, men doktoren fulgte efter ham ud på vejen, og trykkede hans hånd.

»Farvel, og rejs ud, så De kan være hjemme ved nytårstid; det er Deres læges råd, som De gør vel i at følge. Så skal vi til at tænke på valg. Ja, man mærker nok, at det er Dem en hjærtesag.«

Stendal så på ham. Mon der skulde være underfundighed i de ord? Så hilste han rask og spaserede tilbage til København for ikke at komme i tog sammen med Levison.

Så snart han var alene, tænkte han ikke på andet end Julie. Han hade kun set lidt til hende,

men det lidt var nok, det var en hel ny forsyning, som han godt kunde være ulykkelig på i flere dage, og derefter kom han naturligvis igen!

Efterhånden gik han sig hidsig: »Dette her må ikke blive ved! Vi kan ikke undvære vor sindsro, vi vil hellere være et stykke is end en bølge, der bare pisker op på stranden og må tilbage igen og ikke får noget for det. Vi to« sa han og hamrede på træer og pæle, »egetræsstokken og jeg, vi vil holde os stive, for det er meningen med os; vi vil ikke glemme, hvad vi er, og bære os ad, som om vi var to pilevidjer! Hu ja, man begynder at love en hel del, når man mærker, det glipper for en!«

Så tænkte han på de to i sofakrogen, og hans fantasi beredte ham den ydmygelse at anbringe ham i Levisons sted, skønt han dunkede træer og stene for at slippe fri.

Da han kom tilbage til København, gik det op for ham, at hans besøg i villaen jo ikke hindrede ham i at drikke sig fuld, og han opsøgte straks jyden, der også den aften viste sig som en trofast ven og svirede med ham.

På den måde gik det nogle dage; han soldede af et oprigtigt hjærte, indtil han opdagede, at han ikke egnede sig til at være svirefugl, så holdt han op og forskaffede sig en kummerlig tidsfordriv ved at anstille primitive betragtninger over kærestesorg. Det er hverken morsomt eller nyttigt at være ulykkeligt forelsket, regnede han ud, med mindre man er digter eller har særlige sykologiske interesser. Den undren over en selv, der følger med en nogenlunde indgående forelskelse, kan

være stimulerende i begyndelsen, men den går snart over til en ensformig græmmelse. Man udspinder sig en lang, sej forestilling, som man ikke kan komme løs fra, og som løfter en op fra den sikre jord; men det er nedværdigende at hænge og gispe i en fiks ide, der ikke vil knække over, det er rædsomt at blie klynget op over jorden og forgæves sprælle efter fast grund, det er råt at hænge som en torsk i en medesnor, og hellere end at blie dær vil man dumpe ned i det ferskeste gadekær, hvis tilbagegangen til det rigtige element ikke er en tilladt.

Så kom det forudsete øjeblik, da han måtte ud til villaen igen. Han skulde jo sige farvel, inden han rejste! »Jeg må ha vist hende engang til, at hun ikke generer mig. Tarvelig forfængelighed! Du er sunket et lille stykke. — Se så; nu går du langsomt op til villaen og ser ikke forpustet eller noget ud, når du kommer, hvis det ellers er nogen nytte til at stille sig an, siden du jo dog er opdaget. — Stakkels fyr,« hviskede han rasende ude på stentrappen, »stakkels idiot!«

Julie lukkede selv op. Han spurte efter doktoren. Jo, han var hjemme. Nå. Stendal vendte ryggen til hende, mens han udsøgte sig en knage til at hænge sin hat på, og overvejede, hvilken af de fire kroge der egnede sig bedst til at ha en stok stående i. Men han fik ikke bestemt sig, for nu begyndte hun at tale til ham, at fortælle og spørge, og han måtte se på hende. Hun lyste med mild kølighed som en stor, hvid blomst i tusmørke, og han glemte helt sin stok, men hun tog den stille

fra ham og anbragte den i en krog. De gik ind i stuen, dær var ingen doktor, han var heller ikke i den ved siden af, men så kunde det jo vente. Han så nok på den retning, hun tog, at doktoren måtte være i kontoret, men han hade ikke noget hastværk; han tøvede ved alt, hvad der kunde tøves ved, og da hun mærkede, han ikke kom efter, stansede hun for at forklare: der var måske kommet noget i den måned, han ikke hade været der. Så snart hun så i retning af ham, søgte han hendes øjne. »Hvor De er blevet alvorlig!« udbrød han, og så smilede hun svagt.

Hvor alting dog kom til at ta sig anderledes ud, nu da han rigtig så på hende! Alle de dumheder, han hade tænkt og gjort! Nu var han ikke ulykkelig længere; han kunde mærke, hvordan al græmmelsen rislede bort i nogle sekunder, men sådan hade hun heller ikke set på ham før. Skulde han ikke lægge hånden på hendes skulder og spørge hende, om det alligevel ikke var ham — når hun nu tænkte sig om! De vilde blie lykkelige. Hun hade den milde harmoni, som han trængte til at ha om sig; han kunde sagtens forstå hende, når blot de kom til at tale sammen; hidtil hade han forstået alting.

Dær kom doktoren — og fru Hassing. Hende hade han vist egenlig gjort noget kur til, om det så bare var for at øve sig.

Hun var tiltalende i dag og morsom, lidt dæmpet, da de ikke talte om noget, der lå hende særlig på hjærtet. Men Julie vilde ikke med ind i samtalen; værtindens pligt var jo gjort, hun så heller

ikke mer på ham og smilede slet ikke; lidt efter gik hun. Så var det hele som før, alt det skete stod ved magt, og han måtte selv om, hvordan han slap ud af denne ulykkelige forelskelse. Ja, men hun er i alt fald forpligtet til at se lykkelig ud, hun har sagt nej, hun har fået sin vilje, så hun fejler jo ikke noget, hun har ikke lov til at se forgræmmet ud!

»Nå, lille Julie,« sa doktoren efter samråd med gulduret.

»Ja far.« Hun kom ind med hat og overstykke på. »Farvel, hr. Stendal.«

Han rejste sig, men fik intet som helst artikuleret.

»Farvel, fru Hassing.«

Han stirrede på hende, som om det gjaldt livet, men hun vendte sig slet ikke om imod ham mer; ham var hun jo færdig med.

»Farvel far.« Han blev klappet på kinden.

Stendal hade ikke før set hende gi et kærtegn, heller ikke til Levison — vel? Nej ikke engang til ham.

»Farvel.«

I døren gav hun dem allesammen et nik; det blev ikke meget til hver.

»Det er sandt, Julie —« doktoren gik efter hende.

»Rejser frøken Hauberg?« spurte Stendal.

»Ja — med kæresten.«

»Hun sa farvel, ligesom vi ikke så hende mer.«

»Vi er nok borte, inden hun kommer tilbage.«

»Så? Blir de sådan væk —«

»Om natten? Det ved jeg ikke, hr. Stendal, men nu skal de jo giftes, så herregud — —«

Det var ligesom han begyndte forfra. En hel ny skuffelse, som om han aldrig hade været skuffet før. Nu var det pålideligt, hun var en andens, hun, det eneste i verden, han behøvede; hun, der var så lys og stærk og kølig som gloire-rosen sent på efteråret. Men hun hade været elskværdig i dag, og med overlæg, udtrykkeligt, indtil det øjeblik, da andre kunde overta elskværdigheden. Der var jo heller ikke noget at risikere for hende; når man har fået et menneske ud ad døren, og sat kæden på, så han er en sikker mand til at blie udenfor, så kan man godt, igennem dørsprækken, unde ham et par venlige ord, som han kan gå ned ad trappen med.

Doktoren kom igen, han måtte ha en whisky til, det var varmt, syntes han, men whiskyen gjorde det ikke koldere, derimod gjorde den ham mere meddelsom.

»Så fik man da en svigersøn, en hel mægtig mand oven i købet. Jeg troede, det skulde ha været Dem, Stendal, men De har jo andre interesser mærkeligt nok. De er mig et zoologisk problem.«

Stendal drak dybt. Mon doktoren ikke skulde være en gentleman? »Troede De, jeg var forelsket i Deres datter, hr. doktor?«

»Jeg troede sgu ingenting, men at De helt kunde slippe fri for at blie indtaet i hende — nå ja, det kan jo gærne være.«

»Jeg synes meget godt om Deres datter, og jeg

tror egenlig, hun kunde ha passet for mig; forstår mig for øvrigt ikke videre på det, men jeg skal vel giftes engang. Nu tog hun altså en anden, det gør jeg vel også — når det falder mig ind.«

»Så var det sgu godt, De ikke fik hende«, erklærede doktoren barsk.

Stendal rejste sig og strakte benene. Han hade kuldegysninger og en fornæmmelse i halsen, som om han trængte til at le. Han gik hen og så ud ad vinduet som et menneske, der keder sig.

»Men vort kompaniskab hører ikke derfor op, Stendal,« sa endelig doktoren.

»Vil De støtte det ny blad — imod Deres svigersøn?«

»Det kan vi ikke ta hensyn til. Hans stilling vil altid være materielt sikret, og selv om De tar lidt af prestigen af ham — — De skal jo også leve.«

Da gik det op for Stendal, hvor stor en skuffelse doktoren hade lidt, og hans hjærte blev endnu tungere. Den gamle beundrede ham jo, det vidste han nok; å ja, faeren hade været lettere at erobre end datteren.

Og doktoren tænkte, mens han blandede sin tredje whisky: Hvis den mand hade lagt sig lidt mindre efter samfundsnyttighed, så hade han måske nok fået tid at gøre sig elsket af min datter.

Det blev fru Hassings bestilling at føre samtalen ind på noget andet. Hendes munterhed var virkelig velgørende, især for den, der har det ilde. Stendal satte sig hos hende i sofaen og befandt sig vel ved hendes passiar. Undertiden gyngede

hun sagte på fjedrene, så han fulgte med, og da smilede hun til sig selv.

Stueluft gør let sentimental. Selv den blankeste karakter anløbes en smule, når omstændighederne er gunstige: halvmørke, lidt spiritus, ikke ganske frisk luft, blød sofa og svag søvnighed — man blir rørt; dær hjælper så græmmelsen til, den blødgør sindet, så ens fantasi antar former, man senere undres over.

Fru Hassing undrede sig. Han var blid og talte utydeligt, og hodet sad ikke lige på halsen, hvilket er det mest graverende tegn. Hun iagttog ham og gjorde sine slutninger, mens han slet ikke tænkte på at værge sig. Han tænkte ikke på andet, end at ulykkelig kærlighed samler sig med sin tyngde om mellemgulvet, hvorfra den strækker sig ned til knæerne, der blir bløde, og op i ryggen, hvor det gør ondt. Imens talte han med fru Hassing, han la hånden fladt ned imellem dem på sofaen og så ind på hende, og hun vendte sig om mod ham. Doktoren følte sig udenfor og begyndte at blie urolig på sin stol, men fru Hassing holdt på ham med en bemærkning engang imellem. Stendal ænsede ham slet ikke; han var bundtræt og vilde helst ha lov til at blie siddende; først da fru Hassing bemærkede, at det var på tide at komme hjem, fik han samlet så megen bevidsthed, at han kunde rejse sig og opdage den uanstændige blødhed, der var gået i hans knæ, og han måtte gå lidt omkring og i smug sparke trætheden af sig.

»Jeg følger Deres råd, hr. doktor,« sa han ved

afskeden »og rejser en ordenlig tur; jeg er virkelig ikke ganske vel tilpas.«

»Nej,« sa doktoren.

Den lille tur til stasjonen blæste vammelheden af hans sind, og samtalen med fru Hassing holdt op. De to blev alene i en kupe. Han satte sig ved vinduet, og hun tæt ved siden af, så han mærkede varmen fra hendes side, helt ned til knæet. Det sa han ikke noget til, og han vidste heller ikke, hvad han egenlig tænkte. Men da hendes hånd kom til at ligge på hans, var der noget inden i ham, der sa: ja. Ja — for glemmes skal det for enhver pris, og svir hjælper ikke noget. Han lukkede sin hånd op, og fire fingre smuttede ind som små varme dyr i en rede. Hvad nu! Der gled et tæppe ned over hans fortid — begyndte der ikke i dette øjeblik et nyt afsnit af hans liv? Han så om på hende, og hun tog ham om halsen.

Der er mere fortryllelse, end en forelsket mand på forhånd tror, i kys af en smuk kvinde, han ikke elsker.

Når man i ganske kort tid grundigt lærer noget aldeles nyt, da har man et af de sjældne øjeblikke med umådelig forhøjet livskraft, hvor man finder sig selv ubetinget genial. Stendal hade en sådan genialitetsfølelse, da de sad sammen hjemme hos ham, og han i få minutter gennemerfarede den største del af kærligheden med så megen intensitet, at han fuldstændig glemte, at han ikke elskede den kvinde, der lærte ham alt dette nye. Han gennemløb

hele stemningsrækken, hvori forlegenheden hade sin lille plads til at begynde med, og indtrykkenes usædvanlighed la ham de ord i munden, som vilde ha gjort ende på Julies tvivl, hvis han hade kunnet tale sådan til hende.

Fru Hassing var meget mere nøgtern; hun vidste nok, at han var ulykkelig, men hun troede ikke, at han var forelsket, og så fik hun pludselig lyst til at eksperimentere med ham. Nu hade hun jo bragt det så vidt, at bronsemennesket nogenlunde var som andre mandfolk; hun hade fået magt over ham, og nu vilde hun prøve, hvor stor den magt var. Derfor rev hun sig pludselig løs, rejste sig og sa:

»Jeg har vundet mit væddemål. De er alligevel ikke den undtagelse, som De tror. Den første gang, vi mødtes, hånede De mig; nu kan jeg gøre gengæld. Kan De nu indse, at også De må bøje Dem for samme naturlov som andre mennesker?«

Hun tænkte sig med bæven, at svaret vilde blie sådan noget som et vildt optrin, hvor hun blev grebet og slæbt af sted.

Men al hans kolde fornuft var straks kommet ovenpå. Det hele var jo for hans vedkommende ikke andet end en dilettantkomedie, som han et øjeblik hade taet alvorligt.

»Hvis De synes, det er nok,« svarede han, »så vil jeg ikke modsige Dem. Jeg har det ikke værre, end at jeg kan holde op. For resten vil jeg gærne indrømme, at De har lært mig noget, men jeg bøjer mig ikke nær så dybt for Deres »naturlov«, som De tror. Med hensyn til Deres overlegenhed skal

jeg dog huske Dem på, at det var Dem, der først tog mig om halsen, og det vilde ikke stemme med mine prinsipper at slå fra mig eller skrige om hjælp. Men nu skal jeg lyse Dem ned ad trappen og hente Dem en drosje, og så vil jeg for resten håbe, at De føler Dem lige så lidt skuffet over at stanse på halvvejen, som jeg gør.«

Han gik foran og lukkede op, og hun fulgte efter, yderlig forbløffet. Nu vidste hun det: man skulde ikke prøve at pille ved hans selvbevidsthed, hun følte sig igen reduseret til sin naturlige lidenhed i sammenligning med ham, og hun hade allermest lyst til at kysse ham og få lov til at blie, men hun turde ikke. Nej, herregud, nu var der ikke mere igen end godnat i al tarvelighed og så nogle timers venden og drejen sig, til man blev ør og rasende.

Tosset kvindfolk, tænkte han, da han igen gik op til sig selv, men hun kunde gærne ha blevet.

SÅ gik der et sendrægtigt døgn på fire og tyve unaturligt opsvulmede timer.

Folk, der lider af ulykkelig kærlighed, bør altid gå tidligt i seng, for de har det værst hen på aftenen, og efter tolv er det helvede. Indtil solen står op, for så virker dog kun de næstværste af djævlene, de værste fungerer i mørket. Men hvis delinkventen ikke kan sove, da gælder det om at finde en bedøvelse, der virker!

Du godeste satan, tænkte Stendal næste aften, da der ikke kunde være tale om at gå i seng, er der ingen vej ud af helvede!

Men så fik han virkelig en ide. Den nat skulde »Faldøksen« trykkes, og han satte sig ned og skrev en artikkel imod ministeriet. Da han hade skrevet ti linjer, som ingenting var, blev han genial. Julie, som han ikke fik, og fru Hassing, som han hade sendt bort — det inspirerede ham. Sådan hade han aldrig skrevet før, så fnysende vittigt, så knusende og så vægtigt. Klokken var over tolv, da manuskriptet gik i trykkeriet; derefter gik kan hjem og modtog søvnens velsignelse.

Næste eftermiddag gik han en af de ture, han undertiden oplevede: Han vadede i hilsener og

håndtryk, i beundrende og misundelige smil; man skråede over gaden til ham, man jog ham op inde fra kafeer, man forfulgte ham fra tværgader, som han gik over; folk, han ikke kendte af anseelse, vendte sig om og så efter ham; mennesker, han aldrig hade set før, lod sig præsentere for ham på gaden og forhørte sig, om det blev til alvor med hans kandidatur til næste valg, og han fik mange flere damehilsener, end han plejede.

Dær kom doktor Hauberg.

»Udmærket artikkel, Stendal! Ved De, at nogle af Deres venner begyndte at beskylde Dem for godmodighed, og at Deres fjender hoverede over, at De hade knækket Deres horn og kun hade et par stumper igen til konservativ brug! Men jeg har aldrig tvivlet om Dem. De forstår det. Nu har De været from i et par måneder, og i den tid har De samlet al Deres gift for at gi et vældigt stik! Til lykke! Nu kan De rejse, vi kender Dem. Ja, nu er mine unge folk også rejst.«

»Hvem da?«

»Ved De ikke det? Julie og — e — Levison. Bryllup i al stilhed; ingen festiviteter.«

Så er det forbi. Nu er hun den frugt, som en tæge har rørt ved. Komedien er forbi, undtagen det efterspil, jeg selv opfører!

»Som sagt,« begyndte doktoren igen, »rejs De bare. Vi skal nok arbejde for Dem. Farvel.«

»Hør hr. doktor —« Stendal vendte sig, »det er sandt: til lykke med — de unge!«

»Hvad behager? Nå — ja vel, ja tak, tak skal

De ha! Jeg troede såmænd slet ikke, han hade hørt det,« mumlede doktoren og gik videre.

Stendal fortsatte sin vej gennem hilsener og søgte at stimulere sig med selvironi. Græd ikke formanede han sig selv. Hvis der er noget i vejen med øjnene, kan du jo fortælle folk, at du har skrevet hele natten på denne fiffigt beregnede artikkel.

Og så begyndte hans tanker igen deres desperate runddans om det samme æmne, og der var ikke noget at gøre ved det, for det går med kærestesorg, som med den sennop, børn undertiden smør på snuden af hunde: man kan ikke la det sidde, skønt det smager forbandet; man blir ved at slikke på det, for det skal sgu væk!

Din tilværelse mangler feminimum, tænkte han, du er kun en retskaffen flagstang uden poesi, mens du burde ha været en grøn gren. Derfor kan du aldrig være sikker på nogen kvinde; du kan erhværve dig hendes agtelse for din retskaffenhed, hvilket er nogenlunde det samme som hendes foragt, men hun vil altid foretrække selv den tyndeste, grønne gren. Enhver behændig fyr er dig overlegen på kærlighedens område; han kan altid ta den fra dig, som du vil ha, for når hun kommer under hans påvirkning, er hun som en tokrone mellem en taskenspillers tommel og pegefinger, hun er borte, inden du får rørt dig, forsvundet i hans ærme eller i hans lomme — du mangler teknik.

Det begyndte at blie småt med selvagtelsen; han mærkede, med fuldstændig ligegyldighed, at han var på vejen til at opgi det hele. Så farligt er det, når den første skuffelse venter med at indfinde sig,

til et menneske er henimod tredive år; hade han endda tidligere haft nogle mindre skuffelser at vænne sig til på!

Da han i skumringen gik hjemad, mødte han fru Hassing. Hun var mild og ydmyg og talte til ham på en velgørende måde, som om hun hade alverdens lindring at byde ham. Han blev straks hyggeligere til mode og overvejede, at der måske var noget i, at den ene kvinde kunde bruges til at glemme den anden med. Hun forlangte åbenbart ikke bedre, og så fulgtes de ad hjem til ham, og denne gang fik hun ingen anfald af overlegenhed på halvvejen.

Da han langt senere, efter megen oplevelse, fulgte hende hen til en drosje, følte han sig noget mere som menneske. Han satte stokken stift i fortovet og ansigtet i hård og fast orden, og mens han velbehageligt stod og så efter vognen, der forsvandt med hende, mumlede han ved sig selv: »Man er da heldigvis lige så tosset som andre mennesker.«

Så gik der fjorten dage med et kort crescendo og et langt decrescendo. I tre dage troede han sig forelsket, og een dag fablede han endog i enrum om giftermål; derpå så han det hele efter og ønskede sig ude af det til sidst. Da hade han opnået det, han ønskede: træthed, en klar, sund bekymringsfri træthed, og så rejste han.

Et fjerdingår flakkede han om i udlandet, så, tænkte og drev. Han var som et menneske, der

har fundet sit hoved igen. Alt det uldne fnok, der drev hen over hans tanker i vigtige øjeblikke, det var borte; ubetimelige længsler, der lavede revolusjon, når stabile temperamentsforhold var mest nødvendige, de var forsvundet. Han kunde igen få lov at være hel energi, hel hjærne, hel maskine, når det behøvedes. Der er ingen uventede remme, der forbinder gale akser; når jeg trykker på den knap, snurrer det hjul; ingen forstyrrende erotik griber irrasjonelt ind og kompliserer værkets gang; maskinen er ganske beregnelig, det hele er tænders og drivremmes logik, den er ikke til at ta fejl af.

Sådan var det i begyndelsen, så længe erindringen om fru Hassing varede og dermed den ligegyldighed for alle kvinder, som hun hade skaffet ham. Men hende glemte han efterhånden, og derefter kom mindet om Julie atter frem, og han begreb, at det var noget, han ikke hade magt til at glemme. Dog var hans sind nu fæstnet, og hans vilje spændte som en stærk bro over den mørke erindringsstrøm nedenunder. Han hade næppe fået tid at glæde sig over sin genvundne, urørlige fasthed, før han opdagede, at der var uro under den. Nej, han var ikke længere som en brønd af en bestemt dybde, stensat i bunden; der var længere ned, end han vidste, og der var noget, som ikke lod sig udtørre. Han hade ikke for længe siden afsluttet sin udvikling, tvært imod: han var først for nylig begyndt at blie et menneske, ti nu forstod han så lidt, at netop det måtte være et tegn til, at han var ved at begynde forfra.

Ingen følelsesdugg på tankens glar! hade han

engang sagt i sit intellektuelle overmod. Nu var der alligevel kommet noget af den. Alt det uforståelige i ham var ved at vågne, og dog forstod han mere end nogen sinde før.

Så mørknedes hans sind igen, langsomt denne gang, men al lyst til at rase var forsvundet. Man kan desuden ikke rase sig ud af en alvorlig sorg, med mindre man ender i fuldkommen sløvhed; men man kan tænke sig igennem den, så at den smuldres hen til intet. Så let slap Stendal ikke, og han bar den overbevisning uden at blie ondskabsfuld på sig selv; han fandt ikke længere nogen morskab i vild selvironi. Det er også kun i de første, desperate øjeblikke, man føler trang til at være vittig, man fantaserer af sårfeber. Senere kan man allerede forudse, at denne bestemte sorg vil udviskes, og man tænker ikke til stadighed på, at ens sind til gengæld blir en grad mørkere. Det går til på lignende måde, når man brækker et ben. I førstningen bander man alt, hvad der falder en ind, sig selv med; efter fjorten dages forløb fordriver man tiden ved at holde regnskab med de fire uger, der endnu er igen. Bagefter erfarer man lejlighedsvis, at et helet ben er ikke lige så godt som et helt ben.

Ved nytårstid kom han hjem, startede det nye blad og tog del i valgforberedelserne. Det var ikke lykkedes »Århundredet« at hindre hans kandidatur; Levison hade inspireret flere artikler imod ham,

hvorunder der hade stået så vel mænds som komikeres navne, men det forslog ikke. En latterliggørelse af det nye blad viste sig også magtesløs, og Stendal fik ingen radikal modkandidat at kæmpe med, han måtte anerkendes som tilstrækkelig radikal selv.

Den nye kandidat fik stærkt tilløb på sine vælgermøder; de, der ikke kendte ham, blev grebet af hans veltalenhed, og hans venner glædede sig over den større besindighed, han hade erhværvet sig, siden de så ham sidst. Ellers var han den gamle erklærede de, og kun han selv vidste, at hvor godt maskinen end fungerede, så var der nu et forkert lille hjul, som snurrede med, et uvedkommende hjul, der ikke hade noget med politik at gøre og heller ikke hindrede det heles gang, men han hørte det, og selv når agitasjonen larmede højest, så klaprede den lille uro med og gjorde sig hørbar, og folk syntes, at den unge politiker undertiden blev alvorlig på lidt umotiverede steder.

Men valgt blev han. Han erhværvede sig endog en sådan anseeelse, at han blev truet af den latterlighed, der følger med at være på moden, men efter at han var blevet inviteret ud til forevisning og hade været genstand for en del damers beundrings-attentater, indså han, hvad han var på veje til, og indskrænkede sig til den snævrest mulige omgangskres.

Der er en treleddet lov, som råder over mange uerfarne kvinders udvikling. Når hun træffer en mand, der vel har lidenskab, men også et koldt ydre på grund af ukyndighed i elskov, så skal hun blie foreløbigt og ubestemt forelsket i ham, men uden tillid, fordi hun ikke forstår hans tilbageholdenhed. Men kommer der så en med hurtige vendinger og snilde hænder, så skal hun — det er lovens paragraf 2 — blie bestemtere forelsket i ham og tro, at han er den rette, fordi han forstår at gribe hende, skønt hun egenlig ikke vil og hellere ønsker, at det var den første, der hade disse egenskaber; men lovens tredje part udtaler, at når hun så har erfaret kærligheden i sødt og hedt, så meget som der er, da skal hun længes tilbage til den ubehjælpsomme med det usødede ydre, ligesom man trænger til det bitre, når man i lang tid kun har smagt det søde.

Julie kom hjem fra sin bryllupsrejse et halvt år efter Stendals valg. Da hade hun fået sødme nok, og den forståelse, Levison hade udvist, da det gjaldt om at erobre hende, den var blevet meget mindre fra det øjeblik den ikke længere var nødig,

ligesom rovdyr blir glubske og geniale, mens de er efter bytte, men døsige, når de har mættet sig.

Hun traf sammen med Stendal i et selskab, og det slog hende, at han var blevet verdensmand, siden hun så ham sidst. Hans hilsen var så hjærtelig og kort, at hun nok forstod, det var meningen, at hun skulde tro, at hun var blevet ham ligegyldig. Men hun troede det ikke. Hun var alligevel mere verdenserfaren end han, og nu vidste hun godt, at hans frieri hade været kejtethed, ikke kulde. Flere mænd hade sværmet om hende efter hendes giftermål, hun gennemskuede meget vel både de naive og de kyndige. Nu da Levison i hendes øjne kun var den mand, hun var viet til, hade hun gennemgået alle de små optrin mellem hende og Stendal så inderligt, at hun glemte alt andet og glædede sig ved at forstå, hvor kær hun hade været ham. Hade hun blot ikke dengang været lige så uerfaren som han!

Hun fortabte sig i beskuelsen af hans ansigt. Det gik op for hende, at han så særlig dansk ud. Dette hoved var bygget med så simple og stærke former, som om det var modelleret efter en type fra den tid, da danskerne var af renere blod end nu. Hun tænkte sig, at hvis man lavede en byste af ham, vilde eftertiden opfatte det som et ideelt billede af en dansker. Alle trækkene var så almene, at det virkede påfaldende her i København, hvor de dannede krese næppe har halv blanding af dansk blod at opvise.

Se hvor damerne søgte ham! Og han bar det uden at blie komisk. Mændene flokkedes om ham.

De gik og sa »ministeræmne« mellem hverandre; alvorlige mænd sa det ord, og med rynker i panden, som folk, der tænker over, hvad de siger. Og hendes far forgudede ham i omtale og tiltale; han holdt ham fast i kjoleopslaget, talte til ham og pikkede ham på brystet med kroget pegefinger, men da han engang mødte sin datters blik, blev han alvorlig og tav. Å, hvor det blik gjorde ondt! Men hvad var det? Nu stansede han foran en ung lille pige med et mildt ansigt, og hun smilede til ham, meget uforbeholdent, så man måtte lægge mærke til det. Hun var vist ikke fra København. Han talte venligt med hende uden at bryde sig om en ældre politiker, der øjensynlig stod og ventede på, at denne ubetydelige konversasjon snart skulde være forbi. Men hvad var der dog med hende? Julie måtte gå sladdervejen for at skaffe sig oplysninger; hun forhørte sig forsigtigt hos en gruppe damer.

»Datter af en smule provinsredaktør,« sa en journalistfrue.

»Meget ubetydelig,« mente en kvindelig student.

»Provinsgås,« erklærede en ældre dame, der ikke kunde fordrage Stendal.

»Det er hun slet ikke,« erklærede Julie med en vis hæftighed.

»Kender De hende da?« spurte et forbavset kor.

Julie betænkte sig lidt: »Ja vist kender jeg hende, nu jeg tænker mig om; hun er alt andet end ubetydelig.«

Dermed gik hnn.

Senere på aftenen lykkedes det hende at til-

tvinge sig en enesamtale med ham. Hun lykønskede ham med valget. Han vilde jo drive det til noget stort som politiker, mente alle mennesker.

Stendal løftede øjenbrynene og tav, men hun slap ham ikke så let.

»Nu er De lykkelig, hr. Stendal.«

»De siger det, som om De mente, at jeg ikke var det. Men De selv, De er lykkelig.«

»I modsætning til Dem?«

»Nej; ja en anden måde, mener jeg. Der er jo mere end een slags lykke.«

»Kan De tænke Dem nogen anden slags end den, De har tilkæmpet Dem?«

»Man kan tænke sig så meget. Hvad man blir til, det er hovedsagen.«

»Er det? Og den unge pige, De før talte med?«

»Ved ikke af nogen ung pige.«

»Det kunde De godt betro til mig,« sa Julie bitter og ubehersket ved hans barskhed. »Jeg vilde gærne vide Dem lykkelig.«

»Tak. Hvornår har De begyndt at læse den slags romaner? Hvad mener De ellers med Deres unge pige?«

»Frøken Hammelev. Jeg har set, at hun er forelsket i Dem.«

Da var det, som noget pludselig vågnede i ham, og han svarede: »Vel. Det vedkommer ganske vist ikke Dem, men tak for oplysningen alligevel. De er jo verdensdame og må forstå Dem på det. Jeg skal undgå hende herefter.«

»Hun så så god ud.«

»Tænker ikke på at gifte mig. Var det det, De vilde vide?«

»Tak for Deres fortrolighed.«

»Nej. De narrede den fra mig. For øvrigt har jeg nok i mit.«

»Så har De altså ikke noget at klage over.«

»Har nogen hørt mig klage?«

»Kunde De forestille Dem, at der skulde være nogen grund til det?«

Forfængelighed, tænkte han. Nu skulde jeg straks fortælle, at jeg ikke kan være lykkelig uden hende!

»Vil De ikke tale med mig, hr. Stendal? Engang var vi dog —«

»Ja, vil De sige mig, hvad vi engang var?«

»Venner.«

Venner, tænkte han. Hun vil gærne være medlidende. Når man ikke kan finde på andet, så begynder man at snakke om venskab.

»Venskabsvalle har vi nok af,« sa han. »Det er spildevand.«

Hvorfra får hun dog den frækhed at tro, jeg endnu er forelsket i hende?

»Tror De ikke på venskab?«

»Hvis jeg kunde finde på en åndrighed, der var på dybde med Deres, så skulde jeg gærne sige den.«

»Jeg forstår Dem ikke.« — Han hader mig jo, tænkte hun.

»Jeg plejer ellers at være forståelig.« Han begyndte at blie nærvøs. Dette her tenderede jo hen imod et opgør.

»Kan De huske, hvad vi —« Men så tav hun, afmægtig og ulykkelig.

»Jeg husker udmærket, og der er ingen grund til at påkalde min hukommelse. Den tiltrænger ikke vækkelse. For resten tror jeg ikke, vi har noget at tale om.«

»Nej, når De ikke vil! A, hr. Stendal, hvor kan De være så uelskværdig mod et menneske, der er Dem så ligegyldig som jeg!«

»Hvad mener De med det, og hvorfor siger De det?«

»De har engang sagt til mig, at De holdt af mig.«

»Den unge pige, jeg sa det til, eksisterer slet ikke mer, og det kan ikke hjælpe noget, at De taler på hendes vegne.« Måske ikke løgn, tænkte han.

»Det er aldrig gået op for mig, hvad De mente med det,« sa hun, som om hun nu ønskede at høre den erklæring engang til.

»Det er også ligegyldigt, siden De ved, hvad De selv mener. Jeg forstår slet ikke, hvor denne samtale skal hen.«

»Så vil jeg sige Dem, at jeg ikke er så lykkelig, som De tror.«

»Som jeg tror? Jeg kan virkelig ikke tænke mig, at det skulde være så stor — vel, men jeg skal fortælle Dem noget: For halvandet år siden vilde De næppe tale til mig; da beundrede jeg Dem. Nu opsøger De mig og har tilsyneladende en hel del at sige mig; nu har jeg ikke lyst til at høre det.«

»Der er sket en stor ulykke, nu siger jeg Dem det, og jeg bryder mig ikke om, hvad der følger på. Jeg begreb ingenting dengang, og hade De forstået at overbevise mig om Deres kærlighed, så var alt blevet, som det skulde. Men mon De holdt nok af mig? Nu tror jeg det, fordi De er så ubarmhjærtig imod mig; dengang vovede jeg ikke at stole på det. Nu forstår jeg det bedre, og så meget mere ulykkelig er jeg.«

Han blev svag et øjeblik. Nu skiftede belysningen over det hele, han så en anden side af tingene: Da hun bød ham koldt farvel den dag, ønskede hun kun at gi ham al sin kærlighed. Han indså, at han måtte begynde forfra og ræsonnere sig til ro i en ny græmmelse; han blev led ved den tanke; det var råt at gå og være ulykkelig, råt og dumt, og dær stod hun: Det hele kunde undgås, denne gang! Men så kom den første tanke med sit kolde lys; Nu vidste hun det, efter at hun hade prøvet lykken med den anden; men kunde hun også huske, om hun vidste det før? Hun hade syntes godt om to mænd; det var ikke den ene, så måtte det vel være den anden! Derefter kom der flere kolde refleksjoner, og mulmet forsvandt tillige med begæret om en lykke, der måske ikke var tabt. Jo netop tabt, ti over det hele stod — fast som en stjærne — den samme tanke som før: Kunde han komme efter en Levison? Det var en bitterhed mere, at han ikke var hende ligegyldig, men det forandrede ikke noget ved sagen. Han tog den hånd tilbage, som han hade strakt ud imod hende.

»Nå,« sa han; »siden De er oprigtig, kan jeg også være det; livet har snydt os bægge to, jeg har også været ulykkelig.«

»Nej, jeg er dét endnu.«

»Jeg troede, jeg var ved at styrte sammen. Den første skuffelse falder så tungt. Ved De, hvor jeg gik hen siden?«

»Fandt De en anden?«

»En, der modtog mig med åbne arme. Åbne, ja; derfor holdt de ikke fast, skulde heller ikke gøre det. Men der var plads i dem for en tid. Ja. Nu kan De foragte mig, hvis De kan overkomme det.«

»Gør De det selv?«

»Undertiden gør jeg det vistnok. Det var heller ikke absolut nødvendigt at gå til hende.«

»Men hjalp det? Glemte De så?«

»Jeg lærte noget. Derfor fortryder jeg ingenting, endskønt det var tarveligt gjort Det var ingen berusning, og det hjalp kun til at glemme Dem i øjeblikket, men jeg fik erfaring. Det undrer mig, at jeg skal ringeagte mig selv for en oplevelse, som dog har gavnet mig, og det er besynderligt, at vi ikke kunde finde hinanden, førend vi bægge er blevet mærkede af livet, for det synes jeg, vi er — vi har jo bægge noget, vi ikke gærne taler om. Det er vist elementære sandheder, men jeg finder dem påfaldende og vanskelige at forstå. Jeg forsikrer Dem, at livet er blevet indviklet for mig. Tidligere var min tilværelse som krystal — så længe den kun var tanke; nu ser jeg mange knaster og blærer.«

»Men mig er De jo kommet fuldstændig ud over; det står vist klart nok for Dem.«

»Mellem os er alting umuligt. Jeg siger ikke, det er klart, men det er umuligt.«

»Fordi jeg er gift med en anden.«

»Især fordi De er gift med den mand, jeg afskyr mest af alt. Jeg hader ham, som ilden må hade vandet, hvis den har en sjæl. Glemt Dem har jeg vel ikke, men —«

»Å, sig det kun.«

»Jeg kan ikke; det er for råt.»

»Hellere Deres foragt, end at De slet ikke vil tale med mig.«

»De er en frugt, som en tæge har rørt ved. Lugten hænger ved den.«

»Å, Stendal, hvem er skyld i denne ulykke?«

»Tre mennesker, såvidt jeg kan se. Jeg, som den uerfarne, De, som ikke forstod min ubehjælpsomme kærlighed, og han, som forstod at erobre Dem. Der kunde måske findes endnu flere, hvis vi søgte tilbage fra disse tre. Men afgørelsen er falden; mellem os ligger der en lille soigneret, vammel rendesten af et menneske.«

»Men det er dog ikke nogen uoverstigelig skranke. Kan vi ikke blie lykkelige endnu?«

»De må ikke røre ved mig. Jeg er bange for den magt, der ligger i en kvindes hænder.«

»Kan De indse, at ethvert forhold mellem mig og ham nu er umuligt? Mit ægteskab er forbi fra i dag.«

»Så farvel, fru Levison. Jeg har forvoldt en

ulykke, som ingen gavn er til — men måske indtræffer den slet ikke.«

»De må ikke gå endnu. Kan vi ikke tale sammen? Alle Deres fremtidsplaner —. Jeg vil så gærne høre Dem tale. Tro ikke, at De gør noget ondt værre derved; det kan ikke blie værre. Men De kan gøre det onde mindre slemt.«

»Hvad skal jeg sige Dem? Jeg tror, at der vil komme en kraftigere og mere sluttet race, og jeg vil være med at hjælpe den til udvikling; mit blad skal ikke blot ha et politisk øjemed, men et almen menneskeligt. Der er tegn, som tyder på, at menneskene vil blie mere kortfattede og sammentrængte. Vi udvider os næmlig for meget, vore sjæle er ikke faste kloder, men vidtomfattende støvkugler. Vi får altfor mange ting at vide, og vi pjatter endda til alle sider langt ud over, hvad vi ved; vi prøver på at maskere pjattet ved at kalde det begejstring, idealer og agitasjon, men det meste er pjat, og det hænger ved mange af vore store mænd. Vi har for megen kultur; vi populariserer og pulveriserer alting ud til folkekultur, vi smuldrer hen i kultur. Men jeg tror, slægten vil trække sig sammen; snakkesaligheden og skrivesaligheden vil ta af; vi er for brede og uklare i kanterne, vi flyder ud i hverandre, man kan næsten ikke skælne det ene menneske fra det andet. Der vil nok komme en tid, da vi får afvrøvlet, så vi kan begynde den indøvelse i fåmælthed, som vi trænger så hårdt til. Kulturen er blevet til en støvregn, og vi er allesammen blevet lidt klamme af den, engbrystede på

sjælen og med tæring på viljen. Der må holdes lidt igen på kulturens pjatsider.

Jeg synes, at danskerne er intet ilde folk; se, hvor hurtigt vi er kommet med, vi, som var særlig langt tilbage! Der er en del solidt, hjemmevævet vadmel i vor karakter, og vore forsøg på at væve udenlandsk silke og fløjl ind i folkekarakteren har ikke gjort lutter gavn. Skrigene om europæisk storkultur har i de sidste tredve år gjort deres nytte i vor lille stue, men læg mærke til, hvor de også har sat alle vore pjattemuskler i bevægelse! Der var en tid, hvor man knap kunde nære sig i landet for evolusjon og fri tanke og frie syner på menneskelivet. Vi kan vist godt holde os lidt mere til det hjemmegjorte stof i vor nasjonalitet. Hvad vi taber i åndssmidighed, vinder vi i kraft; når vore idealer blir lavere, vil de også blie mindre dinglevorne; det vil vi få at se, når der kommer en koldere slægt med mere tiende energi. Se, hvor mange der skyder op af vort muld! De behersker vor politik, de sidder i vort ministerium, vor malerkunst er fuld af dem, og i litteraturen begynder de at komme frem — vi kan godt bruge vort eget mål. Mon vi ikke kunde nå den kulturhøjde, at vi var glade over vort eget værd uden at snakke uld og flæsk som den blegsottige slægt fra før halvfjerdserne, der lignede bløddyrene deri, at den hade farveløst blod, så det ganske vist var nødvendigt at sprøjte fremmede væsker ind i årerne på den.

Sammentrængthed — det er det, fremtiden skal bringe os. Vi skal bære os ad som gutten i det

norske æventyr: Han fik hele fanden presset sammen i en almindelig nød.

Synes De ikke, jeg præker snæversind? Men jeg tror nu på, at indskrumpningen er gavnlig for øjeblikket.«

»Og så står jeg uden for det hele. De viser mig noget, som De holder højt oven over mit hoved.«

»Det var et kvindesvar. Af alt, hvad jeg har sagt, har De kun forstået een ting, næmlig at et ægteskab mellem os to er umuligt.«

»Jeg tænker ikke på, at De skulde gifte Dem med mig. De gik jo i sin tid til en anden.«

»Deri har De i al råhed ret. Men det vilde være *for* pjaltet.«

»Sådan dømmer De, for De har nok i andre interesser. Men for en kvinde gælder en anden lov: kærligheden over alt og fremfor alt.«

»Å ja, jeg tror, jeg tænkte noget lignende, dengang De var rejst. Men det er forbi; jeg har været svag nok, og jeg antar, at enhver mand, under hensigtsmæssige omstændigheder, vil kunne opdage noget af en pjalt i sig selv.«

»Siger De det!«

»Jeg er blevet mere beskeden, siden De så mig sidst. Det er ingen skade til at kende omfanget af sin egen svaghed; derved blir man stærkere. Har De hørt det dumt-beundrende udtryk bronsemennesket? Ingen mænd er statuer, tror jeg; de står nok allesammen på fødder, der er dels af jærn, dels af ler, og der kan vel komme den sten, der formår at vælte dem.«

»De er en mand, jeg ikke forstår. Derfor tror

jeg De har ret. Der er mænd nok, jeg forstår, og dem regner jeg ikke for meget. Lad os tro, at alting er faldet ud til det bedste. Jeg er Dem ikke værd, især ikke nu; kunde måske være blevet det, hvis —. For Dem ligger fremtiden nu åben. De vil ikke ta fejl mere. Også for mig er fremtiden åben, det er een lang sorg lige ud, og jeg farer vist ikke vild i den.«

»Det samme troede jeg for et års tid siden, men for en karsk sjæl er det umuligt at være ulykkelig hele livet igennem.«

»Jeg er heller ikke karsk, men jeg ser nok, at hvad der for Dem kun er en skuffelse af underordnet rang, det er for mig en dødelig sygdom.«

»Farvel, fru Levison, vi kommer ikke til at omgås mere herefter, vi har ingen gavn af det nogen af os.«

Så gik han ind til herrerne og slog med myndighed ned i diskussjonen; man var færdig med at bedømme venstreministeriets politiske arbejde i den indeværende samling, og nogle teoretikere søgte at bestemme det afgåede ministerium kulturhistorisk. Stendal fik afløb for megen beskhed; der blev stille omkring ham, og velvillige mennesker hentede hans beundrere fra de tilstødende stuer, for at de skulde høre med.

»— — Således endte et kapittel af Dansk Dumheds Jammersminde,« sluttede han, og så tog han pludselig afsked og gik.

Han syntes, han var noget, der lignede træt; men udenfor var der ingen friskhed at hente. Det var en grå aften med grød på himlen, uden rigtige

skyer; en fin, lummer støvregn dalede forsigtigt og tålmodigt ned og tog formen af alting; hustagene sås uden skarphed, og det opstående stod som mørke strejf af ubestemmelig bredde; gadelygterne blev næsten runde, og klarheden gik af enhver lyd. Man blev meget mere våd, end man troede, fordi det støvregnede så lumsk, emmen lejrede sig om ens strube og listede sig ned ad ens hals, så selv de forsigtigste kunde få lov til at vågne næste morgen med rustne lunger.

Dekadent-vær, tænkte Stendal. Klimaet holder med de klamme. Denne bomuldsluft, disse vatterede vinde, det er dekadensens forbundsfæller. Der ligger måske mere i luften, end man tror. Det lader til, at vi skal være uldne og flossede i kanten, og at det skal være derved, der sejres. Og en flosset fyr har frataet mig det, som jeg anså for lykken.

Derved blir man fri for at opleve den skuffelse, at det alligevel ikke var lykken.

Hvilket jeg, som bekendt, ikke mener noget med.

Han gik længe på den tanke, indtil støvregnen forsvandt for ham, og han kun hørte og så inde i sig selv. Derinde var det lydt og klart som under den koldeste oktoberhimmel; dær stod hans tanker og vilje som en bys takkede linje mod en solnedgang, i skarpe omrids, uden gråt slør, uden nuancer og venligt dæmpede overgange, som en silhuet, sort mod hvidt. Da så verden hel anderledes ud, han regnede ikke længer med det grå.

»Man mister een ting, for at man med større

kraft skal kaste sig over andre; sidegrene kappes af, for at toppen skal vokse højere. Måske vilde jeg, som lykkelig gift mand, ha opdaget, at jeg begyndte at smælte i kanterne, og så måtte jeg jo rende fra det hele, for at redde mig. Jeg er reddet.

Dette skal være sandt, jeg har brug for, at det er sandt, og landet har brug for hård, blank energi. Alting har vendt sig til det bedste; skal vi så gå hjem og i seng og tro på forsynets styrelse!«

»Ti tusende abonnenter, og det uden hjælp af pjat, i løbet af to år! Vi går fremad!«

»Ja; den Stendalske ånd breder sig, vinden blæser fra nord; der er også mange, som begynder at finde det råkoldt her i landet.«

»La dem fryse ihjel eller vandre ud; der er nok til at produsere danskere.»

»Danskere?«

»Netop. Stendal er dansker for eksempel, og der er mange andre. De tyndslidte kulturfyre er fremmede eller svæklinge, dem regner vi ikke med til nasjonen. Kan de ikke klare sig i den nye luft, så la dem bare forsvinde.«

»Se, se; har Deres mægtige redaktør den slags udryddelsesteorier?«

»Det ved jeg ikke. Men det er klart: det er muldet, vi skal bryde op, ikke asfalten; under den gemmer der sig ikke noget godt. Er De måske ked af det?«

»Jeg er glad ved at ha noget nyt at se på. Jeg kan nok holde det ud her i landet, jeg hører ikke til de kuldskære. Ved De for resten, at De og bladets andre mænd allesammen, så vidt muligt, taler og skriver ligesom Deres store forbillede?«

»Ja. Vi er heller ikke så indviklede, at det er forskellighederne, der blir påfaldende, det er tværtimod lighederne. Det er vor stolthed. Stendal er et af de mest usammensatte mennesker, jeg kender. Det er vist også heldigst for racen, at den ikke blir differentieret altfor meget.«

»Så opretter vel alle disse enkle kraftmænd en del haremer til forplantning af den race?«

»Vi gør noget bedre. Vi vender vinden mod nord, som De selv antydede.«

»Kræfter har manden. Men tror De ikke, De vil blie bange for ham, når han engang kommer på toppen af sin magt?«

»Han er en mand, som det altid er værd at lystre.«

»Det er unægtelig disiplin. Der er magtbegær i ham, høvdingesjæl ønsker De måske at kalde det. Når han kulminerer, blir her ikke godt at være for visse folk. Men jeg beklager dem ikke. Nogle af de mindst spæde vil vel nok få kræfter og lære at hugge sig igennem.«

»Der vil komme en stærk tid her i landet, når der rejser sig en god opposisjon mod ham, og hvis hans ånd engang blir et overstået stadium, så vil der komme en endnu stærkere.«

»Tror De? Mon ikke en slappere? Stendal er for usammensat stærk, og man ser nok allerede, hvordan han virker; men la ham grue for den blødagtighed, hvori en kommende slægt vil søge sin oprejsning! Vinden slår nok om til syd igen.«

»Stendal er fremtidens menneske.«

»Nej, han er kun en lille del af opsvinget i

tidens pendul. Vi var ved at gå opad i kraft, og så kom han og fulgte med.«

»Og gav sit skub!«

»Måske også det. Men jeg undres over ham. I valgtiden forekom han mig behersket og sikker. Nu har hans sind ændret sig igen. Hvor er han blevet besk og hård! Ingen skriver bedre end han, ingen taler med den vægt, skønt mange med mere sagkundskab; men mon denne ruhed vil virke i længden? Skulde den være sådan egenlig dansk? Vi er vist anderledes bløde og bævrende. Er vi ikke snarest noget af et buddingfolk.«

»Sådan taler et bymenneske om landkulturen. For det er den, han repræsenterer. Han er et uddrag af det bedste i den danske bonde; derfor indbefatter han flertallet i sig. Bønderne må ta en hånd med i kulturen nu, ellers blir det hele spindelvæv og spinkelværk.«

»Ja, det er netop et af hans barbariske synspunkter. Det er stor skade, han har haft den skuffelse i kærlighed. Det er hans livs tragedie. Det er usundt at være ulykkelig, når man ikke just er kunstner, og selv da! Men for en praktisk mand — ti ulykke er noget, der gir så megen bitterhed, at lysten til at overveje kun blir ganske ringe; det er upraktisk at være pessimist.«

»Jeg kan ikke se, at han er pessimist. Han er netop så tillidsfuld.«

»Ja. Han har den urokkeligste tillid til sig selv; dær er han optimist, og det med rette. Men andre foragter han. Han arbejder ikke for dem, men for sine egne ideer, og for en stor del virker

han af had; den følelse driver ham et langt stykke. Han ser lyst på sig selv og tror, han kan sætte alting igennem, og han har ret, endnu! Men han er ikke human, han har ingen glæde ved at indvirke på andre; han har kun en stor og uhyre bitter handletrang, som vil stilles tilfreds. Det er slemt, at han ikke er lykkelig.«

»I hvert tilfælde kunde ingen anden udrette så stort et arbejde som han.«

»Nej, og derfor kunde man ønske sig ham endnu bedre. Jeg tror ikke, han vil komme til at præge noget stort tidsrum. Han er ikke den sikre menneskekender, som De tror, dertil har han altfor megen kraft. Det gør næmlig, at han afvekslende foragter andre og anser dem for ringere, end de er, og til andre tider tillægger dem større ævner til udvikling, fordi han i grunden alligevel ikke kan sætte sig ind i andre karakterers svaghed og småtteri! Han er for stor. Hans nøgternhed er lidenskabelig, hans kulde er fanatisk, det vil sige, at han egenlig hverken er nøgtern eller kold, og derfor vil mange ikke følge ham; de vil holde sig til folk, der er endnu meget mere illusjonsløse end han. Jeg tror, at han en tid vil virke dybt, men reaksjonen vil blie slem. Dansk godmodighed lar sig ikke sådan landsforvise, den vil komme frygtelig tilbage engang, måske først efter at han er borte, og så vil den blie endnu mere sukret og vandet end før. Stendal forbereder en stor bølgedal, og derfor er han et betænkeligt fænomen.«

»Det, De kalder en bølgedal, er det egenlig

andet end den tomhed, der blir tilbage, når en stor mand er borte?«

»Ja. Dertil kommer næmlig den store træthed over den store mand. Den er fatal. Publikum blir så glad over de små, så fatalt glad. Man hædrer en stor mands minde så fanatisk, fordi han er borte og ikke trykker mere med sin overmenneskelige bredde. Stendal er en mand, som engang vil blie uhyre bred, han vil opta megen plads og gøre gavn for mange, følgelig vil mange ønske ham bort; han vil for en tid overflødiggøre meget pjat, og derfor vil mange pjattere gå ørkesløse omkring, til publikum en dag længes efter dem, for eksempel også fordi han er så enkelt; han er altid den samme, skønt han aldrig gentar sig, men de skvadderhoder, som han foragter og vil fortrænge, de er ganske anderledes alsidige, og publikum kan derfor ikke undvære dem. Nu er Stendal på moden, og selv blandt de slappeste har han beundrere, ligesom romerne i forfaldstiden sværmede for gladiatorernes og nævefægternes lemmer og brutale mod, men han vil gå af moden igen. Hade han været halvt så usædvanlig, kunde han ha holdt sig dobbelt så længe.«

»Han vil blie nasjonens opdrager: mange vil i ham se mønstret på en mand, og han vil vække mandsæmner i folket.«

»Hos nogle samtidige, ja. Men så den næste slægt! Hade han endda været et industrielt eller merkantilt geni! Ti som rent praktisk politiker vil han næppe efterlade sig noget usædvanligt.«

»Jeg forstår Dem slet ikke. Hvad nytte er de store mænd da til?«

»Ja det spør jeg Dem om. Vi kryber op ad bakken på den ene side for at dumpe ned på den anden. Og når vi er kommet ned på den flade jord igen, så er vi i grunden så inderlig glade. Bare han ikke må opnå at se den glæde hos mange af sine tilhængere!«

»Pessimismen er Deres form for klogskab; i mine øjne er den en last, en hindrer for udvikling. Den, der vil udrette noget, har ikke lov at være pessimist; men det kan være en passende iagttageregenskab. Se sådan taler vi, der kommer ude fra landet og tar det af Deres kultur, som vi kan bruge. De siger: Der er de og de betænkeligheder; vel, siger vi, så vil vi slet ikke se, at de er der. Det er nu vor kulsviertro.«

»Jeg tvivler heller ikke om, at De vil få udrettet en hel del, og Deres store, usammensatte Stendal han vil blie til en stor sten, der vil opta en almægtig plads, netop fordi hans energi er så simpelt bygget -- hvis vi da ikke har forregnet os med hensyn til hans storheds omfang — men er han så stor, som De mener, så skal De se, hvad der vil rejse sig imod ham for at få ham sprængt bort. Han har den skæbnesvangre usammensathed, der er ejendommelig for visse store mænd; alle har de været herskesyge, og det har været nødvendigt at få dem væk — det lykkes jo altid, for mange små løftestænger ruller afsted med en stor sten. Han forstår een ting, næmlig sig selv, han vil een ting, næmlig sin egen magt, og han vil presse på

i een eneste retning, til det blir nødvendigt at stanse ham. Han vil aldrig sprede sig, aldrig dreje af, det er utvivlsomt, derfor vil han også komme længere, end det er sundt — og endda muligt! — her i landet. Og i denne lige, stive gåen på, er der ingen små, menneskelige omstændigheder, der kan virke mildnende: ingen huslig lykke — han blir sikkert aldrig gift — ingen venskaber; han har ingen venner, kun hans ideer har beundrere og hjælpere.«

»At det, De dær siger, er rigtigt, kan De ikke bevise, De kan kun forsikre, at De ikke formår at bedømme ham fra noget andet standpunkt. Men De er ganske simpelt af en anden afstamning. Deres styrke er muligvis den at se en ting fra alle mulige sider, især bagsiden; Deres svaghed er ubetinget den, at De ikke kan gennemføre eet standpunkt. De har utvivlsomt ævnen til at tvivle om alting, og det med bifaldsværdige grunde; vi har ævnen til at tro på en sag, se på den fra den side, der kommer os ved, og arbejde for den. Vor styrke er næmlig at udrette noget; senere kommer kritikken, der går rundt om det færdige værk og ser på det. Deres forudkritik kan ingen bygge noget på. Se på den himmel! Det er en god, dansk novemberaften med blodrødt, gult og grønt og så en masse blåt af reneste kulde; og læg mærke til den skarptakkede, kulsorte by-horisont; det er stærke farver og hårde former, og dog er det dansk. Disse skyer er så kolde og rolige, som de var huggede ud af sten, og den sorte taglinje ser ud som en stor sav; der

er ikke noget rørt ud i smør; og dog er det dansk. Sådanne elementer er der i dansk natur, og der er endnu en del af dem tilbage i dansk karakter — dem vil vi arbejde på at kalde til live igen, for vi tror, at kraft varer længst.«

Knud Knudsen-Hjortø hører til de unge Forfattere, hvis Bøger ikke maa forsvinde i den store Mængde af Smørerier, der ser Lyset mellem Aar og Dag. Hans Bog her er typisk, og saa præget af personlig Opfattelse og Originalitet, at den borger godt for fremtidige Arbejder.

Fortællingen skildrer i realistiske, stundom drastiske Vendinger en ung Tjenestepiges og hendes Tilbeders Livsskæbne, og man mærker tydelig, at K. K.-H. skriver om Forhold, som han kender af Selvsyn og er fortrolig med, hans brede Humør, slaaende Replikskifte, joviale Skrivemaade minder stærkt om Schandorph, og umuligt er det ikke, at vi her har en af den gamle Digters Arvtagere, hvem Aarene, der er svundne, siden Schandorphs Bondehistorier udkom, alligevel gør noget forskellig fra ham som Skildrer af Forholdene og det daglige Liv.

Det er sjældent, en ung Forfatters Stil er saa overlegen selvstændig og fri for unødvendigt Paahæng.

Hver af hans Personer er noget for sig og staar klart skilt ud fra hverandre som Karaktertyper af Rang, og dersom den unge Mands Fremtidsarbejder bygger videre paa denne gode Begyndelse, tør vi spaa ham et Navn i den danske Literatur.

(Svendborg Avis.)

Hans Jørgensens Bogtrykkeri
København

